

Vysoká škola ekonomická v Praze

Diplomová práce

2021 Tereza Lacmanová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta podnikohospodářská

Katedra Arts managementu

Umělecká rezidence ve 21. století: případová studie

Autorka: Bc. Tereza Lacmanová

Vedoucí práce: Ing. Pavla Petrová, Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Umělecká rezidence ve 21. století: případová studie“ vypracovala samostatně s využitím literatury a informací, na něž odkazuji.

V Praze dne 15. prosince 2021

Tereza Lacmanová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své diplomové práce Ing. Pavle Petrové, Ph.D. za vstřícný přístup a podnětné připomínky, dále též Lucii Kašiarové, Evě Dryjové, Kateřině Šobáňové, Markétě Málkové, Karolíně Fendrychové a Luboši Fendrychovi za ochotu při poskytování informací, kolegům a kolegyním z organizace Nová síť, z. s. za motivaci a v neposlední řadě své rodině za její lásku a podporu během studií.

Název diplomové práce: Umělecká rezidence ve 21. století: případová studie

Abstrakt:

Tato diplomová práce přináší komplexní pohled na fenomén uměleckých rezidencí pro scénická umění v mezinárodním i českém kontextu. Obor uměleckých rezidencí se dynamicky rozvíjí a posiluje svůj význam. Rezidenční pobyty umělců a kulturních profesionálů jsou nástrojem mobility a mezinárodní spolupráce, zasazují se o rozvoj kreativity a živého umění, přispívají k sociální změně i regeneraci lokalit a přináší potenciál ekonomického rozvoje. Práce mapuje současnou situaci oboru v České republice, analyzuje finanční nástroje podpory a skrze případovou studii předkládá konkrétní příklady dobré praxe uměleckých rezidencí. Identifikuje jejich přínosy a pozitivní externalitu, ale i bariéry v rozvoji oboru a doporučuje kroky ke zlepšení.

Klíčová slova:

Umělecké rezidence, scénická umění, mobilita, přínosy, pozitivní externalita

Title of the Master's Thesis: Artist-in-Residence in the 21st century: Case Study

Abstract:

The Master's Thesis provides a comprehensive view of the Artist-in-Residence phenomenon. It focuses on the Artists' residencies for the Performing Arts in the international and Czech context. The field of Artists' residencies has been developing dynamically and strengthening its importance. The Artists' residencies are one of the mobility scheme for artists and cultural professionals providing them to cooperate internationally. They contribute to the development of creativity and cultural field, to social change and the regeneration of areas and they can contribute to economic development as well. The Thesis maps the current situation of the topic in the Czech Republic and analyzes the financial instruments of support. In a Case Study it shows specific examples of good practices of the Artists' residencies in Czechia. It identifies their benefits and positive externalities as well as barriers to the development and it gives some recommendations for improvements.

Keywords:

Artist-in-Residence, Performing Arts, mobility, benefits, positive externalities

Obsah

Úvod	2
Rešerše literatury	4
Zasazení tématu do kontextu	6
Metodologie a data	9
1. Fenomén uměleckých rezidencí	12
1.1. Obecný přehled	12
1.2. Historický vývoj rezidencí	14
1.3. Typologie rezidencí	16
1.4. Financování rezidencí	17
1.5. Přínosy a dopady rezidencí	18
1.6. Trendy oboru	19
1.7. Mezinárodní sítě	22
2. Analýza výchozí situace uměleckých rezidencí v ČR	25
2.1. Historický vývoj	25
2.2. Současný stav	27
2.3. Typologie rezidencí	29
2.4. Analýza finančních nástrojů podpory rezidencí	33
3. Případová studie: umělecké rezidence v ČR	45
3.1. Právní a geografický kontext	45
3.2. Stručný vývoj rezidencí	46
3.3. Současný model rezidencí	48
3.4. Motivy pro poskytování rezidencí	52
3.5. Přínosy a dopady rezidencí	54
3.6. Finanční modely rezidencí	59
3.7. Nástroje udržitelnosti rezidencí	61
3.8. Identifikované problémy	63
3.9. Navrhovaná doporučení	65
Závěr	68
Použitá literatura	70
Seznam tabulek a grafů	
Přílohy	

Úvod

Tato diplomová práce je zaměřena na problematiku uměleckých rezidencí v 21. století se specializací na rezidence pro scénická umění. Ač se jedná o praxi v uměleckém prostředí uskutečňovanou po staletí, v posledních letech se tvůrčí rezidence, poskytující umělcům a profesionálům z kulturních a kreativních odvětví čas a prostor na soustředěnou práci mimo běžné prostředí a pracovní struktury, staly nejen v českém kontextu fenoménem. Umělecké rezidence mají svoji tradici ve výtvarném umění, začátkem 20. století se však začaly rozvíjet i do ostatních oborů. Tato práce vymezuje pozornost na rezidence pro scénická umění, tedy pro široké spektrum divadelních, tanečních, pohybových, nonverbálních, novocirkusových i jiných performativních žánrů.

I přesto, že se jedná o starý nástroj podpory tvorby a mobility s mnoha pozitivními externalitami v sociálním, ekonomickém, kulturním i geografickém kontextu, obor uměleckých rezidencí se stále potýká s nedostatečným zastoupením, pochopením a podporou na úrovni politik, programů a strategií příslušných municipálních, regionálních, národních i nadnárodních autorit. Ani v České republice (dále jen ČR) není oblast uměleckých rezidencí i přes více jak třicetiletou praxi systematicky podporována za strany veřejné správy. Většímu uznání se těší ze strany soukromých struktur v podobě neziskových organizací a nadací. Obor však v ČR nedisponuje aktuálními daty ani literaturou informující o situaci uměleckých rezidencí pro scénická umění. Proto se autorka rozhodla pro zpracování tématu v této diplomové práci.

Cílem práce je popsat fenomén uměleckých rezidencí, zmapovat a analyzovat současnou situaci uměleckých rezidencí pro scénická umění v ČR, porovnat konkrétní případy, analyzovat jejich přínosy, identifikovat problémy oboru a navrhnout doporučení ke zlepšení. Autorka si klade výzkumnou otázku: Jaké jsou přínosy a pozitivní externality uměleckých rezidencí pro scénická umění v ČR? Pro hlubší prozkoumání tématu ji zajímají tato dílčí témata: Z jakého důvodu hostící organizace poskytují rezidenční pobyty? Jak jsou financované a jakými nástroji zajišťují budoucnost a udržitelnost svého rezidenčního prostoru? Cíl bude naplněn prostřednictvím kvalitativního výzkumu na základě podrobně zpracovaných teoretických východisek. Metodou případové studie vycházející z polostrukturovaných rozhovorů a komparací pěti organizací, které poskytují rezidenční pobyty pro scénická umění v ČR, autorka detailně prozkoumá jev uměleckých rezidencí za účelem použití získaných poznatků k lepšímu pochopení podobných případů.

Sběr sekundárních dat pro teoretický základ proběhne metodou analýzy dokumentů a rešerše odborné literatury – recenzovaných článků zahraničních autorů, studií Evropské Unie (dále jen EU), odborných publikací zahraničních i českých autorů, strategických a koncepčních dokumentů národních i nadnárodních autorit a webových stránek zkoumaných a s nimi souvisejících subjektů. Sběr primárních dat autorky bude realizován na základě polostrukturovaných rozhovorů s pěti zástupci vybraných hostících organizací poskytujících rezidenční pobyty v ČR. Autorka čerpá z ověřených a důvěryhodných zdrojů.

Práce je popisná, analytická a komparativní, strukturována do tří částí. Po úvodní rešerši dosavadního zpracování tématu v zahraniční i české literatuře a zasazení práce do kontextu tématu mobility a mezinárodní spolupráce zakotvené ve strategických dokumentech a programech národních i národních autorit následuje metodologie. Dále se v teoretické části dostáváme od definic termínů přes popis fungování uměleckých rezidencí k jejich funkci. Následují kapitoly uvádějící do historického kontextu a vývoje uměleckých rezidencí, jejich typologie a způsobů financování. Další kapitola je věnována přínosům rezidencí a pozitivním externalitám. Část končí identifikací současných trendů oboru a příklady mezinárodních sítí.

Praktická část je uvozena analýzou výchozí situace uměleckých rezidencí pro scénická umění v ČR s cílem zmapovat a analyzovat zkoumanou problematiku v českém prostředí. Od historie, přes specifickou typologii a podrobnou analýzu finančních příležitostí se autorka dostává k současným poskytovatelům uměleckých rezidencí v ČR. V případové studii je poté komparováno pět vybraných subjektů – jejich modely fungování, motivace pro poskytování rezidenčních pobytů, přínosy a dopady jejich činnosti, způsob financování a nástroje k zajištění udržitelnosti projektů. V posledních kapitolách jsou identifikovány problémy, se kterými se obor potýká včetně návrhů na zlepšení situace. Po závěru následuje seznam použité literatury.

Za účelem nastínění komplexního pohledu na současnou situaci a variabilitu uměleckých rezidencí v českém prostředí se autorka rozhodla využít data všech pěti respondentů. Z důvodu specializace výzkumu na český kontext se autorka nevěnuje příkladům dobré praxe v zahraničí a více jak na management hosticích organizací se zaměřila na jejich přínosy a financování, čímž se cíleně odchýlila od původního zadání.

Autorka diplomové práce participuje na mezinárodním projektu *Connecting V4 ART-IN-RES*, který si klade za cíl zmapovat možnosti uměleckých rezidencí pro scénická umění v rámci zemí Visegrádského regionu (dále jen V4). Projekt je iniciovaný a koordinovaný neziskovou organizací Nová síť z. s. Autorka je v projektu od června roku 2021 zainteresovaná jako výzkumnice a v Nové síti pracuje jako koordinátorka projektu ART-IN-RES. Organizace tuto diplomovou práci plánuje využít jako podklad pro další studie. Práce má tedy praktický přínos pro tuto neziskovou organizaci a profesní rozvoj autorky, která díky hloubkovému ponoření se do tématu a realizace výzkumu získala více vědomostí. Může být však hodnotná i pro budoucí rozvoj celého oboru uměleckých rezidencí v ČR, neboť přináší podrobné shrnutí problematiky, a to jak v zahraničním, tak českém kontextu, a skrze případovou studii předkládá příklady dobré praxe. Může tak posloužit jako materiál ke studiu samotným hosticím organizacím pro získání většího přehledu, inspirace a jejich následný rozvoj. Přínosná může být i pro zástupce veřejné správy a tvůrce politik, kterým předkládá komplexní shrnutí fenoménu včetně identifikace některých problémů a návrhů na zlepšení. V neposlední řadě může být nápomocná široké veřejnosti, která se chce blíže seznámit s problematikou uměleckých rezidencí a může být osvětou v českém prostředí neprozkoumaného fenoménu.

Rešerše literatury

Tato kapitola uvozuje do tématu a shrnuje zdroje sekundárního výzkumu autorky. Nejedná se však o konečný výčet studií a literatury týkající se problematiky uměleckých rezidencí. Níže zmíněná literatura se věnuje uměleckým rezidencím v širokém kontextu, nikoliv pouze rezidencím pro scénická umění. Jedná se však o zajímavé články, studie, příručky a průvodce, které mohou zájemcům o komplexní vhled do problematiky uměleckých rezidencí poskytnout inspiraci pro další studium.

Zkoumaná problematika tvůrčích rezidencí nemá ustálenou terminologii. V zahraniční literatuře se v případě uměleckých rezidencí setkáváme nejčastěji s již zavedeným a širokou veřejností přijímaným pojmem „Artist-in-Residence”, dále „Arts” či „Artists’ Residencies”, „Artist-in-residence program” apod. V českém prostředí se používají termíny, jako jsou právě umělecké či tvůrčí rezidence, pouze rezidence, rezidenční pobyty či rezidenční pobyty pro umělce, rezidenční programy a jiné obměny sousloví. Okrajově můžeme najít i termín kulturní výměna aj. Tato termínová nejednotnost spolu s neznalostí významu může zejména v českém prostředí i přes zvyšující se praxi uměleckých rezidencí způsobit nepochopení širokou, v některých případech i odbornou, veřejností či zástupci veřejné správy.

Zejména v zahraničí jsou umělecké rezidence předmětem mnohých studií, článků a nachází se i v odborné literatuře. Mobilita umělců, podpora kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu, pro něž jsou rezidence vhodným nástrojem, jsou v zájmu nadnárodních uspořádání. EU uměleckým rezidencím připisuje velký důraz díky benefitům a pozitivním vlivům, které mají jak na jednotlivé aktéry, společnost, umění a kulturu obecně, tak i na rozvoj území, viz kap. 1.5. EU (2016) vydala v roce 2016 podrobnou *Příručku pravidel pro rezidenční pobyty umělců* (Policy Handbook on Artists' Residencies). Pracovní skupina složená z expertů členských států EU na kulturní mobilitu se v této příručce zaměřila na analýzu hodnoty uměleckých rezidencí, příklady osvědčených postupů a výzkum nerovnováhy v rezidenčních pobytech umělců. Pro Výbor Evropského parlamentu pro kulturu a vzdělávání (CULT) vznikla roku 2018 zajímavá studie *Mobility of artists and culture professionals: Towards a European policy framework* autorů Daubeuf, Pletosu, Kern a Gall (2018), kteří formulují doporučení pro zlepšení podmínek mobility umělců a kulturních pracovníků v rámci kulturní politiky EU.

Lehman (2017) ve svém článku *Conceptualising the value of artist residencies: a research agenda* shrnuje výhody a hodnotu rezidencí a navrhuje model, v jehož rámci lze pokračovat v akademickém výzkumu. Na rozdíl od České republiky je v zahraničí v rámci rezidenčních programů obvyklá praxe mezioborové spolupráce umělců s jinými profesemi, která je předmětem mnoha výzkumů. Tomuto tématu se věnují např. autoři Styhre a Eriksson (2008) ve studii s názvem *Bring in the Arts and Get the Creativity for Free: A Study of the Artists in Residence Project*, která vychází ze švédského projektu „Artists in Residence” v němž umělci po dobu deseti měsíců spolupracovali s obchodními společnostmi za účelem pomoci jejich zaměstnancům myslet kreativním způsobem.

Přestože projekt měl svá úskalí, výzkum ukazuje, že ve spolupráci umělců s jinými průmysly je velký potenciál. Woronkowicz a Schert (2020) jsou dalšími autory, kteří se v článku *Artists in Local Government* zabývají interdisciplinární spoluprací, tentokrát umělců účastnících se rezidenčního programu ve veřejném sektoru s pozitivním vlivem na jeho inovaci. Valek (2018) působící ve Spojených Arabských Emirátech ve své studii *Word-of-art: contribution of artists-in-residence to a creative tourism destination* zkoumá dopady uměleckých rezidencí na kreativní cestovní ruch a roli rezidentů při budování image destinace. Další interdisciplinární projekt popisují autorky Gkartzios a Crawshaw (2019) v článku *Researching Rural Housing: With an Artist in Residence*, který propojuje umělecký a sociologický výzkum na venkově. Cílem rezidenčního pobytu bylo poskytnout nové pohledy na výzkum bydlení na venkově a zapojit místní zájmové skupiny. Umělec byl použit jako výzkumník tvořící mosty pro dialog mezi místní komunitou, odborníky na územní plánování a akademiky. Umělec se skrze procházky se zúčastněnými dostával hlouběji do vybrané lokality a výzkumnými a uměleckými procesy tak napomohl k rozvoji venkovského bydlení.

Do popředí se dostávají i témata ekologie, klimatické krize a udržitelnosti. Proto se některé studie zabývají i výzkumem mobility potažmo uměleckých rezidencí z perspektivy právě udržitelnosti a potřeby snižování uhlíkové stopy. Příkladem je studie Aliance uměleckých komunit (Alliance of Artists Communities) s názvem *Surviving to Thriving: Sustaining Artist Residencies* v níž si autoři Berger et al. (2012) pokládají otázku, jak vypadá udržitelná organizace a zde se dají nějaké principy aplikovat na umělecké rezidence. Nezisková organizace Julie's Bicycle (2011) zase vytvořila příručku o tzv. zelené mobilitě *Green Mobility: A guide to environmentally sustainable mobility for performing arts*.

V ČR jsou umělecké rezidence stále relativně novým a neprozkoumaným fenoménem, jemuž mnoho autorů doposud nevěnovalo velkou pozornost. Právě tento důvod je hlavním motivem autorky pro zpracování problematiky uměleckých rezidencí v této diplomové práci. Tématem se ve své publikační činnosti zabývá zejména Institut umění – Divadelní ústav (dále jen IDU). Pro tento institut zpracovala autorka Petrová (2006, 2010) již v roce 2006 studii *Rezidenční pobyty v oblasti umění v České republice a v zahraničí – historie, současná situace, doporučení*, následující byla vydána v roce 2010 s názvem *Překážky mobility v oblasti kultury*. Žáková et al. (2019) jsou autory další publikace s názvem *Metodický rámec hodnocení programů IDU na podporu exportu a mezinárodní spolupráce*, v níž je rezidenčním programům věnovaná pozornost. IDU ve spolupráci s organizací On the Move (2017) vydal anglicky psaného průvodce o financování kulturní mobility v ČR s názvem *Guide to Funding Opportunities for the International Mobility of Artists and Culture Professionals – Czech Republic*. V akademickém prostředí na Vysoké škole ekonomické v Praze autorka Jarčíčová (2004) obhájila diplomovou práci na téma *Mezinárodní mobilita umělců*, ve které analyzuje i problematiku uměleckých rezidencí.

Zasazení tématu do kontextu

Následující kapitola je zaměřena na kontext a východiska rezidencí. Problematiku uměleckých rezidencí je nutné chápat z širší perspektivy. Jak bude patrné z dalších kapitol, rezidence souvisí s tématy, jako je kulturní mobilita, mezinárodní spolupráce, tvorba partnerství, mezikulturní dialog, rozvoj (ať už rozvoj kultury či kreativity, lokality, regionu, komunit aj.). Většina strategických dokumentů nahlíží na umělecké rezidence jako na jednu z forem krátkodobé mobility umělců případně kulturních profesionálů. Proto tato kapitola uvádí do tématu uměleckých rezidencí skrze kulturní politiku, strategie a programy zejména EU, které se vztahují ke kulturní mobilitě. V závěru kapitoly je nastíněn pohled na problematiku představiteli ČR. Mobilita umělců je širokým tématem, o němž by se dalo napsat mnoho, není však předmětem této diplomové práce. Další kapitoly již zužují pozornost pouze na rezidence se zaměřením na obor scénických umění.

Na mezinárodní, vnitrostátní, regionální i místní úrovni existuje mnoho politik a opatření, které s kulturou souvisí nebo přímo ovlivňují kulturní činnost jednotlivců, skupin či společností. Některé z nich zahrnují i problematiku uměleckých rezidencí. V globálním kontextu je možné vycházet již ze *Všeobecné deklarace lidských práv* přijaté v roce 1948, která mimo jiné v článku 22 a 27 přiznává všem lidem kulturní práva a v článku 13 právo volně se pohybovat (United Nations, 1948/2015). Dalším východiskem je *Úmluva UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů* přijatá roku 2005. Jejím cílem je mimo jiné posílení mezinárodní spolupráce a solidarity v partnerském duchu, podněcování interkulturality ve smyslu vyváženého působení kultur, vzájemného dialogu a budování mostů mezi národy (UNESCO, 2005, I. Cíle a hlavní zásady, Článek 1). Státy mají stanovovat opatření s cílem: „*povzbuzovat neziskové subjekty a veřejné a soukromé instituce, umělce a ostatní profesionály v odvětví kultury, aby rozvíjeli a podporovali svobodnou výměnu a svobodný pohyb myšlenek, kulturních projevů i kulturních činností, statků a služeb, a stimulovat tvorbu a podnikavost v jejich činnostech*“ (UNESCO, 2005, IV. Práva a povinnosti stran, Článek 6).

V evropském kontextu je právním základem pro činnost EU v oblasti kultury článek 3 *Smlouvy o Evropské unii* (2016/C 202/17) a článek 167 *Smlouvy o fungování Evropské unie* (2016/C 202/122) přijaté na základě Lisabonské smlouvy v roce 2007. Tyto smlouvy mimo jiné stanovily neomezenou mobilitu osob, zboží a služeb jako právo všech občanů EU. Mobilita umělců a kulturních profesionálů byla posílena následujícími principy definovanými v článku 167 (2016/C 202/122). EU má svojí činností přispívat k rozkvětu kultur členských států s cílem uznávat a podporovat jejich národní a regionální různorodost. Má podporovat spolupráci nejen mezi členskými zeměmi, a to i v oblasti nekomerční kulturní výměny a umělecké tvorby. Článek 165 (2016/C 202/120) vymezuje také podporu mobility studentů a učitelů.

Na úrovni EU je mobilita umělců a kulturních pracovníků dlouhodobě jednou z priorit kulturní politiky a rezidenční pobyty hrají v této souvislosti důležitou roli (European Union [EU], 2016, s. 9). Daubeuf et al. (2018, s. 21) dodává, že mnohostranný dopad

mobility umělců a profesionálů v kultuře na ekonomiku a společnost je stále více uznáván, což vedlo k začlenění mobility i do dalších oblastí politiky EU, jako je např. zahraniční politika, politika sousedství, jednotný trh EU nebo výzkum a inovace. Ať už z důvodu zaměstnání, studia, výzkumu, koprodukce nebo účasti na rezidenčním či výměnném programu, tvoří slovy EU (1995-2021) mobilita nedílnou součást běžné praxe a kariéry umělců a kulturních pracovníků. Zároveň dodává, že mobilita nemusí být jen osobní volbou umělců, ale i otázkou profesního přežití. Smýšlení EU o kulturní mobilitě a kroky k podpoře uměleckých rezidencí však měly svůj vývoj.

Strategický rámec EU

Rok 2006 byl Evropskou komisí (dále jen Komise) vyhlášen jako „*Evropský rok mobility pracovníků*“, na jehož konci Evropský parlament prohlásil, že by se mobilita měla stát přirozeným prvkem profesionální kariéry všech Evropanů (European Commission [EC], 2006). Roku 2007 byl na základě sdělení Komise (KOM/2007/0242 v konečném znění) zaveden *Evropský program pro kulturu v globalizovaném světě*, první evropská strategie kultury, formulující roli kulturních a kreativních odvětví v EU a stanovující nové mechanismy spolupráce mezi členskými zeměmi. Prioritními cíli se stala podpora kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu, podpora kultury jako katalyzátoru tvořivosti s dopadem na růst a zaměstnanost a konečně podpora kultury jako zásadní složky mezinárodních vztahů EU (KOM/2007/0242 v konečném znění). Tento program otevřel užší formu spolupráce mezi členskými státy prostřednictvím tzv. „*otevřené metody koordinace*“ (dále jen OMK). Otázkami v oblasti mobility v kulturním a kreativním sektoru se od té doby zabývají pracovní skupiny národních expertů, na jejichž výsledcích je založena tvorba politik ke zlepšení mobility umělců a kulturních profesionálů v EU (Daubeuf et al., 2018, s. 21).

První pracovní skupinou OMK, vycházející z pracovního plánu Rady pro kulturu 2008-2010, byla v roce 2010 vydána zpráva o *Zlepšování podmínek pro podporu mobility umělců a kulturních pracovníků v oblasti kultury* (EU, 2016, s. 10). Na základě těchto doporučení byly v rámci následujícího pracovního plánu pro kulturu 2011-2014 vytvořeny tři pracovní skupiny specializované na programy podpory mobility (2011-2012), na podporu kreativních partnerství (2012-2013) a posledně na rezidenční pobyty umělců (2013-2014) (Daubeuf et al., 2018, s. 22).

První skupina mapovala a posuzovala existující programy podpory mobility za účelem identifikace bariér a problémů zejména malých kulturních provozovatelů a umělců a analyzovala příklady dobré praxe (Daubeuf et al., 2018, s. 22). Jako řešení nedostatku souhrnných informací o administrativních otázkách mobility byly v roce 2011 vytvořeny *Informační standardy pro mobilitu umělců a kulturních pracovníků*, doporučující členským zemím normy pro zřízení informačních a poradenských služeb pro zájemce o vycestování (EC, 2011). Závěrečná zpráva s názvem *Budování silného rámce pro mobilitu umělců: Pět klíčových principů*, vydaná v roce 2012, poskytuje rady tentokrát tvůrcům politik (EU, 2012).

Druhá skupina expertů se věnovala tématu tvůrčích partnerství a jejich pozitivním dopadům. V roce 2013 sestavila metodickou příručku *Policy Handbook on Promotion of Creative Partnerships*, v níž identifikuje a modeluje úspěšná kreativní partnerství s cílem podpořit mezioborovou spolupráci (EU, 2013). Odborníci potvrzují přínos těchto partnerství pro umělce, podniky i veřejnost, jakož i jejich pozitivní sociální a ekonomické dopady na úrovni EU (Daubeuf et al., 2018, s. 22).

Třetí expertní skupina analyzovala faktory úspěchu a hodnoty uměleckých rezidencí. Na konci svého působení vydala již zmiňovanou *Příručku pravidel pro rezidenční pobyty umělců* o osvědčených postupech v přípravě, realizaci a následném hodnocení rezidenčních pobytů se zaměřením na budování kapacit a snížení nerovnováhy v přístupu k rezidenčním programům v rámci EU (2016, s. 10). V letech 2013-2014 Komise (COM/2014/0535 final) uspořádala dva tematické semináře věnující se administrativním překážkám mobility, jako jsou víza, sociální zabezpečení a přeshraniční zdanění, kterým čelí zejména umělci a kulturní pracovníci, kteří v zahraničí působí v rámci krátkodobých rezidencí s různými typy pracovního statusu.

Na základě sdělení Komise (COM(2018) 267 final) byla v roce 2018 zavedena navazující a v současné době platná strategie s názvem *Nová evropská agenda pro kulturu*, která se věnuje podpoře kultury ve společenském, hospodářském a mezinárodním rozměru. Za cíl si mimo jiné klade vytvořit rámec pro mobilitu v oblasti kultury a zajistit lepší oběh evropských uměleckých děl a volnější pohyb pracovníků v evropském kulturním a kreativním odvětví. Toto úsilí se již odrazilo v pilotním programu mobility *i-Portunus* zahájeném Komisí v rámci programu Kreativní Evropa. Ten má za úkol najít nejvhodnější model podpory krátkodobé mobility pro umělce a kulturní pracovníky z výtvarného a scénických umění v Evropě (i-Portunus, n.d.).

Kromě strategických dokumentů a programů existují na úrovni EU na určitá období i nástroje pro financování a programování kulturní spolupráce. V roce 2013 byl zaveden program s názvem *Kreativní Evropa (2013-2020)* podporující kinematografii a kulturní a kreativní odvětví, který navázal na předchozí program *Kultura (2007-2013)*, *Kultura 2000* a dřívější programy *Raphael*, *Ariane* a *Kaleidoscope* (Petrová, 2010, s. 25). Aktuálně platným programem je *Kreativní Evropa (2021-2027)*, jehož kulturní část klade důraz na nadnárodní výměnu a spolupráci mezi kulturními organizacemi a umělci, na inovace a akce zaměřené na specifické potřeby kulturních a kreativních odvětví (EU, 2021a, s. 4). Tento program je v současnosti hlavním nástrojem EU k plnění politických priorit EU souvisejících s mobilitou v kulturních a kreativních odvětvích.

Strategický rámec ČR

Na rozdíl od EU, kde jsou již rezidenční pobyty chápány jako nedílná součást běžné praxe a kariéry umělců a kulturních pracovníků, strategické zakotvení ani systém podpory rezidencí v ČR nejsou příliš rozvinuté. Rezidence jsou brány jako jedna z forem krátkodobé kulturní mobility a spadají tak do této široké problematiky. Ve strategických materiálech se nachází na národní úrovni ve *Státní kulturní politice na léta 2015 - 2020 (s výhledem do roku 2025)* jako priorit 4, záměr 4.2 *Podporovat mobilitu*, opatření 4.2.2

Posílit dotační programy podporující mezinárodní spolupráci a mobilitu umělců (Ministerstvo kultury České republiky [MK ČR], 2015b, s. 27). Termín rezidence však v celém dokumentu chybí. Jediná přímá podpora státu v oblasti tvůrčích pobytů je skrze rezidenční program příspěvkové organizace IDU (viz kap. 2.4.2.). V *Koncepci podpory umění na léta 2015–2020* jsou rezidence zakomponovány v cíli 3, úkolu č. 28 *Podporovat programy a projekty, které usnadňují mobilitu umělců, uměleckých děl a služeb; v této souvislosti podporovat projekty mezinárodních rezidencí umělců, teoretiků, uměleckých manažerů v ČR i v zahraničí* (MK ČR, 2015a, s. 44).

Na regionální úrovni je strategické či koncepční zaštitění rezidencí minimální a podpora rezidenčních programů místní správou je též ojedinělá. Výjimkou je Královéhradecký kraj, který v návrhové části připravované *Strategie rozvoje kultury, kulturního dědictví a kulturních a kreativních odvětví Královéhradeckého kraje 2022–2030* identifikoval nedostatečné propojení kraje do mezinárodní spolupráce a v kapitole 5.3, opatření 9.2. plánuje podporovat vnitrostátní i zahraniční mobilitu a rozvíjet dotační program pro rezidence (Královéhradecký kraj, 2021). Větší zastoupení podpory uměleckých rezidencí se nabízí z řad lokálních iniciativ a organizací poskytujících rezidenční programy pro umělce.

Metodologie a data

Teoretická část této práce shrnuje obecný pohled na umělecké rezidence, přibližuje přístup zejména EU k tématu a nastiňuje tendence oboru v mezinárodním kontextu. Data jsou čerpána ze sekundárních pramenů, zejména odborné literatury zahraničních autorů a studií EU, které byly přiblíženy výše. Sběr sekundárních dat je založen na metodě analýzy dokumentů a rešerše odborné literatury.

Druhá polovina práce, analytická část, se zaměřuje na český kontext uměleckých rezidencí se specializací na scénická umění. Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu, který vychází z teoretických poznatků. Kvalitativní výzkum autorka zvolila z důvodu hloubkového pochopení tématu. Metodou analýzy dokumentů a polostrukturovaného rozhovoru autorka analyzuje současnou situaci uměleckých rezidencí v ČR a zkoumá praxi vybraných českých rezidenčních center. Studií pěti konkrétních případů a jejich komparací hledá analogické a odlišné jevy a demonstruje význam a různorodost rezidenčních prostorů za účelem aplikace získaných poznatků k porozumění případům obdobným. Sběr primárních dat je založen na polostrukturovaných rozhovorech.

Autorku na základě zpracování teoretických východisek zaujala část revidované definice mobility společnosti On the move (2019, s. 14), která udává: „*Mobilita je vědomý proces a ti, kteří se ho účastní, ať už jako přímí účastníci či pouze jako jeho podporovatelé, by si měli uvědomit jeho kulturní, společenské, politické, environmentální, etické a ekonomické dopady*“ (vlastní překlad). Spolu s tvrzením pracovní skupiny OMK (EU, 2016, s. 37) že „*výhody rezidenčních programů pro umělce se podceňují a obhajoba této praxe je slabá*“, se rozhodla výzkum zaměřit na význam a přínosy uměleckých rezidencí v ČR.

Autorka tak hledá odpovědi na otázky: Jaké jsou přínosy a pozitivní externality uměleckých rezidencí pro scénická umění v ČR? Z jakého důvodu hostící organizace poskytují rezidenční pobyty? Jak jsou financované a jakými nástroji zajišťují budoucnost a udržitelnost svého rezidenčního prostoru?

Kvalitativní výzkum autorky je rozdělen do dvou částí:

1. Analýza výchozí situace uměleckých rezidencí v ČR

Autorka nejprve provádí analýzu současného stavu uměleckých rezidencí pro scénická umění v ČR. Po vzoru teoretické části se zaměřuje na historický kontext, uvádí specifickou typologii českých rezidenčních míst a provádí analýzu nástrojů finanční podpory na úrovni EU, státu, samospráv a soukromých subjektů v podobě neziskových organizací a nadací.

V této části kombinuje sběr primárních i sekundárních dat. Využívá sekundární data z důvěryhodných dokumentů, jako jsou odborné studie IDU, výroční zprávy, dotační programy a webové stránky zainteresovaných subjektů. Zdrojem primárních dat jsou přepsané rozhovory se zástupci vybraných rezidenčních center a profesní zkušenost autorky.

Autorka vychází z dlouhodobé práce kolegů a kolegyně z organizace Nová síť z. s., která se tématu tvůrčích rezidencí věnuje. Organizace disponuje předběžnými daty o uměleckých rezidencích, které sbírá v průběhu celoročních poradenských aktivit, networkingových setkání s regionálními poskytovateli rezidencí, během festivalu nového divadla Malá inventura nebo konference o spolupráci Culture Get-Together a zejména skrze nový portál ART-IN-RES sdružující poskytovatele rezidenčních pobytů pro scénická umění (Nová síť, 2021b). Do tohoto portálu se v průběhu roku 2020 a 2021 ve dvou otevřených výzvách registrovali poskytovatelé rezidenčních pobytů skrze přihlašovací formulář. V součtu bylo na web přidáno 31 rezidenčních míst. Organické přihlašování probíhá v menší míře nadále. Portál tak přibližně mapuje počet a nabídku uměleckých rezidencí pro scénická umění v ČR.

Organizace dále pracuje s myšlenkou, že *„umělecké rezidenční pobyty mohou být jedním z klíčů pro rozvoj živého umění“* (Nová síť, 2021b). Pro získání více dat iniciovala Nová síť mezinárodní projekt Connecting V4 ART-IN-RES mapující potenciál uměleckých rezidencí pro performing arts v rámci zemí V4. Jak bylo řečeno v úvodu, autorka na projektu participuje a je koordinátorkou projektu ART-IN-RES. Autorka též vychází i z osobní zkušenosti, neboť se v roce 2019 účastnila umělecké rezidence v hostících organizacích Naplaveno a Divadlo NoD, manažerské rezidence v REZI.DANCE v tomtéž roce a od té doby navštívila i jiná rezidenční centra.

2. Případová studie

Ve druhé části autorka komparuje pět subjektů poskytujících rezidenční pobyty v oblasti scénických umění. Primární výzkum je postaven na metodě individuálního polostandardizovaného rozhovoru. Sběr dat tvoří naslouchání vyprávění, kladení otázek a získávání odpovědí. Dotazování probíhá formou polostrukturovaných rozhovorů.

Na základě předchozí analýzy autorka vybrala pět hostících organizací poskytujících rezidenční pobyty v ČR. Kritérii výběru bylo odlišné geografické rozmístění, různorodý charakter objektu, v němž se rezidence realizují, odlišný model fungování a finanční model a inovativnost v oboru. Vybrány byly rezidenční subjekty Studio ALTA, Naplaveno, REZI.DANCE, Švestkový dvůr a Centrum choreografického rozvoje SE.S.TA (dále jen SE.S.TA).

Autorka oslovila zástupce vybraných hostících organizací s žádostí o poskytnutí rozhovoru, načež 100 % respondentů souhlasilo. Interview proběhly v období 11. listopadu – 3. prosince 2021. Tři rozhovory byly realizované osobně v terénu. Autorka podnikla dvě cesty do jižních Čech – do rezidenčního prostoru Naplaveno, kde uskutečnila rozhovor s Karolínou a Lubošem Fendrychovými a do REZI.DANCE, kde byla dotazovanou osobou Markéta Málková. S Lucií Kašiarovou, uměleckou ředitelkou Studia ALTA, proběhl rozhovor v Praze, v kanceláři Nové sítě. Rozhovor s Kateřinou Šobánkovou nebyl realizován osobně, ale otázky byly zaslány a zodpovězeny písemnou formou skrz email a následný hovor přes mobilní telefon. Se zástupkyní organizace SE.S.TA, Evou Dryjovou, proběhl rozhovor online prostřednictvím aplikace zoom. Rozhovory trvaly v průměru 1 hodinu.

Respondentům byl nejméně týden před plánovaným termínem realizace polostrukturovaného rozhovoru zaslán na email dokument s tematickými okruhy, otevřenými otázkami a podotázkami možného směřování myšlenek. Celé znění otázek je k nalezení v příloze č. 1. Tematické okruhy byly:

- Praktický úvod a stručná historie
- Současný formát
- Motivace
- Přínosy a dopady
- Management
- Financování
- Udržitelnost ve 21. století
- Zdroje komplikací
- Zdroje radosti

Technikou zpracování dat byl přepis nahraných rozhovorů, identifikace analogických a rozdílných témat a jevů, jejich klasifikace a následná komparace dat souvisejících s cílem práce a výzkumnými otázkami. Výsledky jsou sumarizovány a pro přehlednost shrnuty v tabulkách 7-10., kap. 3.

Na základě primárního a sekundárního výzkumu autorky vytanuly problémy, se kterými se respondenti a obor uměleckých rezidencí v ČR potýká. Autorka je shrnuje v tabulce 11, kap. 3.8. Na závěr praktické části navrhuje autorka některá doporučení pro zlepšení situace v českém prostředí.

1. Fenomén uměleckých rezidencí

1.1. Obecný přehled

Od poměrně komplikovaného úvodu skrze mobilitu v kulturním a kreativním odvětví a metodologii se dostáváme úžeji k problematice uměleckých rezidencí. V dnešním rychle se vyvíjejícím globalizovaném světě plném inovací je i koncept tvůrčích rezidencí otevřený a proměnlivý (EU, 2016, s. 9). Díky rychlému nárůstu příležitostí a zvýšené atraktivitě rezidenčních pobytů v profesním životě umělců a kulturních pracovníků, došlo v posledních letech k rozšíření tohoto fenoménu (EU, 2016, s. 15). Nejedná se však o nový jev, umělecké rezidence jsou známé již z dob renesance a postupně se rozšířily do celého světa (EU, 2016, s. 69).

1.1.1. Definice

Termíny jako umělecké či tvůrčí rezidence, rezidenční pobyty pro umělce, rezidenční programy, anglicky nejčastěji Artist-in-Residence, zkráceně AIR, Arts či Artists' Residencies, Artist-in-residence program apod. zahrnují širokou škálu činností a aktivit. Definice **uměleckých rezidencí** dle pracovní skupiny OMK je následující: „*Umělecké rezidence poskytují umělcům a dalším kreativním profesionálům čas, prostor a prostředky k individuální nebo kolektivní práci v oblastech jejich praxe, kterým mohou věnovat zvýšenou reflexi a pozornost*“ (EU, 2016, s. 9).

Žáková et al. (2019, s. 28) přebírá podrobnější definici od mezinárodních platforem TransArtists a Res Artis, které se problematice rezidencí dlouhodobě věnují:

„Rezidenční centra zvou umělce, kurátory a další kreativce, aby strávili určitý čas v daném místě a prostoru mimo jejich obvyklé prostředí. Poskytují jim čas pro reflexi, výzkum, prezentaci a/nebo tvorbu/produkci. Rovněž umožňují jednotlivcům zkoumat jejich praxi v rámci širší komunity; potkávat nové lidi, použít nové materiály, zažít život v nové lokalitě. Umělecké rezidence zdůrazňují důležitost smysluplné a různorodé kulturní výměny a 'ponoření se' do jiné kultury.“ (Žáková et al., 2019, s. 28)

Rezidenční programy poskytují **hosticí** či **hostitelské organizace**, většinou nevládní neziskové organizace, disponující vhodným zázemím (ateliérem, studiem, divadelním sálem, zkušebnou) a často i ubytovacím zařízením (Petrová, 2006). Jak bude více rozebráno dále v kapitole 1.6.1. o nových partnerstvích, rezidence v současnosti provozují či iniciují i organizace mimo umělecký a neziskový sektor. Rezidence pro scénická umění se uskutečňují v **rezidenčním prostoru**, někdy též rezidenčním místě, centru či domě, který většinou trvale, ne však vždy primárně, slouží k uměleckým pobytům a je uzpůsoben pro tvůrčí práci.

Rezidenty jsou v této diplomové práci zaměřené zejména na rezidence pro scénická umění (někdy též „performing arts“) chápání umělci a kulturní profesionálové z oborů divadla, pohybového, mimického a tanečního divadla, tance, performance a tomu příbuzných nonverbálních žánrů. Konkrétně se jedná o herce, tanečníky, mimy a artisty,

performery, scénografy, světelné designéry, techniky a další členy umělecko-technických týmů, dále pak kurátory, manažery, produkční a ostatní pracovníky v oblasti kultury. Rezidenční možnosti využívají jak studenti a čerství absolventi uměleckých oborů, tak i profesionální umělci či celé umělecké soubory a manažerské týmy.

1.1.2. Fungování rezidencí

Problematika uměleckých rezidencí je obšírná, neexistuje jeden model rezidenčního programu ani centra (Žáková et al., 2019, s. 28). Cílem rezidenčních programů je pozvat v předem určeném časovém rozmezí umělce či kulturní pracovníky na specifické místo s tím, že jsou obvykle po dobu pobytu finančně podporováni (Petrová, 2006). Místo a zde strávené časové období pak mívá na tvůrčí činnost rezidentů velký vliv. Jsou-li rezidenční programy určeny pro umělce či kulturní manažery ze zahraničí, mají charakter zejména mezinárodní spolupráce a přispívají ke kulturnímu dialogu. Pokud jsou tvůrčí pobyty nabízeny rezidentům v rámci dané země, jedná se spíše o podporu umělecké činnosti (Petrová, 2010, s. 31).

Procesy podávání žádostí a výběru rezidentů se liší (Žáková et al., 2019, s. 29). Častou praxí poskytovatelů popř. zprostředkovatelů rezidencí je vyhlašování otevřených výzev (tzv. open calls). Některé rezidenční programy však fungují na bázi zvaní konkrétních umělců nebo jsou nabízeny skrze speciální dotační tituly nebo partnerství s jinými organizacemi či institucemi (Žáková et al., 2019, s. 29). Rezidenční pobyty mohou být určeny jednotlivcům či kolektivu tvůrců, kteří pracují na vytvoření společného díla (Žáková et al., 2019, s. 29). V některých případech jsou účastníci rezidencí silně spjati s místní komunitou – prezentují svoji tvorbu, vedou dílny, spolupracují s místními umělci, nebo se zabývají konkrétními tématy dané komunity či lokality. Jindy rezidenti využívají čas pro individuální práci a soustředí se na zkoumání a rozvoj vlastní praxe (Žáková et al., 2019, s. 28). Záleží na očekávání, požadavcích a cílech obou stran. Vztah rezidentů a hostujících organizací je dle Žákové et al. (2019, s. 28) je velmi důležitý.

Rezidenční programy účastníkům obvykle nabízí ubytování, umělecký koučink, podporu tvorby a/nebo možnost prezentace (EU, 2016, s. 9). Mohou po účastnících požadovat hmatatelný výstup jako je umělecké dílo, performance, projekt, workshop, spolupráce, nebo naopak žádné programově určené výsledky vyžadovat nemusí (EU, 2016, s. 9). Tvůrčí rezidence fungují na bázi mnoha finančních modelů. Rezidenti si mohou pobyt financovat zcela z vlastních zdrojů a o fundraising se starají sami v rámci svých zemí a kontaktů. V jiných případech se hostící organizace podílí na části nebo celkových nákladech rezidentů (Gardner, 2013, s. 1).

Časový rámeček rezidencí je také různorodý. Mohou mít podobu celoroční i sezónní, někdy bývají spojené s časově omezenou událostí (Žáková et al., 2019, s. 28). Konají se v rozsahu několika týdnů, měsíců až let (Daubeuf et al., 2018, s. 12). Dle EU (2016, s. 15) je současným trendem trávit na rezidencích méně času než v minulosti, zmiňuje i tzv. „*pop-up jednodenní pobyty*“. Časová omezení EU (2016, s. 15) spojuje s ekonomickou skutečností a u mezinárodních umělců také imigrační a vízovou politikou.

Některé rezidenční programy jsou součástí větších institucí jako např. multikulturních center, divadel, festivalů, muzeí, galerií, univerzit či institucí státních a samosprávných celků. Jiné organizace se svojí hlavní činností vymezují přímo na poskytování a podporu rezidenčních pobytů (Žáková et al., 2019, s. 28). Rezidenční centra se nachází ve městech i na venkově, v urbanistických celcích i v přírodních oblastech (Žáková et al., 2019, s. 28).

1.1.3. Funkce rezidencí

Důvodů k zapojení umělců do rezidenčních programů je mnoho. Pracovní skupina OMK (EU, 2016, s. 15) tvrdí, že studenti a absolventi uměleckých škol často vnímají rezidenční pobyty jako první krok do uměleckého světa. Daubeuf et al. (2018, s. 12) zmiňuje, že motivem profesionálů je získat zkušenost potřebnou pro jejich profesionální rozvoj a stimulovat kreativitu skrze setkávání s jinými kulturami a prostředím. EU (2016, s. 15) konstatuje, že profesionálové mnohdy využívají rezidence i jako „oddechový čas“. V kariéře umělců na rozdíl od jiných profesí neexistuje jasný kariérní postup. Umělci dle EU (2016, s. 15) navíc často pracují i mimo uměleckou sféru, aby si vydělali na živobytí. Rezidence tak pro ně může být přestávkou uprostřed kariéry i odstupem od svých vedlejších činností. Jedná se o účinný způsob, jak znovu zaměřit pozornost na tvůrčí proces.

Umělecké rezidence umožňují pracovat v terénu a v dané lokalitě, „často s místními partnery, s cílem mapovat, shromáždit, zkoumat a vytvářet nové perspektivy“ (EU, 2016, s. 15). V současné umělecké praxi je kladen důraz i na výzkum, pro který jsou rezidence též vhodným nástrojem. To potvrzuje i Daubeuf et al. (2018, s. 12) tvrzením, že rezidenti využívají rezidenční pobyty i z důvodu osvojení si nových přístupů a metod a dodává i motiv networkingu a sdílení inteligence a informací. Stimulem pro participaci bývají podle pracovní skupiny OMK (EU, 2016, s. 15) i různé formy spolufinancování rezidenčních programů k pokrytí nákladů umělců.

Gardner (2013, s. 6) shrnuje následující sdílené hodnoty uměleckých rezidencí, kterými jsou: respekt, svoboda, tolerance, štedrost, inkluzivnost, schopnost reagovat a učit se. Jako nejdůležitější sdílené cíle rezidenčních programů definuje poté: umělecký rozvoj, výměna a komunikace, kreativita, vytváření nových příležitostí pro umělce, rozmanitost, posilování („empowerment“) a spolupráce, pozitivní sociální změna, angažovanost komunit, učení se (Gardner, 2013, s. 6).

1.2. Historický vývoj rezidencí

Pobyty podobné dnešním tvůrčím rezidencím mají dlouhou a bohatou historii. Nejdelší tradici mají ve výtvarném umění, později se přidaly obory hudebního, literárního i scénického umění. Ve **výtvarném umění** bylo již v dobách renesance obvyklé a žádoucí cestovat do jiných zemí za účelem studia nových technik a postupů od uměleckých „mistrů“, nabytí inspirace, či zjištění trendů v oboru (EU, 2016, s. 69).

Petrová (2006, s. 2) zmiňuje jako důležitou událost zřízení tzv. **Římské ceny** („Prix de Rome“) francouzskou Královskou Akademií malířství a sochařství v roce 1663. Vítězi ceny byl umožněn pětiletý pobyt v Římě hrazený francouzským králem. Od počátku 19. století byli talentovaní výtvarníci, později též hudebníci, posíláni do římské Villy Medici a Itálie se stala na dlouhou dobu centrem umění a uměleckých patronů (Petrová, 2006, s. 2).

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století se umělecké dění začalo přesouvat na venkov, kam se umělci s oblibou stěhovali. Vznikaly zde **umělecké kolonie**, ve kterých se tvůrci scházeli, aby pracovali v plenéru a společně realizovali své umělecké ideje (EU, 2016, s. 69). Příkladem je umělecká kolonie ve Worpswede, malé vesnici nedaleko Brém založené v roce 1889, v níž působili např. umělci Heinrich Vogeler a Rainer Maria Rilke (Transartists., n.d.-b). Milovníci umění též nabízeli jedincům tvůrčí studia na odlehlých místech, jako novou formu romantického mecenášství (EU, 2016, s. 69).

Nejstarší americký rezidenční prostor datuje Petrová (2006, s. 2) do prvního desetiletí 20. století. Vznikl v USA, kde byla později v roce 1933 založena i významná **The Black Mountain College**. Ve formě letních institutů zde fungovalo tréninkové centrum pro umělce rozličných oborů, včetně scénických umění. Jednalo se o místo v odlehlém venkovském prostředí s neformální atmosférou a omezeným rozpočtem, leč s významnými lektory (Petrová, 2006, s. 2). Škola dle autorky značně ovlivnila poválečnou uměleckou scénu v Americe.

Literatura tvrdí (Petrová, 2006, s. 2), že samotný pojem tvůrčí rezidence, anglicky tedy „**artist-in-residence**“, vznikl v 50. a 60. letech 20. století, kdy se systém rezidenčních programů a koncept umělce tvořícího v kontextu rozdílné kultury začaly široce rozvíjet. Významnou změnou podle Petrové (2006, s. 3) bylo, že nově vznikající rezidenční programy již neapelovaly na výsledek či prezentaci díla z tvůrčích pobytů. Hlavní přidanou hodnotou rezidencí byl čas pro tvorbu a výzkum, a to v odlišném prostředí a kultuře. Svoboda umělce se stala jednou z primárních zásad rezidenčních programů, jako opozice ostatních aktivit stojících na prezentaci finálního díla (Petrová, 2006, s. 3). Rezidence se dle autorky staly místem pro vznik úplně nových metod vyjadřování a experimentu.

60. léta byla ve znamení revolty proti zaběhnutým pořádkům a hledání alternativního uměleckého vyjadřování. **Squatting** prázdných budov, nejčastěji škol, klášterů, zámků, nemocnic aj., se stal fenoménem při vytváření různých uměleckých komunit a kulturních center (Petrová, 2006, s. 3). Jak tvrdí Petrová (2006, s. 3), mnoho z nich se v průběhu doby stalo zavedenou, veřejností i politiky přijímanou institucí, a funguje dodnes za finanční podpory z veřejných rozpočtů. Jako příklad udává centrum Künstlerhaus Bethanien. Na základě těchto tendencí vzniklo v následujících letech mnoho nových modelů tvůrčích rezidencí. Od pobytu umělců a jejich tvorby v ústraní, přes hostitelské iniciativy v obcích s cílem interagovat s veřejností a podnítit sociální a politické změny, po rezidenční prostory s neformálními strukturami poskytované samotnými umělci (EU, 2016, s. 69).

Evropská a americká praxe v oblasti tvůrčích rezidencí inspirovala i ostatní a díky **globalizaci** začaly koncem 80. let minulého století vznikat rozmanité rezidenční prostory a programy po celém světě (Petrová, 2006, s. 3). Zároveň nešlo již pouze o poskytování tvůrčího zázemí umělcům. Podle EU (2016, s. 69) začala rezidenční centra více fungovat jako ohniska propojování místní scény současného umění se scénou globální. Největší boom tvůrčích rezidencí nastal v 90. letech a od roku 2000 díky digitalizaci, snadnější komunikaci a dostupnějšímu cestování (EU, 2016, s. 69). Petrová (2010, s. 5) k tématu dodává, že v posledních desetiletích dochází k nárůstu mobility umělců a profesionálů z kulturního prostředí z důvodu expandujícího „*mezinárodního trhu s uměním, včetně zvyšujícího se počtu mezinárodních koprodukcí v oblastech jako je hudba, audiovizuál, design či tanec.*“ Způsobeno je to dle autorky i rostoucí nabídkou festivalů, mezinárodních výstav, literárních přehlídek i častější cirkulací divadelních inscenací.

1.3. Typologie rezidencí

V současné době existuje rozmanitá škála typů uměleckých rezidencí. Pracovní skupina OMK (EU, 2016, s. 17-24) klasifikovala rezidenční pobyty umělců do následujících kategorií:

- „klasický“ model podporovaný veřejnou správou,
- rezidenční pobyty spojené s uměleckými institucemi a festivaly,
- rezidenční centra provozovaná umělci,
- výzkumné rezidenční pobyty,
- tematické rezidenční pobyty,
- produkční rezidenční pobyty a
- interdisciplinární a mezioborové rezidenční pobyty.

Jako „klasický model“ chápe EU (2016, s. 17) takové instituce, do nichž investují vlády a fondy v celosvětovém měřítku. Primární aktivitou těchto etablovaných organizací je poskytování rezidenčních pobytů a rozvoj tvůrčího potenciálu, v obdobné míře však poskytují i program pro veřejnost. Jako další typ uvádí EU (2016, s. 18) rezidenční pobyty v kulturních organizacích a centrech, v nichž rezidenti těží z propojení s profesionálním managementem i diváckou komunitou, a v rámci kterých mohou svoji tvorbu prezentovat a získat zpětnou vazbu. Dále dle EU (2016, s. 20) existuje široká škála rezidencí zřízených uměleckými pracovníky. Může se jednat o malé organizace, ale i umělecké rezidence zásadního charakteru pro místní kulturní scénu. Výzkumné, tematické a mezioborové rezidenční pobyty jsou specifické ať už způsobem práce, hledáním alternativních řešení, vztahováním se k místu či komunitě, rozvíjením témat či navazováním spolupráce v rámci uměleckých oborů, ale i mezi odlišnými sektory (2016, s. 21-24).

1.4. Financování rezidencí

Aby mohly umělecké rezidence plnit své poslání, musí nějakým způsobem financovat své aktivity, pro což využívají různé finanční modely (EU, 2016, s. 48). Některé hostičí organizace jsou závislé pouze na veřejných prostředcích, zatímco jiné využívají výhradně soukromé financování. Objevují se smíšené modely kombinující veřejné a soukromé zdroje, a také hybridní modely zahrnující do financování nákladů rezidenčního programu komerční podnik (EU, 2016, s. 48).

Dle odborné skupiny OMK (EU, 2016, s. 48) a výzkumu organizace Res Artis jsou stále převažujícím zdrojem financování uměleckých rezidencí veřejné prostředky. Zdůrazňují však trend ve vývoji inovativních modelů financování. Kromě klasického formátu rezidencí spravovaných neziskovými subjekty roste počet rezidenčních programů, které fungují pod různou obchodní strukturou (EU, 2016, s. 47). Takové organizace si ponechávají kulturní odpovědnost, jejich provoz je však závislý na komerčních příjmech, díky kterým mohou poskytovat rezidenční pobyty. Příjmy hybridních organizací mohou plynout např. z poplatků za ubytování (EU, 2016, s. 49). Takové modely hostičích organizací se nachází např. v Chorvatsku, Finsku nebo v Litvě.

Finanční modely hostičích organizací se liší jak zdroji financování provozu a projektů, tak jejich celkovým rozpočtem a s tím související nabídkou a možnostmi poskytování příspěvků rezidentům na jejich pobyt. Dle EU (2016, s. 47) existují modely rezidenčních programů, které nabízí kompletně hrazený balíček služeb pro pozvané umělce, jiné poskytují alespoň část finanční podpory na náklady spojené s rezidenčním pobytem, další pouze příspěvek na denní diety. Jiné modely žádné příspěvky účastníkům rezidencí nenabízí a mohou naopak požadovat účastnický poplatek. V ojedinělých případech hostičí organizace rezidentům vyplácí honoráře ve spojitosti s požadovanými činnostmi v rámci rezidenčního pobytu (EU, 2016, s. 47).

V kontextu EU (2016, s. 48) alokuje většina členských zemí na mobilitu tvůrčích profesionálů část svého veřejného rozpočtu. Touto politikou státy podporují a podněcují kulturní mobilitu v zemích EU. Některé ze státních prostředků jsou zaměřeny i na mobilitu evropských rezidentů mimo EU, např. do zemí Evropského hospodářského prostoru (dále jen EHP) a Švýcarska či naopak (EU, 2016, s. 48).

Rezidence ve světě využívají financování národních, federálních či regionálních orgánů státní správy zahrnující prostředky od ministerstev či národních fondů a programů na podporu mobility (EU, 2016, s. 48). Příkladem je *Malta Art Fund* v Maltě, *Fund for Performing Artists* v Norsku, *Arts Promotion Centre Finland (Taika)* ve Finsku, *Public Fund for Cultural Activities of the Republic of Slovenia* ve Slovinsku, *Fond na podporu umenia* na Slovensku nebo *Mezinárodní visehradský fond*, o kterém je více psáno v kap. 2.4.4. Mezi další regionální finanční zdroje patří *Fondy EHP a Norska* podporující projekty v oblasti kultury, kulturního dědictví a spolupráce prostřednictvím programu Kultura (Ministerstvo financí Česká republika, 2021). V některých zemích mají veřejné zdroje podporu účelně vázaných grantů např. národních grantů na podporu mobility či

speciálních grantů na rezidenční pobyty od územních samospráv jako je tomu např. ve městech Stuttgart či Antverpy aj. (EU, 2016, s. 48). Více o problematice financování uměleckých rezidencí v kap. 2.4.

1.5. Přínosy a dopady rezidencí

1.5.1. Benefity aktérů

Dle pracovní skupiny OMK (EU, 2016, s. 37) se přínosy tvůrčích rezidencí podceňují. Tvrdí, že obhajoba a podpora této praxe je nedostatečná. Rezidenční programy jsou důležitou součástí tvůrčího procesu i zahraniční mobility umělců a kulturních pracovníků. Umožňují rezidentům hlouběji porozumět hostitelským národům a kulturám a zároveň lépe pochopit vlastní identitu a kulturní zázemí. Kulturní rozmanitost a mezikulturní porozumění jsou *„obzvláště důležité v dobách politického a ekonomického napětí a v době, kdy veřejné mínění a postoje v celé Evropě vykazují známky kulturní nesnášenlivosti“* (EU, 2016, s. 9).

Pracovní skupina OMK (EU, 2016, s. 37) identifikovala společné benefity tohoto odvětví, které se vztahují na všechny aktéry zapojené do uměleckých rezidenčních programů, ať už se jedná o účastníky rezidencí, hostící organizaci, sponzory, místní komunitu či destinaci. Společnými přínosy jsou:

- profesionalizace,
- ekonomické přínosy pro všechny aktéry,
- všeobecný kulturní rozvoj,
- posilování managementu a vytváření kapacit,
- zvyšování image a informovanosti.

Umělec díky rezidenci nabývá příležitosti pro tvůrčí investice, inspiraci, rozvoj myšlenek a pochopení hlubšího kontextu, což vede k vývoji nových děl a obohacení vlastní tvorby (EU, 2016, s. 37). Rezidenční centra nabízí vysokou úroveň výzkumu, mnohdy i ekonomické benefity jako je finanční podpora, vybavení, profesionální zpětnou vazbu a šanci k rozvoji sítí, kontaktů a divácké obce. Výhodou bývá i přístup k novým technologiím a partnerstvím. Díky tvůrčímu pobytu může umělec rozšířit své kulturní povědomí, kompetence i manažerské dovednosti. Účastí na rezidenčních pobytech umělec vylepšuje svůj životopis a potenciální příležitosti.

Poskytovatel rezidencí může dle EU (2016, s. 37) získat zkušenosti a rozvíjet dlouhodobé vztahy i na mezinárodní úrovni. Přínosem je vytváření širší sítě mezinárodních umělců, kulturních organizací, sponzorů i diplomatických osobností napříč světem. Rezidenční místo díky pozvaným umělcům pomáhá oživit místní kulturní scénu, obohatit program a oslovit tak i nové publikum. Zejména mezinárodní rezidenti pomáhají posilovat image místa i zviditelnit region (EU, 2016, s. 37). Skrze nová partnerství dochází též ke generování příjmů a podpoře místní ekonomiky (EU, 2016, s. 39).

Sponzorské organizace se snaží rozšiřovat kulturní rozmanitost, podporovat mezikulturní dialog, rozvíjet umělce i danou oblast. Investoři mohou díky svým financím přispět ke kulturní diplomacii a tím upevnit obchodní a politické vztahy (EU, 2016, s. 38).

Místní komunita těží z příležitosti přímé spolupráce s umělci, participace v tvůrčím procesu, pořádání akcí nebo diváckého zážitku z programů pro veřejnost. Díla a projekty rezidentů mohou napomoci zlepšit kvalitu života místních, obnovit pocit sounáležitosti s danou lokalitou či podpořit podnikatelského ducha veřejnosti (EU, 2016, s. 38).

Obecní, regionální či národní orgány veřejné správy se mohou do rezidenčních projektů zapojit skrze financování, propagaci i evaluaci. Tato participace jim může přinést zdokonalení organizačních schopností svých zaměstnanců, zlepšení image daného územního celku a zajistit ekonomicky úspěšnou dynamiku místa. EU (2016, s. 38) potvrzuje pozitivní transformaci některých problémových oblastí a nárůst podnikatelské činnosti poté, co města zapojila umělecké rezidenční pobyty do strategií regenerace.

Daubeuf et al. (2018, s. 12) doplňují další benefity jako je propojování lokální umělecké scény s globálním uměleckým světem a tvorbu dlouhodobých vztahů.

1.5.2. Pozitivní externalita pro města a regiony

V Evropě počet obcí, které chtějí být součástí nabídky rezidenčních programů, narůstá. Místní správa a přední činitelé si stále více uvědomují pozitivní vnější vlivy uměleckých rezidencí, které dle analýz EU (2016, s. 30) ve městech a regionech přispívají:

- k **posilování umění a kultury** v lokalitě, což vede k pestřejší kulturní nabídce pro obyvatele a turisty;
- k **regeneraci oblasti a sociální změně** – rezidenční centra v zanedbaných čtvrtích působí jako impuls pro podniky a kreativitu, což nakonec přispívá k obnově místa;
- k **začlenění komunity** – díky zapojení místních obyvatel a řešení sociálních otázek dochází k budování bezpečných prostorů, kreativních řešení a omezování patologických jevů;
- a k **mezikulturnímu dialogu** – „otevřená města s mezinárodním prospektem patří k tzv. ‘kreativním městům’ (jak je nazývá Richard Florida), a v konečném důsledku přitahují zájem investorů, obchodní a hospodářské činnosti” (EU, 2016, s. 30).

1.6. Trendy oboru

Rezidence 21. století se vyvíjejí, využívají multidisciplinární přístupy, přijímají nové formáty, propojují umění s jinými disciplínami a odvětvími, čímž reagují na společenské výzvy (Daubeuf et al., 2018, s. 13). Při mapování situace v EU analyzovala pracovní skupina OMK (EU, 2016, s. 27) některé změny ve způsobu strukturování a provozování uměleckých rezidencí.

1.6.1. Nová partnerství

Prvním trendem v problematice tvůrčích rezidenčních pobytů je dle EU (2016, s. 27) vznik nových partnerství mezi jednotlivými aktéry. Partnerství je založeno na spolupráci a součinnosti. Podmínkami partnerství je, že přináší určité benefity všem zúčastněným stranám. Ty současně vkládají nějakou investici, která však nemusí být pouze finančního charakteru. Mezi partnery zároveň dochází k vzájemnému učení či výměně dovedností a znalostí (EU, 2016, s. 27). Jedná se o vztah mezi těmi, kteří rezidenční pobyty umělců financují, organizují, hostí, zprostředkovávají, umožňují jejich realizaci nebo se jich účastní. Novými rezidenčními partnery mohou být i iniciativy mimo umělecký obor, které rozšiřují své pole působnosti tvorbou nových příležitostí či modelů financování. Díky vkladu partnerů z veřejných či soukromých sektorů vznikají rezidenční pobyty, které umělcům umožňují práci v jiných oborech. Veřejné či privátní instituce poskytují umělcům rezidence v kontextu lokality nebo komunity, např. v nemocnicích či vzdělávacích institucích. Rezidence mohou být výsledkem partnerského vztahu s obcí, městem či krajským úřadem nebo iniciativou samotných umělců, kteří se více podílejí na provozování rezidenčních pobytů (EU, 2016, s. 28). Významnou roli v současnosti hrají též zprostředkovatelé, kteří vztahy a partnerství vyjednávají (EU, 2016, s. 30) i zastřešující sítě a platformy pro umělce (EU, 2016, s. 54).

Vznik nových partnerství je podnícen mnoha kulturními, sociálními i ekonomickými vlivy. Prvním z nich jsou např. **změny postupů a metod v umění**. Umělecká tvorba sama o sobě vychází z konceptu spolupráce a participace, a je zároveň jejich výsledkem (EU, 2016, s. 27). Není proto divu, že rezidenční centra jsou vhodným místem nejen k tvorbě, ale i k budování a rozvoji partnerských vztahů. Umělecká práce se v dnešní době často přibližuje výzkumu, zabývá se sociálními, hospodářskými i environmentálními otázkami společnosti a řeší problémy převládající v jiných oborech (MK ČR, 2015a). Stírají se historické bariéry mezi jednotlivými žánry a uměleckými formami. Umělci různých oborů se učí navzájem, sdílejí know-how, více spolupracují a používají interdisciplinární přístup (EU, 2016, s. 27).

Právě rostoucí **mezioborová spolupráce** je dalším vlivem utváření nových partnerství. EU (2016, s. 28) a další autoři (Woronkowicz & Schert, 2020; Daubeuf et al., 2018) zmiňují současnou praxi, kdy účastníci rezidenčních pobytů nespolupracují pouze s jinými umělci, ale i s profesionály z různých oborů a odvětví jako jsou vědci, pedagogové, sociální pracovníci, zaměstnanci veřejné správy, průmyslových či zemědělských podniků i obchodních korporací. *Koncepce podpory umění v ČR na léta 2015-2020* rostoucí mezioborovou spolupráci zdůvodňuje stále větší tendencí umění k inovaci, experimentu a prolínání žánrů. Manažeři různých odvětví chtějí využít potenciál umělce např. pro lepší organizaci práce, inovativní a kreativní řešení problémů, služeb či produktů (MK ČR, 2015a). V ČR byl např. v rámci projektu „Plzeň 2015 – Evropské hlavní město kultury“ realizován pilotní projekt spolupráce firem s umělci „KREKR“, inspirovaný švédskou organizací TILLT (Plzeň 2015, n.d.).

Významným faktorem vzniku partnerství jsou též **finanční tlaky**, kdy je výhodné sdílet náklady a zdroje organizací a uzavírat kompromisní dohody (EU, 2016, s. 27). Mnoho příležitostí pro tvorbu nových partnerství se otevřelo díky **novým technologiím a komunikačním kanálům**. Zjednodušilo se síťování, vytváření kontaktů i hledání podobně smýšlejících hráčů. Orgány státní správy, jakožto zejména finanční partneři, si více uvědomují **sociální a společenské dopady** umění a vnímají pozitivní vlivy zejména dlouhodobých rezidenčních pobytů na rozvoj lokality (EU, 2016, s. 28). V neposlední řadě je motivem pro vznik nových partnerství význam **propagace**. Partneři rezidenčních center těží z lepšího povědomí a image, což je možné využít ve snaze přilákat kvalifikované kreativní pracovníky do různých územních celků (EU, 2016, s. 28).

1.6.2. Rezidence jako útočiště

Dalším trendem jsou podle příručky EU (2016, s. 31) rezidence fungující na bázi solidarity, jako *„útočiště pro umělce ze zemí, které jsou postiženy konflikty nebo se vzpamatovávají z rozvratu a ve kterých neexistují struktury, jež by mohly podpořit umělecký rozvoj.“* Mnoho utlačovaných umělců musí zemi opustit v situaci, kdy se stane život ohrožujícím zůstat doma. Když se ale rozhodnou odejít, potřebují silné partnery za hranicemi vlastní země (Fellmann, 2015, s. 88). Umělecké rezidence tak mohou nabídnout azyl tvůrcům a kurátorům z postižených oblastí a poskytnout jim možnost tvůrčího rozvoje i bezpečné prostředí.

Podle článku 13 a 14 *Všeobecné deklarace lidských práv* mají všichni lidé právo svobodně se pohybovat i využívat oprávněného azylu v jiných zemích (United Nations, 1948/2015). Fellmann (2015, s. 87) však dodává, že v mnoha zemích je právo na volný pohyb omezováno či ohroženo. Upozorňuje, že jeho odepření v rámci vnitrostátních a mezinárodních hranic má hluboký dopad na další základní lidská práva.

Jedním ze zahraničních příkladů rezidence zabývajících se lidskými právy a poskytující pomoc umělcům v ohrožení je Atelier Chroma s rezidenčním a výzkumným centrem La Lisière v obci Saoû na jihovýchodě Francie (Atelier Chroma, n.d.). V ČR popisuje konkrétní příklad z kláštera v Plasích, prvního rezidenčního centra u nás (viz dále 2.1.), historik umění Miloš Vojtěchovský v rozhovoru s Dolanovou (2011): *„Pro některé se staly Plasy doslova úkrytem: například Avděj Ter-Oganian, který právě utekl kvůli soudnímu procesu z Ruska, prožil první měsíce v Plasích, protože neměl kde bydlet.“* V současné době tento model v ČR demonstrují např. umělecké univerzity jako je Vysoká škola uměleckoprůmyslová či Akademie múzických umění v Praze nabídkou studia běloruským studentům, kteří mají obavy pokračovat ve studiu v Bělorusku, nebo jim bylo autoritářským režimem studium znemožněno (UMPRUM, 2020; AMU, 2021). Na situaci v Bělorusku reaguje i Činohra Národního divadla poskytnutím rezidenčních pobytů běloruským tvůrcům (Smejkalová, 2021).

1.6.3. Udržitelnost a ekologie

Dnešní doba prohlubujících se globálních problémů jako jsou změny klimatu, globální oteplování, znečištění aj. vede k častější tvorbě rezidenčních programů zabývajících se ekologickými tématy. Rozšiřují se i nové pohledy na práci vedoucí k udržitelnosti životního prostředí (EU, 2016, s. 32). Negativní vliv cestování na planetu a tendence ke snižování uhlíkové stopy současně vytváří výzvu mobilitě umělců. Tématu tzv. “zelené mobility” se věnuje např. nezisková organizace Julie’s Bicycle (2011) v již zmiňovaném průvodci ekologicky udržitelnou mobilitou pro scénické umění: *Green Mobility: A guide to environmentally sustainable mobility for performing arts*.

1.6.4. Nové formy rezidenčních pobytů

Nové technologie, komunikační kanály, digitalizace a momentálně i pandemická situace způsobená virem COVID-19 dala vzniknout **virtuálním rezidenčním pobytům**. Kombinované rezidence, tzv. „*Blended Mobility*” podporuje např. již zmiňovaný program *i-Portunus* (n.d.-b) v druhé otevřené výzvě pro hostující organizace pro rok 2022. Dále roste poptávka po **méně obvyklých rezidenčních pobytech** – na venkově, v netradičních prostorách, tematicky zacílené apod. (EU, 2016, s. 59). Posledním trendem jsou častější **vícefázové rezidence**, kdy umělci tvoří jeden projekt na více rezidenčních místech a na výsledku tak participuje více partnerů, třeba i mezinárodních (Světlíková, A., osobní rozhovor, 10. 6. 2021). Jedná se tak o specifickou kooperaci vedoucí k rozšíření možností týkajících se např. kofinancování, uměleckých vkladů, kulturní rozmanitosti aj. Daubeuf et al. (2018, s. 14) navíc definuje i **nové formy krátkodobé mobility**, kterými jsou např. workshopy, kreativní inkubátory, programy pracovního stínování, učení peer-to-peer či postgraduální stáže.

1.7. Mezinárodní síť

Skupina OMK (EU, 2016, s. 53) analyzovala, že úspěchem rezidenčních programů může být mimo jiné míra, do jaké aktéři rezidenčních pobytů, ať už rezidenti, hostitelé či sponzoři, utvářejí a udržují síť kontaktů. Dodává, že takové síťování posiluje vzájemný dialog a spolupráci, sdílení know-how i rozvoj umělecké scény.

Petrová (2006, s. 5) tvrzení rozšiřuje. Rezidenční centra po celém světě se sdružují do tzv. networků a tvoří tak mezinárodní síť uměleckých rezidencí. Autorka zmiňuje, že existuje mnoho databází, webových rozcestníků či uskupení mapujících rezidenční příležitosti v rámci jednotlivých států i s mezinárodním přesahem. Takové iniciativy často identifikují problémy jednotlivých rezidenčních center, ale i systémových nedostatků, a hledají způsoby jejich řešení (Petrová, 2006, s. 5). „*Jsou i důležitou hybnou silou, vyvíjejí tlak na lokální a národní vlády, městské rady a poslance a v širším kontextu i na celé finanční mechanismy*” (Petrová, 2006, s. 5). Jako zastřešující organizace argumentují výsledky a potřeby oboru, ale slouží také jako zdroj informací pro umělce, odbornou i veřejnou obec a provozovatele rezidenčních center (Petrová, 2006, s. 5).

Takové sítě vznikají na úrovni regionu, státu i mezinárodně. Mohou mít stálou či otevřenou a dynamickou členskou základnou, řešící širokou i úzce segmentovanou problematiku rezidenčních pobytů (EU, 2016, s. 54). Níže jsou uvedeny příklady zastřešujících sítí, platforem, zájmových či informačních sítí.

1.7.1. Res Artis

Res Artis je mezinárodním networkem sdružujícím poskytovatele rezidenčních pobytů z celého světa. Od svého vzniku v roce 1993 se jeho členská základna rozrostla na více jak 550 členů ze 75 zemí a je tak největší organizací svého druhu (Res Artis – Worldwide Network of Arts Residencies [Res Artis], 2021b). Členy spojuje vize být celosvětovou profesní organizací pro umělecké rezidence, zasazující se o udržitelnost a rozvoj oboru skrze propojování a umožňování profesního rozvoje členských organizací. Od roku 2003 funguje Res Artis jako nadace registrovaná v Nizozemí s aktuální základnou v Austrálii. Res Artis se dlouhodobou propagací uměleckých rezidencí zasazuje o upevňování jejich role v rozvoji lidské kreativity a v prohlubování mezikulturního dialogu. Obhazuje témata stále palčivá pro obor jako je např. svoboda pohybu a s tím spojená problematika vízové politiky a mobility umělců nebo již zmiňované rezidence jako útočiště pro ohrožené umělce a jejich rodiny (Res Artis, 2021a).

1.7.2. Artist Communities Alliance

Tato aliance, donedávna zvaná „*Alliance of Artists Communities*“, je mezinárodní asociací uměleckých rezidencí. Vznikla v roce 1992 z iniciativy MacArthurovy nadace na podporu tvůrčích komunit s cílem zlepšit prostředí, ve kterém je podněcován tvůrčí proces a invence, jakožto zdroj lidského pokroku (Artists Communities Alliance [ACA], 2021b). V současné době má aliance více než 400 členů čítající organizace i jednotlivce převážně z USA, ale i ostatních zemí z celého světa. Společně jednájí ve jménu více než 1500 rezidenčních programů a jsou tak silným hlasem pro podporu umělců a jejich kreativity. Zasazují se o rovné příležitosti pro umělce, kteří mohou svobodně rozvíjet svůj potenciál ve spravedlivém, radostném a přístupném prostředí (ACA, 2021a)

1.7.3. Pépinières Européennes de Création

Organizace, dříve činná pod názvem „*Pépinières européennes pour jeunes artistes*“, podporuje mobilitu a tvorbu mladých umělců za účelem jejich profesionalizace na evropské a mezinárodní kulturní scéně. Jedná se o neziskovou organizaci sídlící ve Francii, která funguje na bázi mezinárodního networku čítajícího na 200 partnerských organizací z 32 zemí (Transcultures Europe – Pépinières de création [Pépinières], n.d.). Prostřednictvím programů stimulujících umělecké rezidence, tvorbu, koprodukcí, distribuci a osobní rozvoj podpořila organizace na 1500 tvůrčích profesionálů a jejich projektů, které mohli prezentovat divákům (Pépinières, n.d.). Organizace je otevřená všem současným uměleckým disciplínám a zvláštní pozornost přikládá inovativním hybridním tvůrčím postupům, uměleckým jazykům i digitálním kulturám.

1.7.4. Trans Artists

Trans Artists je nadace založená v Nizozemsku roku 1997, která se snaží podněcovat mobilitu zejména v Nizozemí, ale i v mezinárodním měřítku. S tvůrčími profesionály sdílí informace, odborné znalosti a zkušenosti v oblasti rezidenčních pobytů a dalších mezinárodních příležitostí krátkodobé mobility. Na rozdíl od Res Artis je zde na problematiku rezidencí nahlíženo perspektivou samotných umělců. Pro ty slouží webové stránky jako databáze více než 1500 aktuálních příležitostí a výzev k podávání přihlášek na rezidenční pobyty z celého světa (Transartists, n.d.-a). Od roku 2013 je organizace součástí centra pro mezinárodní spolupráci DutchCulture.

Jednou z největších a nejstarších mezinárodních sítí pro interpretační umění je IETM - International network for contemporary performing arts, která čítá na 500 členů podílejících se na rozvoji současné scény scénických umění po celém světě (IETM, n.d.). Dalším příkladem organizace s mezinárodním přesahem je FACE, platforma podporující mezinárodní spolupráci a současnou praxi na poli scénických umění (FACE, n.d.). Zajímavou iniciativou je např. i network On the Move propagující a podporující mezinárodní mobilitu jako integrální součást kulturního sektoru (On the move, n.d.).

2. Analýza výchozí situace uměleckých rezidencí v ČR

2.1. Historický vývoj

Petrová (2006, 18) uvádí, že v ČR a v dalších zemích východního bloku byl vývoj uměleckých rezidencí během 20. století odlišný od jejich rozvoje v západní Evropě či Americe. Přestože rezidenční centra ve světě zažívala v 90. letech minulého století největší rozkvět, čeští umělci měli mezi 60. a 90. lety možnost účastnit se rezidencí jen výjimečně. Širokou nabídku mezinárodních rezidenčních pobytů začali využívat až s rozvolněním hranic po Sametové revoluci. S odstraněním socialistických bariér česká kultura zaznamenala velký rozvoj neziskových organizací, z nichž některé se rozhodly poskytnout k tvorbě i rezidenční prostory (Petrová, 2010, s. 30). Přibližně od poloviny 90. let se začaly formovat i podpůrné mechanismy uměleckých rezidencí.

Dle Petrové (2006, s. 18) v rozvoji tvůrčích rezidencí a celkovému vnímání kulturní mobility v ČR nejvíce přispěly Nadace Hermit a Sorosovo centrum současného umění Praha (dále jen SCSU). První uměleckou rezidenci v tehdejším Československu otevřela právě **Nadace Hermit**, která působila v bývalém cisterciáckém klášteře v Plasích. Mezi roky 1991-1999 zde probíhaly mezinárodní interdisciplinární sympozia iniciovaná zejména historikem umění a kurátorem Milošem Vojtěchovským (Dolanová, 2011). I přesto, že byly dle Dolanové (2011) počáteční podmínky a ubytovací zázemí kláštera provizorní, organizace spontánní a dobrovolná, sjížděli se sem početné skupiny mezinárodních umělců.

Oficiální rezidenční program s možností ubytování i případnou finanční podporou rezidentů vznikl až díky získání víceletého grantu švýcarské nadace Pro Helvetia v roce 1996 (Dolanová, 2011). Prostor se začal otevírat zájemcům mimo výtvarný obor. Na rezidence jezdili performeři, hudebníci, literáti i výzkumníci z oblastí společenských, přírodních či humanitních věd. Skrze setkávání zahraničních i českých rezidentů s veřejností, site-specific instalace, konceptuální díla, práci s multimédií aj. docházelo k oživování významné národní kulturní památky plaského kláštera (Petrová, 2006, s. 18). Zejména však kvůli negativnímu přístupu státní správy a podmínkám Národního památkového ústavu (dále jen NPÚ) nadace v Plasích, i přes podporu MK ČR, svoji činnost v roce 1999 ukončila (Dolanová, 2011). Rezidenční pobyty nadále pokračovaly ve spolupráci se SCSU na zámku Čimelice a v pražském Studiu Jelení a činnost nadace se stala inspirací mnohým neziskovým organizacím (Petrová, 2006, s. 19.).

Sorosovo centrum současného umění Praha (SCSU) bylo zřízeno v roce 1992 jako součást mezinárodní sítě uměleckých center vznikajících v hlavních městech transformujících se zemí střední Evropy a východního bloku (Hlaváček, 2008-2010). Činnost SCSU byla dle slov tehdejšího ředitele Hlaváčka (2008-2010) po dobu deseti let finančně podporována americkým mecenášem maďarského původu Georgem Sorosem a dalšími americkými institucemi. Díky kontaktům navázaných center a projektu ArtsLink bylo realizováno mnoho pobytů umělců a teoretiků z postkomunistických zemí v renomovaných amerických organizacích.

V roce 1998 otevřelo SCSU vlastní program tvůrčích rezidencí pro domácí i zahraniční umělce v ateliérech Studia Jelení na Hradčanech (Hlaváček, 2008-2010). Jednalo se o celoroční program, načež rezidence trvaly dva měsíce. Umělci byli vybíráni na základě otevřené výzvy nebo ve spolupráci s partnerskými organizacemi. V budově centra mohli rezidenti využívat veškeré zázemí pro tvorbu, ubytování byli v soukromém bytě v centru Prahy (Centrum pro současné umění Praha [CSU], 2001, s. 14). V závěru pobytu měli možnost prezentovat své dílo veřejnosti v Galerii Jelení.

Mezi roky 1999-2001 centrum provozovalo rezidenční pobyty i na schwarzenberském zámku Čimelice v jižních Čechách (Petrová, 2006, s. 19). Rezidence probíhaly ve dvou dvuměsíčních pobytech od června do září. Rezidenti bydleli přímo na zámku a k dispozici jim byly i vlastní ateliéry. Součástí pobytů byl Den otevřených dveří pro veřejnost s celodenním kulturním programem (CSU, 2001, s. 15). Umělci ze zahraničí měli příležitost strávit poslední týden svého rezidenčního pobytu v Praze.

V roce 1999 se SCSU kvůli změně zákona transformovalo na dvě organizace – Nadaci pro současné umění Praha zřizující Centrum pro současné umění Praha, o.p.s. (dále jen CSU). V tomtéž roce se CSU stalo členem mezinárodní asociace Res Artis, což zintenzivnilo mezinárodní spolupráci, která umožnila uskutečnit četné výměny českých i zahraničních umělců (CSU, 2001, s. 17). V roce 2000 CSU začalo spolupracovat a rozvíjet program mezinárodních tvůrčích pobytů v Sochařském studiu Bubeč v Řeporyjích. V roce 2002 došlo k ukončení podpory Georgem Sorosem (Hlaváček, 2008-2010) a o dva roky později k vypovězení nájemní smlouvy prostor CSU v ulici Jelení (CSU, 2005, s. 15). I přes to Nadace i Centrum fungují s určitými obměnami a přestávkami rezidenčních programů kvůli nedostatku finanční podpory z české strany (CSU, 2012, s. 19) nadále a sídlí v ulici Dukelských Hrdinů v Holešovicích (CSU, 2020).

Důležitou událostí pro rozvoj rezidencí pro scénická umění byl vznik **Studia Kaple** v Nečtinách u Plzně. V roce 1991 byla z iniciativy Ctibora Turby, osobnosti nonverbálního divadla, upravena kaple sv. Anny s přilehlým bývalým lazaretem v Nečtinách. Dle Petrové (2006, s. 20) zde vzniklo mezinárodní studio využívané k rezidenčním pobytům souvisejícím s letní školou pohybového divadla a přípravou inscenací. Aktivita Studia Kaple byly financovány MK ČR, nadací Pro Helvetia, nadací Ctibora Turby a dalšími soukromými sponzory (Holeňová, 2001, s. 305), nyní již však činné není.

Dalšími významnými počiny 90. let byl např. rezidenční projekt uměleckého sdružení **Artcircolo** sídlící v Mnichově, Středoevropská kolonie současného umění – **M.E.C.C.A.** nabízející rezidence v jedné z bývalých pevností v Terezíně, Centrum Broumov provozované sdružením **Tuž se Broumovsko!** (Petrová, 2006, s. 21) nebo **CESTA** – Cultural Exchange Centre in Tábor, pořádající mezinárodní projekty i rezidenční pobyty pro performery, vizuální umělce aj. (Petrová, 2006, s. 22). Většina zmíněných subjektů však v dnešní době pro nedostatek financí či jiné faktory nefunguje, nebo organizace pozměnily činnost (Petrová, 2006, s. 20).

Ze strany státu je od roku 2004 financován **Program tvůrčích rezidencí IDU**, skrz nějž tato státní příspěvková organizace do dnešní doby realizuje výměnné pobyty umělců v ČR i v zahraničí (viz kap. 2.4.2.). Po dlouhou dobu to byl jeden z mála příkladů, kdy rezidenční programy a pobyty spravovala státní příspěvková organizace (Petrová, 2010, s. 31). V rámci tohoto programu IDU v minulosti spolupracoval např. s Egon Schiele Art Centrem (ESAC) v Českém Krumlově, s Otevřenými ateliéry v Dolních Počernicích či se Studiem Kokovice 4 (Petrová, 2006, s. 29), později s MeetFactory a galerií Futura (Maliti & Černá, 2015, s. 8) a v dnešní době zejména se Studiem ALTA či organizací SE.S.TA (Žáková et. al., 2019, s. 29), které byly či doposud jsou zkušenými poskytovateli rezidenčních pobytů. V roce 2007 IDU převzal od MK ČR do správy také **Program tvůrčích rezidencí v Egon Schiele Art Centru** v Českém Krumlově. Program existuje od roku 2004 a je určený pro mladé umělce v oblasti výtvarného umění a scénografie (Žáková et. al., 2019, s. 29).

2.2. Současný stav

V současnosti v ČR existuje řada nevládních neziskových organizací, které spravují, zprostředkovávají či přímo poskytují rezidenční programy a provozují rezidenční centra. Dle Petrové (2006, s. 22) se však sektor *„potýká s nedostatkem prostředků, ale zároveň i v místech mimo velká centra nepochopením ze strany místní samosprávy, širší veřejnosti atp.“* Nejvíce rezidenčních pobytů je realizováno tradičně v oboru vizuálního umění, rezidence pro oblast divadla, tance a literatury se stále více rozvíjejí a nejméně rezidenčních míst a programů je určeno pro hudební obory (Petrová, 2010, s. 31). Vznikají též podpůrné platformy a networky.

Rezidence pro scénická umění se v roce 2020 dočkaly i online portálu s názvem ART-IN-RES, který mapuje rezidenční prostory v ČR (Nová síť, 2021a). Díky němu se mohou umělci lépe propojit s rezidenčními místy a nacházet příležitosti v podobě otevřených výzev rezidenčních programů pro performing arts (Nová síť, 2020). Jak lze vidět v tabulce 1 na další straně, aktuálně je v databázi 31 poskytovatelů rezidenčních pobytů pro scénická umění (Nová síť, 2021f). Toto číslo není konečné, neboť se do portálu průběžně registrují další rezidenční místa. Dle analýzy autorky většina registrovaných rezidenčních center realizuje ve větší či menší míře formalizovaný rezidenční program poskytující umělcům a někdy též odborníkům v oboru vymezený čas a prostor na soustředěnou práci. Přibližně polovina z nich nabízí i ubytování v rezidenčním objektu nebo spolupracuje s třetím subjektem. V některých případech jsou nabízené služby širší a zahrnují např. podporu propagace, kurátorskou či dramaturgickou pomoc, propojení s místní komunitou či odborníky, příspěvek na náklady spojené s rezidenčním pobytem, zajištění stravy apod. Organizace většinou vypisují vlastní výzvy pro podávání žádostí o rezidenční pobyt. Některé programy jsou otevřené mezinárodní spolupráci, jiné jsou určené jen pro lokální žadatele. Strategie a šíře podpory jednotlivých center stejně jako úroveň managementu je různorodá.

Tabulka 1 Umělecké rezidence registrované v ART-IN-RES

Rezidenční subjekt	Provozovatel	Obec	Založení rezidence
Bohatická Rychta	GOGLMOGL produktion, z. s.	Bohatice	1995
Bohemia Farmstudio	Farmstudio, z. s.	Vysoká	2015
Bubec	Bubec, o. p. s.	Praha 5	2000
Cirqueon	CIRQUEON, z. ú.	Praha 4	2009/2014
CO.LABS	BuranTeatr z. s.	Brno	2016
Comoedien-Haus Kuks	Theatrum Kuks z. s.	Kuks	2020
Cross Attic	Paradox, z. s.	Praha 7	2017
DIOD	Tělocvičná jednota Sokol Jihlava	Jihlava	2011
Divadlo Kolowrat	ArtWay, z. s.	Praha 1	1992
Divadlo na cucky	DW7, o. p. s.	Olomouc	2003
Hraničář	Veřejný sál Hraničář, spolek	Ústí nad Labem	2015
Jatka 78	Jatka 78, z. ú.	Praha 7	2014
Káznice	TIC BRNO, p. o.	Brno	2020
Klub Letka	KLUB LETKA, z. s.	Praha 7	2019
Komunitní centrum Blatná	Centrum kultury a vzdělávání Blatná, p. o.	Blatná	2012
Kredance	Kredance, z. s.	České Budějovice	2019
Městské divadlo Varnsdorf	Městské divadlo Varnsdorf, p. o.	Varnsdorf	1952
Move Ostrava	MOVE Ostrava z. s.	Ostrava	2014
Moving Station	Johan, zapsaný ústav	Plzeň	2000/2015
Naplaveno	Naplaveno, z. s.	Stružinec	2019
REZI.DANCE	REZI.DANCE v lese z. s.	Komařice	2016
SE.S.TA – Zámek Žďár nad Sázavou	Centrum choreografického rozvoje SE.S.TA, z. s.	Žďár nad Sázavou	2012
Sladovna Písek	SLADOVNA PÍSEK o. p. s	Písek	2020
Stodola DROZDOV	Loco: Motion, z. s.	Drozdov	2018
Studio ALTA	ALT@RT, z. ú.	Praha 8	2008/2020
Švestkový Dvůr	Švestkový Dvůr, z. s.	Malovice	2013/2015
TEP39	Prostor39 s. r. o. / Kachní spolek, z. s.	Praha 3	2020
UFFO	Společenské centrum Trutnovska pro kulturu a volný čas, p. o.	Trutnov	2010
Valdštejnská lodžie	Valdštejnské imaginárium, z. ú.	Jičín	2011
Velvarská kostka	Velvarská Kostka z. s.	Velvary	2019
Zámek Luhačovice	Luhovaný Vincent z. s.	Luhačovice	2021

Zdroj: Nová síť (2021f), webové stránky institucí, zpracování vlastní

Dalšími hostíci organizacemi, které poskytují rezidenční pobyty pro scénická umění, ale nejsou zaregistrované v portálu ART-IN-RES jsou např. některé pražské divadelní scény jako Divadlo Archa, MeetFactory, Petrohradská kolektiv, Palác Akropolis, Divadlo NoD, Divadlo LETÍ, Komedie či nový rezidenční prostor vznikající pod patronací Studia Hrdinů v bývalé hájence, viz následující tabulka 2.

Tabulka 2 Umělecké rezidence neregistrované v ART-IN-RES

Rezidenční subjekt	Provozovatel	Obec	Založení rezidence
Cabin Studio	Studio Hrdinů, z. s.	Pěčice	2021
Divadlo Archa	Divadlo Archa, o. p. s	Praha 1	2003
Divadlo LETÍ	Divadlo LETÍ, z. s.	Praha 7	2007
Divadlo NoD	DEAI Setkání, z.s.	Praha 1	2016
Komedie	Městská divadla pražská, p. o.	Praha 1	2018
MeetFactory	MeetFactory, o. p. s.	Praha 5	2007
Palác Akropolis	ART FRAME Palác Akropolis, s. r. o.	Praha 3	1928/2020
Petrohradská kolektiv	Petrohradská kolektiv, z. s.	Praha 10	2015

Zdroj: webové stránky institucí, zpracování vlastní

2.3. Typologie rezidencí

Konkrétní typ rezidenčního pobytu dle klasifikace OMK (EU, 2016, s. 17-24) zmíněné v kap. 1.3. souvisí v ČR zejména se zaměřením hostící organizace a způsobem jejího financování, potažmo s grantovými závazky. Data v kultuře jsou však v ČR obecně nedostatečná a souhrnná statistická data týkající se tvůrčích rezidencí doposud neexistují. Na základě výzkumu, znalosti prostředí autorky a portálu ART-IN-RES lze říci, že v souladu s klasifikací OMK jsou v ČR nejčastěji rezidence pro scénická umění poskytované uměleckými institucemi a festivaly, popřípadě samotnými umělci. „Klasický“ typ rezidence, jak jej chápe EU (2016, s. 17), do nějž investují vlády a mezinárodní fondy, v ČR obvyklý není. Státem zřízený rezidenční prostor zde není, nejbližší se tomuto formátu blíží tvůrčí rezidenční program IDU. Rezidence určené pro projekty ve fázi výzkumu stejně jako tematické rezidenční pobyty následují trend a stoupají zde na četnosti. V českém prostředí se rozvíjí i tzv. manažerské rezidence specializované na soustředěnou práci profesionálů v kulturním sektoru. Mezioborové rezidence v ČR však příliš časté nejsou. V ČR typologie uměleckých rezidencí neexistuje, autorka se tedy v této části pokusila identifikovat typy rezidencí dle různých faktorů.

Hostící organizace v ČR se dají dělit např. dle **způsobu nakládání subjektu se ziskem** a tzv. strukturálně-operacionální definice neziskových organizací (Úřad vlády ČR, 2021, s. 5) na rezidence provozované:

- státními neziskovými organizacemi,
- nestátními neziskovými organizacemi či
- obchodními korporacemi.

Níže v tabulce 3 je toto členění konkretizováno.

Tabulka 3 Dělení dle nakládání subjektu se ziskem

státní neziskové organizace	příspěvkové organizace
nestátní neziskové organizace	spolky, pobočné spolky, nadace, nadační fondy, ústavy, obecně prospěšné společnosti, evidované církevní právnické osoby a školské právnické osoby
obchodní korporace	veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným a akciová společnost

Zdroj: Úřad vlády ČR (2021), Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, zpracování vlastní

Dle Úřadu vlády ČR (2021, s. 5) jsou státní neziskové organizace zřízené ve veřejném zájmu státem nebo územními samosprávnými celky popř. zákonem k plnění státem požadovaných úloh. Do užšího vymezení nestátních neziskových organizací spadají soukromoprávní organizace řídící se Zákonem č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník a některé formy upravené zvláštními předpisy. Komerční subjekty v ČR upravuje zejména Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Obdobná kategorizace dělí rezidence **dle zřizovatele či zakladatele** provozujícího subjektu na rezidenční pobyty poskytované:

- zřizovanými subjekty a
- nezávislými subjekty.

V tabulce 4 na další straně je toto dělení dále rozčleněno a jsou uvedeny i příklady subjektů, které v dané kategorii rezidenční prostory provozující či spravující rezidenční program.

Tabulka 4 Dělení dle zřizovatele/zakladatele provozujícího subjektu

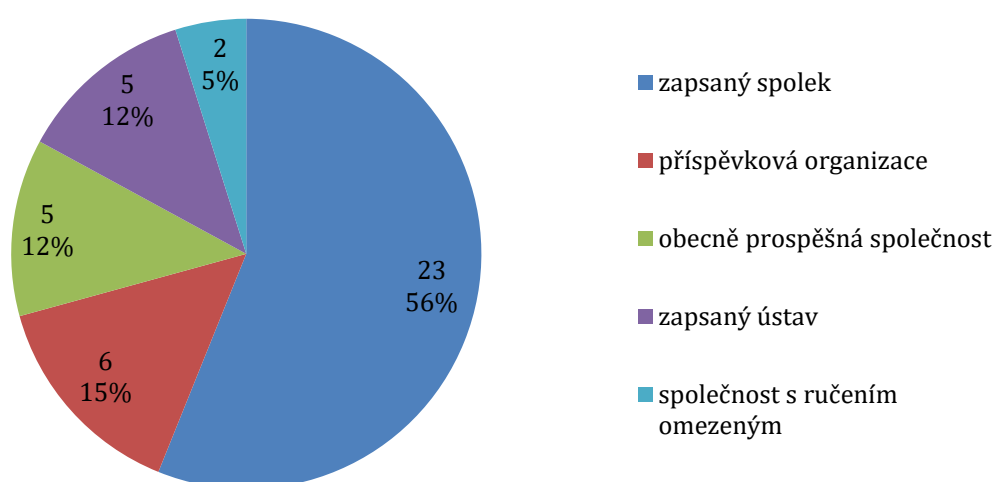
zřizované subjekty	příspěvkové organizace zřizované státní správou	IDU, p.o.
	příspěvkové organizace zřizované územní samosprávou	Městské divadlo Varnsdorf, p. o., Městská divadla pražská p. o
nezávislé subjekty	soukromé subjekty – nestátní neziskové organizace	Divadlo Archa o.p.s, ALT@RT z. ú, Játka 78 z. ú, Naplaveno z. s., Luhovaný vincent z .s.
	soukromé subjekty – obchodní korporace	ART FRAME Palác Akropolis s. r. o.

Zdroj: Úřad vlády ČR (2021), Nová síť (2021b)

Předchozí dvě kategorie mají význam zejména pro financování uměleckých rezidencí a jejich rezidenčních programů. Jednotlivé právní formy s sebou nesou konkrétní podmínky existence a závazky vůči zřizovateli, zakladateli či jednatelům a dalším stakeholderům.

Na základě právní subjektivity hostících organizací evidované v dřívější tab. 1 a tab. 2 a se zahrnutím příspěvkové organizace IDU spravující Program tvůrčích rezidencí lze v grafu 1 vidět poměry jednotlivých právních forem uměleckých rezidencí v ČR. Graf je spíše orientační, neboť mohou existovat další umělecké rezidence, které autorka do analýzy nezahrnula.

Právní subjektivita uměleckých rezidencí

Graf 1 Právní subjektivita uměleckých rezidencí

Ve spolupráci s Novou sítí z. s. autorka dále dělí umělecké rezidence **dle charakteru objektu, ve kterém se nachází**, na rezidence v:

- historických budovách,
- kulturních památkách,
- průmyslových budovách,
- divadlech,
- multikulturních centrech a
- uměleckých rezidenčních domech sloužících primárně pro rezidenční pobyty.

V tabulce 5 jsou k objektům dodány konkrétní případy rezidenčních center.

Tabulka 5 Dělení dle charakteru objektu

historické budovy	Bohemia Farmstudio, Naplaveno
kulturní památky	Zámek Luhačovice, Zámek Žďár nad Sázavou, Comoedien Haus Kuks, Bohatická rychta, Valdštejnská lodžie, Moving Station, Studio ALTA
průmyslové budovy	Kredance, Jatka 78
divadla	Divadlo na Cucky, Divadlo Archa, Městské divadlo Varnsdorf
multikulturní centra	UFFO, MeetFactory
umělecké rezidenční domy	REZI.DANCE

Zdroj: ART-IN-RES, zpracování vlastní

Každá z těchto kategorií má odlišné podmínky pro provozování rezidenčních pobytů a potýká se se specifickými problémy. V ČR jsou rozšiřujícím se fenoménem rezidence v historických budovách, jako jsou hospodářská stavení, statky, chalupy, historické obytné domy aj. Občanská společnost se snaží oživit tato místa kulturním programem a uvádět je do ekonomického provozu. Z výzkumu autory vyplývá, že se v některých případech jedná o motiv majitelů využít soukromý prostor pro účely poskytování rezidenčních pobytů a zvýšení kulturní nabídky v lokalitě. Může se jednat i o vlastní podnikatelský záměr majitelů. Taková rezidenční centra vznikají často mimo městské struktury v rurálním prostředí. Mnohdy však potřebují finance na investice, které jsou dle respondentů v ČR těžko dosažitelné.

Rezidence v objektech s označením kulturní či národní kulturní památka podléhají Zákonu České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Česká rezidenční centra se nachází ve významných zámcích, lázních, barokních budovách i významných průmyslových památkách. Některých objektů se netýká bodová ochrana památek, ale jsou ovlivněny plošnou ochranou v závislosti na území, ve kterém se rezidenční centrum nachází. I to s sebou nese určitá omezení a povinnosti vlastníků.

Pro divadla i multikulturní centra bývá provozování rezidencí spíše doplňkovou činností, neboť se většinou primárně zaměřují na poskytování programu pro veřejnost. Profesionální divadla mnohdy nemají volné kapacity pro poskytnutí prostoru v průběhu sezóny, ale rezidenční pobyt poskytují alespoň mimo divadelní sezónu. Toto se však liší u divadel s vlastním souborem oproti divadlům stagionového typu apod. Každé divadlo i kulturní centrum má odlišnou strategii a dramaturgii. Rozšiřují se však kreativní laboratoře a huby, které slouží umělcům k výzkumu a tvorbě a umělecké rezidence jsou pravidelnou součástí nabídky, přestože nejsou primární činností. Momentálně jediným příkladem uměleckého rezidenčního domu v ČR určeným primárně pro realizaci tvůrčích rezidenčních pobytů je centrum REZI.DANCE ve vesnici Komařice. Blízkým příkladem je i Švestkový dvůr v Malovicích, který je však zároveň sídlem Divadla Continuo a provozuje i vzdělávací aktivity.

S předchozím dělením souvisí i možná kategorizace dle **vlastníka objektu** na rezidenční prostory:

- v osobním vlastnictví,
- ve výpůjčce či
- v pronájmu.

Forma vlastnictví objektu značně ovlivňuje nákladovou stránku rozpočtu, případné podmínky fungování a závazky vůči jiným subjektům.

Portál ART-IN-RES mapující umělecké rezidence v ČR dělí rezidence **dle žánru rezidenčního projektu** na:

- divadlo,
- performance,
- tanec a
- nový cirkus.

Tato kategorizace zase určuje vybavení, kterým rezidenční prostor disponuje, neboť ne všechny prostory jsou například vhodné pro projekty nového cirkusu či tance.

Na tomto místě je nutné podotknout, že výše zmíněná typologie není definitivní. Též je třeba dodat, že každý rezidenční program má většinou svoje vlastní dělení, dle specifických možností prostoru a vybavení, finančních podmínek, očekávání i zaměření hostící organizace.

2.4. Analýza finančních nástrojů podpory rezidencí

Dle CzechMobility.Info (n.d.), informačního portálu na podporu mezinárodní umělecké spolupráce, plyne největší objem finanční podpory kultury v ČR ze státních zdrojů, tedy z MK ČR. To největším dílem podporuje své resortní instituce, státní příspěvkové organizace, které zřizuje a přispívá na jejich činnost. Skrze tyto kulturní instituce stát podporuje projekty zahraniční kulturní spolupráce, rezidenční pobyty i mobilitu umělců

a kulturních pracovníků. Přímá finanční podpora projektů s mezinárodním přesahem realizovaných nestátními neziskovými organizacemi v kulturním sektoru probíhá prostřednictvím výběrových dotačních řízení a skrze státní fondy zaměřené na kulturu a kinematografii (CzechMobility.Info, n.d.). Portál uvádí, že některé projekty zahraniční spolupráce v kultuře jsou na úrovni státu podporované i Ministerstvem zahraničních věcí ČR a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Na úrovni územní samosprávy je přímá podpora mobility v kultuře minimální (CzechMobility.Info, n.d.). Účelová podpora uměleckých rezidencí ani mobility jako takové není systematicky řešena. Případná podpora výjezdů českých umělců do zahraničí souvisí dle portálu s propagací konkrétního místa. Výjimku tvoří hlavní město Praha, které skrze svůj grantový systém dotuje množství projektů týkajících se mezinárodní spolupráce a mobility v kultuře, včetně tvůrčích rezidenčních pobytů.

Dalšími zdroji podpory jsou programy, fondy a nadace určené pro podporu mezinárodní spolupráce a mobility spolu s rezidenčními pobyty. Jsou jimi např. Mezinárodní visegrádský fond či Česko-německý fond budoucnosti (dále jen ČNFB) (CzechMobility.Info, n.d.). Podporu rezidenčních center je možné získat i od subjektů věnujících se rozvoji komunitního života v ČR. Jedním z příkladů je Nadace via, která podporuje zajímavé komunitní projekty a usiluje o rozvoj filantropie (Nadace via, 2015-2021). V neposlední řadě je možné využít zdroje podpory v podobě práce dobrovolníků sdružených např. v organizaci Tamjdem či INEX aj.

Zásadním zdrojem podpory mezinárodních projektů a mobility umělců a kulturních pracovníků jsou tzv. komunitární programy a strukturální fondy EU určené pro čerpání členských států (Petrová, 2010, s. 25). Níže jsou některé finanční nástroje podporující mobilitu a umělecké rezidence více rozebrány. Po vzoru studie *On the Move* (2017) jsou uvedeny aktualizované zdroje podpory v ČR, které mohou organizace provozující umělecké rezidence pro scénická umění v ČR využít na provoz či obnovu svých center a financování rezidenčních programů. Některé z programů jsou určeny na podporu samotných umělců a jejich krátkodobé mobility v rámci tuzemska i zahraničí.

2.4.1. Evropské programy a fondy

1. Komunitární programy

Koncepci a správu komunitárních programů zajišťuje Komise nebo specializované agentury a jsou financované přímo z rozpočtu EU. Cílí na podporu mezinárodní spolupráce a jsou zpravidla víceleté. Podpora je účelově vázaná a neinvestiční (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [MMR ČR], 2021a). Momentálně platnými komunitárními programy dotýkajícími se mobility jsou např. programy *Erasmus+*, *COSME*, *Horizont Evropa (2021-2027)* a zejména *Kreativní Evropa (2021-2027)*.

Přestože neexistuje speciální program na podporu tvůrčích rezidenčních pobytů, program *Kreativní Evropa* a její část *Kultura* je hlavním nástrojem pro podporu projektů spojených s kulturní mobilitou EU, 2016, s. 49). Podpora přeshraniční spolupráce činí až

70 % rozpočtu programu (EU, 2021a, s. 4). Nabízí příležitost pro rozvoj inovativních mezinárodních projektů v podobě společné tvorby, koprodukce, šíření uměleckých děl i cirkulace umělců a kulturních profesionálů.

V rámci programu *Kreativní Evropa* bylo zavedeno schéma podpory krátkodobé mobility umělců, tvůrců a kulturních profesionálů *i-Portunus*. Podporuje rezidenční pobyty jednotlivců i hostící organizace participující v programu *Kreativní Evropa*. V roce 2019 byl spuštěn pilotní program, který přinesl enormní zájem 3000 žadatelů a podporu bez mála 350 individuálních projektům (i-Portunus, n.d.-a). Od roku 2022 bude stálou součástí programu *Kreativní Evropa* (i-Portunus, n.d.-a).

2. Evropské investiční a strukturální fondy

Prostřednictvím fondů EU je realizována evropská politika soudržnosti (MMR ČR, 2021c). Mimo jiné obsahují tzv. Evropské investiční a strukturální fondy, které zahrnují finanční nástroje ke snižování zejména ekonomických a sociálních rozdílů mezi regiony členských států EU. Prostředky jsou čerpány na základě jednotlivých operačních programů spravovaných na národní úrovni (MMR ČR, 2021c). Mezi národní operační programy zaměřené mimo jiné na rozvoj kulturního dědictví, podporu kulturně-komunitních center i udržitelných forem mobility patří *Integrovaný regionální operační program (2021-2027)*, pracovní mobilita je řešena v *Operačním programu Zaměstnanost+*, *Operační program Jan Amos Komenský* se věnuje tématům výzkumu, vývoje a vzdělávání a mezinárodní mobilita studentů a akademických pracovníků sem také spadá (MMR ČR, 2021b). Dále existují *Programy přeshraniční spolupráce* a *Programy nadnárodní a meziregionální spolupráce Interreg* aj. (MMR ČR, 2021b). Velká část unijních programů na období 2021-2027 je však stále v přípravách a schvalovacích procesech.

2.4.2. Státní podporovatelé a agentury

1. Ministerstvo kultury ČR

Finančním nástrojem podpory uměleckých rezidencí MK ČR jsou především poskytované dotace. MK ČR (n.d.-a) poskytuje podporu v následujících dotačních okruzích:

- Profesionální umění (hudba, divadlo, tanec, výtvarné umění),
- Ochrana měkkých cílů,
- Památky,
- Muzea a galerie,
- Ochrana kulturních statků,
- Regionální a národnostní kultura,
- Literatura a knihovny,
- Kinematografie a média,
- TV, rozhlas a tisk pro národnostní menšiny,
- Věda a výzkum,
- Profesionální kulturní aktivity v zahraničí,

- Círky a náboženské společnosti,
- Programy ve správě Odboru ekonomického a
- Samostatné oddělení Evropské unie.

I přesto, že se zdá být nabídka pestrá, speciální dotační okruh na podporu uměleckých rezidencí v ČR dosud neexistuje. Organizace provozující rezidenční centra pro scénická umění na realizaci svých rezidenčních programů žádají nejčastěji o dotace na celoroční činnost svých organizací či na jednotlivé projekty v rámci okruhu profesionálního umění.

1.1. Program státní podpory profesionálního umění (hudba, divadlo, tanec, výtvarné umění)

MK ČR, Odbor umění, literatury, knihoven a kulturních a kreativních průmyslů alokuje podporu v následujících programech: *Kulturní aktivity, Program festivalů, Stipendijní program a Program státní podpory profesionálních divadel, symfonických orchestrů a pěveckých sborů.*

1.1.1. Kulturní aktivity na podporu projektů profesionálního umění

Každoročně vypisované výběrové dotační řízení je určeno pro veřejně prospěšné neziskové projekty fyzických a právnických osob působících v oblasti kultury v ČR. Nejedná se o podporu státních příspěvkových organizací MK ČR. Pro oblast scénických umění jsou alokované následující dva programy:

- Podpora projektů profesionálního divadla a
- Podpora projektů profesionálního tance, pohybového a nonverbálního umění.

Dotační řízení na rok 2022 v oblasti *profesionální divadlo* (dále jen Divadlo) i v oblasti *tanec, pohybové a nonverbální umění* (dále jen Tanec) jsou určena na podporu těchto aktivit/okruhů:

1. festival, přehlídka;
2. nový inscenační projekt;
3. provozování inscenačního projektu;
4. celoroční inscenační činnost tvůrčího subjektu;
5. celoroční produkční činnost;
6. tvůrčí dílna, odborný kurs, konference, seminář;
7. odborná periodická publikace;
8. odborná neperiodická publikace a
9. jiný projekt (MK ČR, 2021a, 2021b).

Ani v těchto programech neexistuje tematický okruh věnovaný podpoře uměleckých rezidencí. Rezidenční centra tedy obvykle žádají v poslední kategorii jiný projekt, nebo na celoroční činnost své organizace. Podpora obou celoročních činností je určena výhradně obecně prospěšným společnostem, ústavům a spolkům, v oblasti Tance

i společností s ručením omezeným, které prokáží neziskovou činnost za poslední dva roky.

Podpora většiny výše zmíněných aktivit může být poskytnuta pouze nezávislým subjektům, tedy subjektům bez vlastního zřizovatele. Dotace se poskytují účelově, pouze na neinvestiční výdaje související s realizací projektu, a to nejvýše do 70 % celkových nákladů předloženého projektu (MK ČR, 2021a, 2021b).

Mimo jiné povinné přílohy jsou žadatelé o dotaci MK ČR povinni doložit potvrzení o podání žádosti o finanční spoluúčast jiného veřejného rozpočtu, a od roku 2021 jsou žadatelé, kteří jsou právníckými osobami, povinni doložit úplný výpis z Evidence skutečných majitelů, aby se zamezilo střetu zájmů upraveným Zákonem č. 159/2021 Sb., o střetu zájmů.

1.1.2. Program státní podpory festivalů profesionálního umění

Tento program je určen „na podporu projektů festivalů profesionálního umění v oblastech klasické hudby, alternativní hudby, divadla, tance a pohybového umění, výtvarného umění a literatury“ (MK ČR, 2021e). Jak bylo řečeno v kap. 2.3. věnující se typologii rezidencí, rezidenční programy nejen pro scénická umění mohou být součástí festivalů. O grant na podporu rezidencí konaných v rámci festivalu lze tedy žádat v tomto programu. Je určen fyzickým a právníckým osobám, které v ČR pořádají pro daný obor významný festival, zasazující se o podporu kulturního cestovního ruchu a zpřístupnění kulturního bohatství občanům bez rozdílu (MK ČR, 2021e).

Do dotačního řízení na rok 2022 se mohou hlásit pořadatelé festivalů mající za sebou realizaci pěti ročníků, které byli minimálně 4 denní a čítající alespoň 10 produkcí v programu. Podmínkou pro oblast alternativní hudby, divadla, tance a pohybového umění a literatury jsou celkové náklady v posledních dvou letech v minimální výši 3 mil. Kč (MK ČR, 2021e). V této oblasti je dotace poskytována maximálně do výše 70 % nákladů na předložený projekt. Opět se jedná o dotaci, která není určena na investice.

1.1.3. Program poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely

MK ČR (2021b) poskytuje také stipendijní program určený pro obory klasická a alternativní hudba, divadlo a tanec a výtvarné umění. Je upraven Zákonem č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů. Do výběrového řízení se mohou s konkrétními projekty hlásit fyzické osoby z ČR, které působí profesionálně v daných oborech. Nejedná se však o podporu žáků ani studentů českých škol. Příspěvek lze jedné osobě poskytnout maximálně dvakrát za život.

- **Tvůrčí stipendium**

Toto stipendium je určeno autorům-umělcům působícím profesionálně ve výše zmíněných oborech na tvůrčí uměleckou činnost nebo tvůrčí umělecký pobyt v ČR nebo v zahraničí. Věková hranice žadatele není omezená. Podpora je určena na období od 6 měsíců do 2 let s možností ročního prodloužení. Výsledkem by mělo být vytvoření

uměleckého díla, ne však uměleckého výkonu nebo odborného díla. V oblasti divadla a tance se jedná zejména o podporu při tvorbě dramatického textu.

- Studijní stipendium

O toto stipendium mohou žádat profesionální autoři-umělci i výkonní umělci a odborní pracovníci z daných oborů, kteří nepřesáhli věkovou hranici 35 let. Program je určen na studijní pobyt na významném pracovišti v ČR nebo v zahraničí, jehož minimální délka je 1 měsíc. Účelem je získání know-how a materiálů pro další činnost, případně i vytvoření díla, ne však vznik ani příprava inscenace. V oblasti divadla a tance se jedná zejména o příspěvek na studium na zahraniční vysoké škole.

Ze stipendia lze hradit především věcné náklady související s projektem žadatele. Je však možné požádat i o tzv. „příspěvek na tvůrčí/studijní činnost“ (MK ČR, 2021b), který může sloužit k pokrytí běžných životních nákladů během doby realizace projektu. Tvůrčí stipendium je určeno pouze na úhradu nákladů souvisejících s tvorbou uměleckého díla, ne však s jeho uvedením či nazkoušením.

Jak vyplývá z popisu výše, podmínku stipendijních programů jsou velmi omezující. Profesionální umělci a pracovníci v kultuře mohou teoreticky program využít pro tvůrčí rezidenční pobyt v oblasti scénických umění, pouze však na projekty ve fázi koncepčního ukotvení, zpracovávání scénáře a výzkumu.

1.1.4. Program státní podpory profesionálních divadel a profesionálních symfonických orchestrů a pěveckých sborů

Rezidenční programy pro scénická umění mohou být poskytovány v rámci činnosti profesionálních divadel. Ty mohou žádat o státní podporu v tomto programu a financovat tak rezidenční pobyty z tohoto zdroje. Program je určen pro divadla s právní subjektivitou. Podporovány mohou být ve formě příspěvkových organizací obcí, městských částí a krajů, obecně prospěšných společností, ústavů, spolků, i ostatních právních subjektů. Podmínkou je vlastní umělecký soubor a pravidelná divadelní produkce (MK ČR, 2020). Program není určen příspěvkovým organizacím zřizovaným státem ani hlavním městem Prahou. V podmínkách programu jsou stanoveny počty zaměstnanců, určitá soběstačnost tělesa, minimální počet uvedených divadelních představení, kofinancování jinými zdroji i minimálně tři letá kontinuální umělecká činnost divadla (MK ČR, 2020). V roce 2021 ovlivněném pandemií koronaviru COVID-19, byly podmínky upraveny.

Dotační řízení pro oblast profesionálního umění je v některých směrech velmi omezující a s problematikou právního statusu umělců a odborníků v kultuře s sebou nese jisté komplikace. V překonání těchto bariér se snaží MK ČR podnikat jisté kroky v rámci příprav *Národního plánu obnovy*. V rámci komponenty *Zlepšování podmínek pro umělce a kulturní a kreativní pracovníky* má dojít k úpravě podmínek stávajících dotačních programů s akcentem na podporu internacionalizace, mobility a rozvoje kompetencí a návrhům legislativních změn (MK ČR, n.d.-c)

1.2. Programy ve správě Odboru ekonomického

Ekonomický odbor MK ČR (n.d.-d) spravuje následující programy:

- Kofinancování projektů regionální kulturní infrastruktury,
- Programy pro regionální kulturní zařízení, církve a náboženské společnosti (EDS),
- Programy pro státní příspěvkové organizace MK ČR (SMVS).

Jedná se o investiční programy povětšinou určené obcím a kulturním organizacím pro jejich rozvoj a materiálně-technickou obnovu. Některé státní a regionální organizace poskytující umělecké rezidence tak mohou čerpat dotace na investice z těchto programů, vyhovují-li podmínkám.

1.3. Dotační programy na úseku památkové péče

Jak bylo řečeno v kap. 2.3., umělecké rezidence mohou být poskytovány v objektu, který je považován za významné kulturní dědictví. Objekty vyhovující podmínkám dotačních programů, mohou žádat o podporu v těchto programech vyhlašovaných Odborem památkové péče MK ČR (n.d.-b):

- Program záchrany architektonického dědictví,
- Havarijní program,
- Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón,
- Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny,
- Program restaurování movitých kulturních památek,
- Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností,
- Program podpory pro památky světového dědictví (dříve UNESCO) a
- Program Kulturní aktivity v památkové péči.

1.4. Podpora spolufinancování projektů, které uspěly v rámci unijního programu Kreativní Evropa – tematický okruh Kultura

MK ČR, Samostatné oddělení EU, poskytuje v rámci dotačního řízení i podporu na „*spolufinancování projektů, které uspěly v rámci unijního programu Kreativní Evropa – tematický okruh Kultura*“ (MK ČR, 2021a). Žadatelé mohou být fyzické a právnické osoby, které získaly podporu unijního programu Kreativní Evropa – Kultura. Podpora se netýká státních příspěvkových organizací MK ČR. Žadatel v roli hlavního organizátora může získat podporu do maximální výše 25 % a v roli spoluorganizátora 20 % žadatelova spolufinancování projektu. Opět platí podmínka, že se jedná o neinvestiční

účelovou dotaci poskytnutou do maximální výše 70 % kalkulovaných nákladů. Dotace je určena na úhradu ztrátových nákladů projektu (MK ČR, 2021a).

1.5. Státní fond kultury

MK ČR spravuje *Státní fond kultury* upravený Zákonem č. 239/1992 Sb. Zákon České národní rady o Státním fondu kultury České republiky. Podle něj fond přispívá na specifické kulturní projekty, kterými jsou např. vznik, realizace a uvádění děl, pořádání festivalů nebo propagace české kultury v zahraničí aj. Jedná se o účelovou dotaci do výše maximálně dvou třetin plánovaných nákladů projektu.

2. Institut umění – Divadelní ústav (IDU)

IDU, příspěvková organizace zřízená MK ČR, je centrem poskytujícím informační, propagační, vzdělávací, poradenské, výzkumné i nakladatelské služby pro oblast divadla a živého umění obecně. Usiluje mimo jiné o strategický přístup ke kultuře, o mezioborovou spolupráci umělců a kulturních pracovníků a jejich rozvoj na tuzemské i mezinárodní scéně [Institut umění – Divadelní ústav [IDU], 2017].

IDU uskutečňuje mnoho podpůrných aktivit týkajících se mezinárodní spolupráce a exportu současného českého umění do zahraničí. Nabízí rezidenční programy, program krátkodobé mobility, program na podporu propagace současných scénických umění v zahraničí a v nedávné době zahájil i program na podporu současné hudby (Žáková et al., 2019, s. 3). Ve spolupráci s Mezinárodním visegrádským fondem realizuje *Visegrádský program rezidenčních pobytů pro literáty*. Na podporu rezidenčních pobytů pro scénická umění nabízí níže popsání programy.

2.1. Program tvůrčích rezidencí

Program obnáší zprostředkování tvůrčích rezidenčních pobytů pro české umělce v zahraničí a pro zahraniční umělce v ČR. Vznikl v roce 2004 z iniciativy Odboru umění, literatury a knihoven MK ČR a IDU byl pověřen jeho správou. Program byl založen z tehdejší potřeby komunikace se zahraničím a kulturní výměny, neboť do té doby byla podpora zahraničních rezidencí pro české tvůrce minimální (Žáková et al., 2019, s. 29). Je otevřen pro všechny umělecké obory mimo film. Původně fungoval na bázi recipročních pobytů za finanční spoluúčasti české i zahraniční strany. Nyní je tento formát pozměněný a na zajištění rezidenčních pobytů v zahraničí se podílejí Česká centra (Žáková et al., 2019, s. 29). Na tuzemské scéně IDU spolupracuje s rezidenčními místy jako je Studio ALTA, SE.S.TA či MeetFactory.

Program cílí na podporu zahraniční mobility umělců a rozvoj jejich tvorby směřující k potenciálnímu uplatnění na zahraničním trhu (Žáková et al., 2019, s. 33). Nemá omezenou věkovou hranici uchazečů a je otevřen i studentům uměleckých oborů, kteří jsou v posledním ročníku vysokoškolského studia. V případě rezidencí pro scénická umění je umělcům hrazena doprava, ubytování a poskytnut příspěvek na rezidenční pobyt (Žáková et al., 2019, s. 33).

2.2. Tvůrčí rezidenční pobyty v Egon Schiele Art Centru v Českém Krumlově

V Českém Krumlově realizuje IDU ve spolupráci s MK ČR a Nadací Sabarsky-Sonnberger tvůrčí pobyty pro oblast výtvarného umění a scénografie. Rezidence v uměleckém centru jsou určeny především začínajícím umělcům a studentům posledního ročníku vysoké umělecké školy. Cílem programu je podpora mobility a rozvoj tvorby umělců vedoucí k jednoduššímu uplatnění na domácím i zahraničním trhu. Tvůrčí pobyty trvají 1 až 2 měsíce a poskytují rezidentům bezplatné využití ateliéru a 12 000 Kč měsíčně na náklady spojené s rezidencí (Žáková et al., 2019, s. 34).

3. Česká centra

Česká centra jsou příspěvkovou organizací Ministerstva zahraničních věcí ČR. Svoji činností se zasazují o kulturní diplomacii v rámci české zahraniční politiky, šíření dobrého jména naší země, posilování mezikulturního dialogu a mimo jiné o prezentaci české kultury, kreativních průmyslů, vědy a inovací v zahraničí. V současné době mají ve světě 26 poboček (Česká centra, n.d.-b).

S cílem podpořit mezinárodní spolupráci a mobilitu umělců a kulturních pracovníků organizují Česká centra právě tvůrčí pobyty pro umělce v zahraničních pobočkách nebo výzkumné a rezidenční pobyty pro zahraniční kurátory v ČR. Účelem takových kurátorských a novinářských cest je aktivní networking, osobní seznámení s českou uměleckou scénou a šíření povědomí o české kultuře skrze mediální ohlasy (Česká centra, n.d.-a). Krátkodobé tvůrčí rezidenční pobyty, kterých se účastní i umělci scénických oborů, nabízí např. České centrum Paříž (Česká centra, n.d.-c)

2.4.3. Regionální a obecní podporovatelé

1. Magistrát hlavního města Prahy

1.1. Dotační systém hlavního města Prahy v oblasti kultury a umění na léta 2022–2027

1.1.1. Program podpory v oblasti kultury a umění pro jednoleté dotace v roce 2022 a pro víceleté dotace na léta 2023–2026

Odbor kultury a cestovního ruchu Magistrátu hlavního města Prahy (dále jen MHMP) poskytuje účelové dotace na projekty v oblasti kultury a umění. Dotační systém je otevřený většině subjektům a činnostem v dané oblasti. Jedná se o podporu mezioborových aktivit, od místních neprofesionálních aktivit až po tradiční projekty mezinárodního charakteru (MHMP, 2021a). Dotace poskytuje jak jednoleté tak na období více let. Jednoleté granty jsou určeny mimo jiné na rozvoj mezinárodní kulturní spolupráce a prezentaci kultury hlavního města Prahy v zahraničí. Víceleté dotace směřují na podporu celoroční činnosti žadatelů či kontinuálních projektů. Jako provozní podpora může být dotace poskytnuta v oborech divadlo, hudba, tanec, nonverbální umění a nový cirkus, vizuální umění a rezidenční pobyty, literatura, audiovizuální a mezioborové projekty (MHMP, 2021a).

MHMP se snaží o zpřístupňování kultury a scénických umění prostřednictvím podpory provozování kulturních center, celoroční činnosti uměleckých souborů a těles i produkčních jednotek, zásadních festivalů, prezentace v zahraničí, podpory českých umělců na mezinárodních projektech i zahraničních umělců v projektech realizovaných v Praze a právě i skrze podporu uměleckých rezidencí ve všech oborech (MHMP, 2021b). Stejnými nástroji podporuje i nastudování a prezentaci hodnotných a inovativních uměleckých děl. Pro umělecké rezidence jsou určeny jak jednoleté tak víceleté dotace. Nejedná se o investiční dotace. Ve většině případů se MHMP podílí na projektu do maximální výše 70 % způsobilých nákladů (MHMP, 2021b).

2. Královéhradecký kraj

2.1. Dotační program Královéhradeckého kraje

Královéhradecký kraj momentálně jako jediný mimo MHMP poskytuje přímo speciální dotační program s názvem Rezidence v oblasti kultury (Královéhradecký kraj, 2010). Kraj si uvědomuje, že: *„Rezidence jako forma mobility dává možnost prohloubit stávající umělecké dovednosti, sdílet zkušenosti v rámci umělecké a odborné veřejnosti, síťování napříč regiony, sdílení zkušeností“* (Královéhradecký kraj, 2010). Proto na rok 2022 alokuje podporu rezidencím konaným v Královéhradeckém kraji s rezidenty z jiných krajů nebo ze zahraničí, které trvají alespoň 7 dní a mají jasně formulovaný výstup.

2.4.4. Soukromí podporovatelé a fondy

1. Nová síť

Servisní nezisková organizace Nová síť se od svého vzniku v roce 2003 věnuje podpoře živého umění a otevřené kultury. Soustavně usiluje o propojení a spolupráci regionů ČR s hlavním městem Prahou a zahraničím, čímž přispívá k decentralizaci kultury (Nová síť, 2021b). Aktivně se podílí na rozvoji a prezentaci nového divadla v Praze, regionech i na mezinárodní scéně. Veškeré aktivity organizace vedou k rozvoji kultury a kultivaci občanské společnosti. Jednou z hlavních aktivit Nové sítě je projekt na podporu rezidenčních pobytů ART-IN-RES (Nová síť, 2021b).

1.1. Projekt ART-IN-RES

V roce 2020 Nová síť spustila online portál uměleckých rezidencí ART-IN-RES, který informuje o situaci rezidenčních pobytů v oblasti scénických umění v ČR. Organizace tak reagovala na absenci takového portálu v ČR, jehož obdoby jsou v zahraničí běžné (Nová síť, 2020). Portál nabízí podrobnosti o rezidenčních prostorech, aktuálních výzvách a novinkách na poli rezidenčních pobytů. Momentálně je zaměřen na oblast divadla, tance, performance a nového cirkusu. Měl by být užitečným nástrojem jak pro umělce a kulturní manažery hledající příležitosti rezidenčních pobytů, tak pro rezidenční centra propagující otevřené výzvy. Pro umělce a kulturní pracovníky ze zahraničí má sloužit jako zdroj informací o problematice tvůrčích rezidencí v ČR (Nová síť, 2020).

1.1.1. Rezidenční program ART-IN-RES

Nová síť v rámci projektu ART-IN-RES v roce 2021 spustila pilotní rezidenční program. Tento program umožňuje realizaci rezidenčních pobytů v rámci sítě rezidenčních center registrovaných v portálu ART-IN-RES. Žadatelé mohou být individuální umělci, umělecké skupiny a nově též kulturní profesionálové. Skrze zprostředkování uměleckých rezidencí Nová síť podporuje rozvoj tvůrčího procesu a vznik nových projektů v oboru scénických umění a v rámci manažerských rezidencí podporuje profesionalizaci oboru a rozvoj kulturních projektů (Nová síť, 2021d). Finanční podpora plyne jak na stranu žadatelů, tak na stranu rezidenčních center (Nová síť, 2021d). Pilotní ročník ukázal velkou poptávku po této praxi přípravy projektů v oblasti scénických umění. Do programu se přihlásilo 60 projektů (Nová síť, 2021d).

1.1.2. Česko-norský rezidenční program

Díky podpoře Fondů EHP Nová síť ve spolupráci s norským rezidenčním centrem Surnadal Billag spustila Česko-norský rezidenční program (Nová síť, 2021d). Ten je určen na podporu uměleckých a manažerských rezidenčních pobytů v ČR a Norsku realizovaných na podzim roku 2021 a na jaře 2022. Podpora uměleckých rezidencí je zaměřena na tvůrčí proces a vznik projektů na pomezí žánrů scénických umění. Manažerské rezidence by se měly zabývat tématem regionálního rozvoje kultury a vést k výměně know-how mezi českou a norskou stranou (Nová síť, 2021d).

2. Mezinárodní visegrádský fond – International Visegrad Fund

Mezinárodní visegrádský fond sídlící v Bratislavě je od svého vzniku v roce 2000 jedním ze zásadních nástrojů podpory mezinárodní kulturní spolupráce v zemích V4 – ČR, Slovensku, Maďarsku a Polsku (Petrová, 2010, s. 22). Neziskovým organizacím, územním samosprávám, akademickým a dalším veřejným institucím i soukromým subjektům poskytuje granty na projekty podporující regionální partnerství. Studentům a výzkumníkům všech oborů vyššího vzdělávání nabízí stipendijní program podporující studium na univerzitách střední a východní Evropy (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR [MŠMT ČR], 2013-2021). Dále poskytuje finanční podporu na mobilitu umělců a výzkumných pracovníků. Od roku 2006 fond spravuje tzv. *Visegrad Artist Residency Programme* v němž podporuje rezidenční pobyty v oblasti vizuálního a zvukového umění, scénických umění, literatury a pro vizuální umělce zprostředkovává rezidence v New Yorku (MŠMT ČR, 2013-2021).

2.1. Visegrad Artist Residency Program – Performing Arts Residency

Program visegrádských rezidencí pro scénická umění financovaný Mezinárodním visegrádským fondem podporuje mobilitu a tvorbu umělců v rámci zemí V4. Program se specializuje na podporu tvorby inovativních a experimentálních projektů v oblasti současného divadla a tance (International Visegrad Fund, 2021). Žadatelé starší 18 let pocházející ze zemí V4 se mohou hlásit o podporu individuálních i skupinových projektů. Každoročně tak získá několik projektů možnost realizovat rezidenční pobyt

v jedné z partnerských zemí. Podpora je určena jak umělcům, tak hostícím organizacím. Díky široké nabídce rezidenčních center a kulturní infrastruktury v Česku bývá nejvíce rezidenčních pobytů uskutečňováno na území ČR (Nová síť, 2021b). Koordinátorem programu za ČR je Nová síť.

3. Česko-německý fond budoucnosti

ČNFB je nadační fond, který vznikl na základě Česko-německé deklarace z roku 1997 (Česko-německý fond budoucnosti [ČNFB], 2021c). Spravuje a alokuje prostředky za státních rozpočtů ČR a Spolkové republiky Německo. Svojí podporou usiluje o budování mostů mezi českým a německým národem a hlubší pochopení kultury a historie obou zemí. Schváleným projektům poskytuje nadační příspěvky, nikoliv dotace z veřejného rozpočtu (ČNFB, 2021c). Fond podporuje projekty týkající se vzdělávání, kultury, odborné spolupráce, vydávání publikací i obnovy památek. Důraz klade na sociální projekty, podporu menšin i partnerství obcí a zájmových skupin. Každoročně poskytuje studentům stipendium na vzdělávání v partnerské zemi (ČNFB, 2021a).

V oblasti kultury podporuje ČNFB rozmanitou škálu výtvarných, divadelních, tanečních a hudebních projektů, literárních akcí i vznik dokumentárních filmů. Je však důležité, aby projekty odrážely česko-německá témata a podílely se na nich účastníci obou zemí. Fond podporuje jak velké kulturní akce, tak performativní inscenace menšího charakteru ve vyloučených lokalitách, včetně rezidenčních pobytů (ČNFB, 2021b). Fond poskytuje podporu do výše 50 % projektových nákladů, u projektů spadajících pod Téma roku až do 70 % (ČNFB, 2021d).

4. Nadace Život umělce

Tato nadace byla založena v roce 1992 v rámci společnosti INTERGRAM a je zřízena šesti profesními organizacemi z kulturního prostředí (Nadace Život umělce, 2021). Jedním z cílů a grantových programů nadace je podpora činnosti mladých výkonných umělců z oblasti hudební, dramatické, artistické, interpretační i autorské a jejich tvůrčích projektů. Studentům a absolventům uměleckých škol poskytuje nadační příspěvky a granty na účast na stážích, workshopech či významných soutěžích v zahraničí. Přímá podpora uměleckých rezidencí není zmíněna, dá se ale předpokládat, že je zahrnuta do podpory realizace projektů umělecké jevištní tvorby (Nadace Život umělce, 2021).

3. Případová studie: umělecké rezidence v ČR

V následující části je porovnáno pět vybraných subjektů, které poskytují rezidenční pobyty v oblasti scénických umění v ČR. Na těchto příkladech je ukázána rozmanitost v přístupech, nabídce a modelech fungování uměleckých rezidencí. Zároveň jsou přiblíženy i aspekty, ve kterých jsou si rezidence podobné. Autorka vychází z přepisů polostrukturovaných rozhovorů, které realizovala. Data jsou klasifikována, interpretována, komparována, v některých kapitolách shrnuta do tabulek. Autorka v této části usiluje o nalezení odpovědí na tyto otázky: Jaké jsou přínosy a pozitivní externality uměleckých rezidencí pro scénická umění v ČR? Z jakého důvodu hostící organizace poskytují rezidenční pobyty pro scénická umění? Jak jsou financované a jakými nástroji zajišťují budoucnost a udržitelnost svého rezidenčního prostoru?

3.1. Právní a geografický kontext

Všech pět vybraných uměleckých rezidencí je provozováno a spravováno neziskovými organizacemi. Jak je patrné z tabulky 6 na další straně, kromě Studia ALTA, které provozuje organizace s právní subjektivitou zapsaný ústav, jsou ostatními provozovateli zapsané spolky. Studio ALTA se nachází v městské čtvrti Karlín hlavního města Prahy. Své aktivity provozuje v západním křídle Invalidovny, které získalo do výpůjčky od NPÚ. Spolek SE.S.TA, pod vedením hraběnky Marie Kinsky, organizuje rezidenční pobyty v Praze a zejména na Zámku Žďár nad Sázavou patřící rodině Kinských. Invalidovna i Zámek Žďár nad Sázavou jsou památkově chráněnými areály.

Švestkový dvůr, REZI.DANCE a Naplaveno jsou příklady uměleckých rezidencí situovaných ve vesnicích Jihočeského kraje. Nachází se v hospodářských staveních, jejichž majitelé se rozhodli část svého majetku využít pro kulturní účely a poskytování rezidenčních pobytů umělců. Obce Malovice, Komařice a Stružinec, v nichž se umělecké rezidence nachází, disponují minimální občanskou vybaveností. V Malovicích je zřízena pouze mateřská školka, v Komařicích je obchod a pošta a Stružinec, v němž má trvalé bydliště pouze 7 obyvatel, je jednou z částí obce Jistebnice s 2048 obyvateli (Český statistický úřad [ČSÚ], 2021a).

Společným jmenovatelem zkoumaných uměleckých rezidencí je to, že se nalézají ve více či méně izolovaném prostředí. Zámek Žďár nad Sázavou i Invalidovna se nachází mimo centra měst, Švestkový dvůr, REZI.DANCE i Naplaveno jsou na okraji vesnic v těsné blízkosti luk, lesů a rybníků. Všechny hostící organizace využívají specifičnosti a přirozeného potenciálu místa.

Tabulka 6 Obecné údaje

Rezidenční subjekt	Provozovatel	Obec / Okres	Počet obyvatel (2021)	Objekt	Vztah k objektu	Rezidence poskytuje od
Studio ALTA	ALT@RT, z. ú.	Praha 8 / Hl. m. Praha	městská část Praha 8: 116 526	Invalidovna – z 30. let 18. století – národní kulturní památka	výpůjčka od NPÚ	2020 – Invalidovna / 2008 Holešovice
SE.S.TA – Zámek Žďár nad Sázavou	Centrum choreografického rozvoje SE.S.TA, z. s.	Žďár nad Sázavou / Žďár nad Sázavou	20 485	bývalý cisterciácký klášter ze 13. stol. – kulturní památka	osobní vlastnictví – rodina Kinských	2012
Švestkový dvůr	Švestkový dvůr, z. s. a Divadlo Continuo, z. s.	Malovice / Prachatice	657	statek z roku 1868	osobní vlastnictví – Pavel Štourač	2015
REZI.DANCE	REZI.DANCE v lese, z. s.	Komařice / České Budějovice	357	statek z roku 1638	osobní vlastnictví – Markéta Málková	2016
Naplaveno	Naplaveno, z. s.	Stružinec / Tábor	7	stavení z 2. poloviny 19. stol.	osobní vlastnictví – Luboš Fendrych	2019

Zdroj: ČSÚ (2021), rozhovory s respondenty, zpracování vlastní

3.2. Stručný vývoj rezidencí

Studio ALTA vzniklo v roce 2008 v holešovických industriálních halách jako prostor pro tvorbu a uvádění tanečního a pohybového umění (Studio ALTA, n.d.). Postupně se organizace transformovala do multikulturního centra a v roce 2020 se přestěhovala do západního křídla Invalidovny, historicky významné barokní budovy, kde realizuje široké spektrum kulturních a komunitních aktivit. Umělecké rezidence v podobě nabídky prostorů ke zkoušení pro umělce poskytovala organizace od samého vzniku. Přibližně od roku 2011 se formát rezidencí více formalizoval skrze rezidenční program (Kašiarová, L., osobní rozhovor, 11. 11. 2021). Ten se později, s otevřením divadelního sálu, rozšířil na možnost koprodukce a uvedení děl rezidentů v divadle. Program se dále vyvíjel ve smyslu temických zacílení rezidencí, možnosti práce rezidentů s komunitou či zapojení se do dramaturgie organizace. Důležitým aspektem Studia ALTA je hledání vztahu rezidentů s organizací a snaha o využití jejich potenciálu v možném vedení workshopů pro profesionály, kurzů pro veřejnost, koučinku umělců a dalších aktivit v rámci jejich rezidenčního pobytu. Díky Invalidovně získalo Studio ALTA venkovní prostor, který je též cíleně využíván k rezidencím (Kašiarová, L., osobní rozhovor, 11. 11. 2021).

Organizace **SE.S.TA** byla založena již roku 1999 a od té doby se věnuje rozvoji profesionálního současného tance v mezinárodním kontextu. Od roku 2010 funguje jako první centrum v ČR věnující se choreografickému rozvoji (SE.S.TA, n.d.). Kromě podpory profesionálů realizuje činnosti podporující rozvoj publika, otevírání dialogu a mezioborovou spolupráci. V Praze organizuje od roku 2007 rezidence pro choreografy s koučinkem a od roku 2009 mezinárodní festival současného tance KoresponDance. Ten se po čtyřech letech přesunul z Prahy do Žďáru nad Sázavou a jeho součástí jsou též umělecké rezidence, v rámci kterých umělci pracují ve specifických prostorách a připravují výstup na festival. Kontinuální rezidenční program na Zámku Žďár nad Sázavou vznikl v roce 2012 a v posledních pěti letech byl výrazně rozšířen (Dryjová, E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021).

Usedlost s názvem **Švestkový dvůr** je od roku 1995 zázemím Divadla Continuo, jehož členové zde žijí a věnují se vlastní umělecké tvorbě (Plum Yard, 2020a). V roce 2013 byl založen spolek Švestkový dvůr, který od roku 2015 zajišťuje kulturní aktivity ve vzniklém divadelním, uměleckém a pedagogickém prostoru (Šobánková, K., osobní komunikace, 1. 12. 2021). V téže roce proběhla za podpory Evropského fondu pro regionální rozvoj celková rekonstrukce objektu, díky které zde byl vybudován multifunkční divadelní sál. Prostor se tak otevřel veřejnosti a dalším tvůrcům prostřednictvím nabídky rezidenčních pobytů, uvádění představení hostujících souborů, pořádání workshopů a mezinárodních projektů či pedagogických seminářů.

Rezidenční dům POD JAVORY, častěji zvaný **REZI.DANCE**, od roku 2016 budují v rodinné usedlosti Markéta Málková a Aleš Hrdlička. Ze svého domova vytvořili první, umělci a kulturními manažery vyhledávaný, čistě rezidenční dům pro živé umění v ČR (Nová síť, 2021e). Od roku 2017 je spravován spolkem REZI.DANCE v lese. Pár v kontinuálních půlročních etapách prostor na své náklady a vlastními silami opravuje (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021). Nejprve vytvořili taneční sál a rezidenty ubytovávali v nedalekém domě, který byl též v osobním vlastnictví. Poté následovalo vybudování ubytovacích kapacit přímo v domě POD JAVORY. V dalších etapách vytvořili jídelnu, terasu a upravili dvůr. V letošním roce byl vytvořen vlastní vchod a kuchyně pro rezidenty a nyní budují relaxační zázemí – jezírko, zahradu a saunu. Již od roku 2016 hostí rezidenty zejména z oborů současného tance, divadla a literatury. Jejich vedlejší činností je pořádání workshopů a seminářů a několikrát do roka organizují představení pro veřejnost (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021).

Naplaveno je podobným příkladem. Manželé Fendrychovi opravují vlastní stodolu do podoby venkovského divadelního sálu se zázemím. Ubytování umělcům nabízí v přilehlé chalupě a maringotce, které vlastní. Spolek založili a s ideou vytvoření kulturního a rezidenčního místa přišli v roce 2019. Nachází se momentálně ve fázi budování zázemí pro tvůrce a veřejnost a hledání koncepce fungování (Fendrych, L., Fendrychová, K., osobní rozhovor, 12. 11. 2021). Na opravu stodoly mají zpracovaný projekt od architektů, přesto první rezidenční soubor přivítali již v roce 2019. Vloni vypsali první otevřenou výzvu na rezidenční program. Jsou organizátory kulturních akcí na Jistebnicku, pořadateli seminářů, workshopů či příměstského tábora.

3.3. Současný model rezidencí

3.3.1. Zaměření rezidencí

Všechny zkoumané organizace nabízí rezidenční program pro obory scénických umění. Shodují se v tom, že kladou důraz na podporu nezávislých umělců a tvůrců bez vlastní domovské scény. Dalším pojícím aspektem je nabídka rezidenčních pobytů jak etablovaným umělcům, tak studentům a čerstvým absolventům uměleckých oborů. Studio ALTA, SE.S.TA a REZI.DANCE, jsou více zaměřené na podporu tance, pohybového divadla, performance a jim příbuzným žánrům. Švestkový dvůr a Naplaveno jsou otevřené i divadelním projektům. Všichni respondenti však reagují na vývoj současného, nejen scénického, umění a podporují interdisciplinární přístupy. REZI.DANCE navíc umožňuje např. i literární a akademické rezidence a v poslední době se otevírá oboru filmu a architektury (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021). Ani Švestkový dvůr není omezen pouze na rezidence pro scénická umění, ale je nakloněn oboru literatury, hudby, výtvarného umění a vzdělávacím projektům. Jako jediný poskytuje pedagogické rezidenční pobyty studentů uměleckých škol z ČR i zahraničí (Šobánková, K., osobní komunikace, 1. 12. 2021). Naplaveno hostí i umělce z oboru výtvarného umění a přemýšlí nad literárními rezidencemi.

SE.S.TA a REZI.DANCE jsou primárně zaměřené na podporu výzkumu, tedy první fáze projektu, kdy se dle respondentek pracuje na tématu, zpracovává teorie, hledá metodika, postupy a principy, uskutečňuje pohybový výzkum, experimentuje. Studio ALTA Švestkový dvůr, i díky tomu, že disponují vybaveným divadelním sálem, umožňují rezidence pro projekty ve všech fázích přípravy. Naplaveno nemá tuto oblast definovanou, nicméně z hlediska velikosti prostor a dosavadního technického zázemí není ideální pro konečné fáze nastudování projektů scénických umění.

Organizace poskytující rezidenční pobyty zaměřené na výzkum povětšinou po účastnících nevyžadují žádný konkrétní výsledek. Výjimkou jsou pobyty organizace SE.S.TA, které jsou specifické zaměřením na profesní rozvoj účastníků a jedním z nástrojů rozvoje je kromě sdílení témat a dílčích výsledků výzkumu s ostatními rezidenty i veřejná prezentace díla v procesu, tzv. „work-in-progress“. Součástí tohoto přístupu je i řízená debata s diváky. Tento nebo jemu podobné otevřené formáty prezentace rezidenční tvorby se získáváním zpětné vazby a navazováním dialogu performerů s diváky využívá i Švestkový dvůr nebo Studio ALTA. Naplaveno po rezidentech nepožaduje žádný výstup, v rámci rozvoje komunity a vzájemného obohacování však veřejnou prezentaci vítá. Podobný přístup mají i v domě POD JAVORY. Níže je podrobněji popsána nabídka rezidencí a některé aspekty jsou shrnuty v tabulce 7 na konci kapitoly.

3.3.2. Nabídka rezidencí

Regionální hostící organizace nabízí rezidentům v rámci rezidenčního programu ubytování. Ve Švestkovém dvoře, rezidenčním domě POD JAVORY i na Zámku Žďár nad Sázavou jsou rezidenti ubytováni přímo v budově, ve které se nachází i prostory ke

zkoušení. Naplaveno umožňuje ubytování v chalupě a v maringotce v blízkosti stodoly s divadelním sálem. Švestkový dvůr kromě ubytovacích kapacit na statku nabízí též možnost přespávání v maringotkách. Pražské Studio ALTA, protože nedisponuje ubytovacími kapacitami a z finančních důvodů, nabízí ubytování dvěma osobám ze souboru v případě mezinárodních a regionálních rezidentů (Kašiarová, L., osobní rozhovor, 11. 11. 2021). Mezinárodní spolupráci jsou otevřeni všichni respondenti, nicméně Naplaveno v omezené míře, neboť je v současné době limitováno manažerskými kapacitami a jazykovou vybaveností (Fendrychová, K., osobní rozhovor, 12. 11. 2021).

Studio ALTA je oproti ostatním zkoumaným institucím jedinečné pojetím trvalých a dlouhodobých rezidentů. Tzv. *ALTA ambasadoři* jsou umělecké skupiny v trvalé rezidenci, které se podílí na dramaturgii organizace. Každoročně též ve spolupráci s NPÚ vybírá tzv. *spolubydlící organizace*, kterým poskytuje zázemí na daný rok. Rezidenční program pro profesionály nabízí organizace ve 4 blocích. *Dům soustředění* je dle Kašiarové (osobní rozhovor, 11. 11. 2021) klasickou rezidencí, v rámci níž Studio ALTA nabízí umělcům prostor s technickým zajištěním, dramaturgickou a propagační podporou. Rezidence je určena zejména pro soustředěnou práci na tvůrčím procesu v pokročilé a závěrečné fázi projektů a umožňuje i navázání spolupráce. *Dům odpočinku* je rezidencí pro umělce, kulturní profesionály i podpůrné profese, která má libovolný obsah a neklade na rezidenty žádné nároky. *Dům výzkumu* je laboratoří pro umělecké bádání, experiment, sdílení a vzájemnou výměnu vědomostí, postupů a témat s ostatními rezidenty. Pro intervence do venkovního a veřejného prostoru jsou určeny rezidence v rámci *Domu souznění* (Kašiarová, L., osobní rozhovor, 11. 11. 2021).

Kromě rezidenčního programu pro profesionály nabízí organizace každé léto rezidence pro studenty uměleckých oborů, kterým umožňuje nahlédnout a zapojit se do praktického provozu studia. V rámci tohoto programu zajišťuje organizace rezidentům i odborníka v podobě režiséra, dramaturga, mentora, kouče apod. (Kašiarová, L., osobní rozhovor, 11. 11. 2021). Zmíněný servis v rámci rezidenčního programu v podobě poskytnutí zázemí, zkušeben, divadla či venkovního prostoru a technické, produkční, propagační podpory jsou hrazené Studií ALTA. Jak již bylo zmíněno, ubytování a cestovní výlohy jsou hrazené dvěma osobám z regionálních a zahraničních souborů.

SE.S.TA v současné době nabízí rezidence pro choreografy s koučinkem, které se uskutečňují v Praze pro 9 projektů a 3 zahraniční umělecké kouče. Jedná se o otevřený formát koučinku, kdy odborníci s umělci společně hledají cesty, jak otevírat nová témata, nové obzory a formou kladení otázek a sledování tvůrčího procesu rozvíjejí projekty, potažmo choreografy samotné (Dryjová, E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021). Rezidence má jasnou každodenní strukturu v podobě ranních tréninků, denních prací na projektech ve Studiu ALTA nebo v Národní galerii Praha, konzultací s kouči a večerních moderovaných diskusí či prezentací děl. Tento rezidenční program si účastníci hradí sami.

Na Zámku Žďár nad Sázavou je dále realizován vrstevnatý systém rezidencí, který je v tuto chvíli koncipován ve formátu tzv. „klastrů“. „Klastery znamenají setkávání a sdílení projektů mezi vícero subjekty, většinou mezi 2-3 umělci nebo skupinami“ (Dryjová, E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021). Cílem formátu klastru je dle respondentky poskytnout umělcům kýžený čas pro vlastní praxi a zároveň podnítit inspirativní setkání, poznání a výměnu mezi přítomnými rezidenty. SE.S.TA tak každoročně vybere okolo deseti projektů, kterým poskytne přibližně na 10 dní zámecké prostory pro celodenní využití dle potřeb projektu, ubytování, produkční a PR servis a vše, co nabízí specifické místo zámku a okolí. SE.S.TA rezidentům v případě zájmu a potřeby koresponující s jejich projektem umožňuje práci s místními komunitami jako jsou děti, senioři či zájmová sdružení a zprostředkovává kontakty na odborníky v tématu ekologie potažmo průmyslu, které lokalita přirozeně generuje (Dryjová, E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021). V současné době jsou zmíněné služby v rámci tohoto rezidenčního programu hrazené dvěma vybranými rezidenty, kteří získají podporu tzv. Fondu KoresponDance. Tito rezidenti získají navíc i honorář, což je dle Dryjové (osobní rozhovor, 3. 12. 2021) ideální formát, kterého chce SE.S.TA dosáhnout v dalších letech pro všechny vybrané rezidenty.

Švestkový dvůr nabízí krátkodobé i dlouhodobé rezidenční pobyty pro umělce všech oborů, kteří „nemají svůj prostor na práci, nebo potřebují intenzivní čas a nerušenou koncentraci pro svou tvorbu“ (Šobánková, K., osobní komunikace, 1. 12. 2021). Hostící organizace nabízí veškeré potřebné zázemí pro tvorbu včetně ateliérů a dílen na výrobu scénografie, kuchyň, kancelářské prostory i divadelní klub. Poskytuje produkční a technickou podporu včetně spolupráce na propagaci. Projekty, které vznikají v rámci rezidencí, obohacují v daném či následujícím roce programovou nabídku Švestkového Dvora (Šobánková, K., osobní komunikace, 1. 12. 2021). Rezidence jsou většinou placené ze stran umělců. Několikrát ročně probíhá otevřená výzva s nabídkou plně nebo částečně hrazeného rezidenčního pobytu či možností koprodukce (Plum Yard, 2020b).

Rezidenční dům POD JAVORY svým rezidenčním programem *ARTIST-IN-REZI.DANCE* ustálilo na podporu 20 rezidencí ročně pro projekty, které kladou důraz na kvalitní a dlouhodobou tvorbu a výzkum (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021). Rezidence nabízí dle respondentky v 5 kategoriích. První je *INKUBÁTOR* pro projekty na samém začátku výzkumu. Nejvíce rezidenčních pobytů je poskytováno v kategorii *GO, HONEY, GO* zaměřeného na již nastartované projekty ve fázi zpracovávání materiálu. Další je *KULTURNÍ WELLNESS* pro rezidence kulturních manažerů a profesionálů v oboru. V loňském roce přibyla podpora akademických rezidencí *HLAVA V KOMA* podporující zejména publikační a překladatelskou činnost v oblasti scénických umění, která je dle respondentky v ČR co se podpory týká opomíjená. Letošní novinkou je *TĚLESO V KRAJI*, rezidence na pomezí architektury a performing arts, podněcující intervence v krajině (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021). Rezidenti se na těchto pobytech podílí 15% finanční spoluúčastí.

Jedinečnou nabídkou mezi respondenty je možnost majitelů účastníkům v případě zájmu vařit. Prostor též disponuje rozsáhlou knihovnou odborných publikací o performing arts a nabízí tak zázemí pro vzdělávání. Díky spolupráci se starostkou z vedlejší vesnice, která umožňuje REZI.DANCE využít tamní kulturní dům, mohou být nově podpořeny i projekty náročnější na prostor. Od roku 2021 probíhá i spolupráce s pražskými organizacemi jako je Tanec Praha, Cirk LaPutyka, České literární centrum aj., které si rezidenční prostor pronajímají a platí komerční pronájem (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021).

V chalupě se stodolou nabízí **Naplaveno** „možnost tvorby, odpočinku a vzdálení se od hluku měst“ (Naplaveno, z.s., n.d.). Od svého založení vytváří spolek prostor pro soustředěnou uměleckou činnost zejména tanečníků, performerů a tvůrců, kteří chtějí pracovat s krajinou a dokáží citlivě vnímat a respektovat okolí a místní komunitu. (Fendrychová, K., osobní rozhovor, 12. 11. 2021). V prvních dvou letech poskytoval spolek rezidence bez formalizovaného rezidenčního programu. Ten vznikl až v loňském roce, avšak průběh rezidenčních pobytů vybraných projektů zkomplikovala dle respondentů pandemická situace. Rezidence spolek poskytuje i ve spolupráci s Novou sítí, spolu s organizací ARTAMA plánují projekt se středoškolskými studenty a do budoucna přemýšlí nad užší spoluprací s DAMU. Rezidence zde probíhají s finanční spoluúčastí rezidentů dle individuální domluvy či formou výměny za představení nebo ukázkou pro veřejnost (Fendrych, L., Fendrychová, K., osobní rozhovor, 12. 11. 2021).

Tabulka X shrnuje některé aspekty fungování uměleckých rezidencí.

Tabulka 7 Vybrané aspekty rezidenčního programu

Rezidenční subjekt	Rezidenční program	Délka rezidence	Úhrada nákladů	Mezinárodní spolupráce	Požadavek na výstup
Studio ALTA	rezidenční program pro profesionály	6-14 dní	hrazené hostící organizací	ano	v některých domech work in progress, jinde bez požadavku na výstup
	rezidenční program pro studenty	14 dní	hrazené hostící organizací	ano	work in progress
	ambasadoři a spolubydlící organizace	dlouhodobá spolupráce		ano	dlouhodobá spolupráce
SE.S.TA – Zámek Žďár nad Sázavou	rezidence pro choreografy s koučinkem v Praze	10 dní	placené rezidenty	ano	prezentace work in progress s řízenou debatou s diváky

	rezidenční program v areálu Zámku Žďár nad Sázavou	10 dní	hrazené pro 2 rezidenty	ano	prezentace work in progress s řízenou debatou s diváky
Švestkový dvůr	rezidence v rámci vlastní otevřené výzvy	2-3 týdny	hrazené hostící organizací s možnou spoluúčastí rezidentů dle dané výzvy	ano	work in progress, repríza
	placené rezidence	dle domluvy	placené rezidenty	ano	work in progress
REZI.DANCE	rezidenční program A-I-R	10-14 dní	hrazené hostící organizací s 15% spoluúčastí rezidentů	ano	bez požadavku na výstup
	placené rezidence	dle domluvy	placené rezidenty	ano	bez požadavku na výstup
Naplaveno	rezidenční program	dle domluvy	dle individuální domluvy	v omezené míře	bez požadavku na výstup

Zdroj: rozhovory s respondenty, zpracování vlastní

3.4. Motivy pro poskytování rezidencí

V této kapitole jsou identifikovány hlavní motivy zkoumaných hostících organizací pro poskytování rezidenčních pobytů. Ne všechny kulturní organizace věnující se živému umění rezidence poskytují. Proto autorku zajímá, z jakých důvodů respondenti rezidence poskytují, jaká je jejich motivace, případně na co reagují. Autorka se snažila v rozhovorech kódovat obdobné motivace respondentů a utřídila je do několika kategorií, které dle odpovědí blíže specifikovala. V tabulce 8 jsou identifikovány opakující se motivy.

Tabulka 8 Motivy pro poskytování rezidencí

Čas a prostor pro tvorbu	vytvoření bezpečného místa pro umělce
	reakce na změnu tradiční praxe nastudování projektů scénických umění
	reakce na nedostatek zkušebních prostor pro nezávislé umělce
	reakce na absenci podobných prostor v regionu
Potenciál místa	využití potenciálu budovy zasazené do specifického prostředí
	využití potenciálu rozvoje místa a lokality
	umožnění vzniku hodnotných projektů díky kvalitnímu prostředí

Rozvoj oboru	rozvoj oboru scénických umění
	podpora výzkumu a kvalitní přípravy projektů
	sdílení uměleckých vizí a postupů mezi umělci
Rozvoj komunity a diváků	umožnění divákům nahlédnout do procesu tvorby
	sdílení s místní komunitou
	podněcování dialogu a zpětné vazby
	propojení obyvatel z rurálního prostředí s umělci
	poskytnutí zážitku
Oživení kulturní nabídky	reakce na absenci kulturní nabídky v lokalitě
	poskytnutí osobního prostoru pro kulturní účely a veřejnost

Zdroj: rozhovory s respondenty, zpracování vlastní

Ve všech odpovědích respondentů zaznělo, že chtějí rezidentům prostřednictvím rezidenčních pobytů zajistit bezpečné prostředí a zázemí k tvorbě. Poskytnout jim nerušený a inspirativní čas. Všichni respondenti zmínili, že využívají přirozený potenciál místa a toho, co nabízí. Ať už se jedná o nevyužitou stodolu uprostřed Jistebnické vrchoviny, prázdný statek v Komařicích či Malovicích, nebo barokní památky jako Žďár nad Sázavou a Invalidovna. V rozhovorech nejednou zazněla slova jako site-specific či genius loci, které mohou být umělcům inspirací a podněcovat kreativitu.

Kašiarová (osobní rozhovor, 11. 11. 2021), Šobáňová (osobní komunikace, 1. 12. 2021) a Dryjová (osobní rozhovor, 3. 12. 2021) zdůrazňovaly, že poskytováním rezidenčních pobytů reagují i na problém nedostatku zkušebních prostor pro nezávislé umělce. Ti nemají k dispozici domovskou scénu, avšak prostor pro tvorbu potřebují. Kašiarová (osobní rozhovor, 11. 11. 2021) i Dryjová (osobní rozhovor, 3. 12. 2021) dodávají, že tradiční pojetí nastudování inscenace v kamenném divadle není v dnešní době funkčním formátem a dochází ke změnám umělecké praxe oboru scénických umění. Motivem Málkové (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) i Šobáňové (osobní komunikace, 1. 12. 2021) je absence obdobného prostoru v regionu.

Fendrych (osobní rozhovor, 12. 11. 2021) zmiňuje i důvod poskytnout osobní prostor ke kulturním účelům a nabídnout příležitost k setkávání veřejnosti. Právě Naplaveno i další rezidenční prostory v rurálním prostředí chtějí umožnit propojení místních obyvatel s umělci, lidmi z měst nebo z jiných států, se kterými by se přirozeně v dané lokalitě nesetkali. Respondenti se shodují na motivu rozvoje místní komunity a publika. Divákům ukázek z rezidencí v podobě work in progress či jiné formy prezentace chtějí umožnit nahlédnout do tvůrčího procesu a být jeho součástí skrze řízené debaty i neformální reflexi. Otevírání dialogu, možnost setkávání, osobního poznávání a rozhovoru s umělci je jedním z hlavních osobních motivů poskytovatelů. Kašiarová

(osobní rozhovor, 11. 11. 2021) motiv setkání s tvůrci rozvíjí z dramaturgického pohledu, neboť díky rezidenci může získat vhled do práce, povahy a praktického fungování rezidentů, a na základě toho v případě zájmu navázat spoluprací a zařadit dílo do programu. Zásadním důvodem pro poskytování rezidencí organizace SE.S.TA a REZI.DANCE je rozvoj oboru současného tance a profesionálů skrze umožnění potřebného výzkumu a kvalitní přípravy projektů.

Důvody poskytování rezidencí jsou též osobního charakteru. Naplaveno je inspirováno polským divadlem Węajty, které provozuje vesnické divadlo a je místem setkávání. V rezidenčním domě POD JAVORY zase realizují ideu vytvořit taneční farmu, která vznikla již během studií Málkové (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) na univerzitě na Novém Zélandu, kde studovala obor současný tanec.

Pro zajímavost a nahlédnutí do motivů respondentů dodává autorka některé autentické citace do přílohy č. 2.

3.5. Přínosy a dopady rezidencí

V následující kapitole autorka identifikuje a shrnuje benefity zkoumaných rezidencí pro různé aktéry. Z rozhovorů s respondenty a za využití předchozí analýzy výchozího stavu oboru se snaží nalézt odpovědi na otázku: Jaké jsou přínosy a pozitivní externality uměleckých rezidencí v ČR? Je třeba brát v úvahu, že autorka čerpá převážně ze subjektivních odpovědí pěti respondentů. Pro přesnější výsledky analýzy a zobecnění by bylo potřeba zapojit větší počet respondentů i z řad účastníků rezidencí a zahrnout též kvantitativní metody výzkumu. Kapitola tedy slouží pro přiblížení významu vybraných organizací. Klasifikovaná data autorka shrnula do následující tabulky 9 dle různých aspektů rozvoje jednotlivých aktérů či jevů. Některé faktory se přirozeně shodují s předchozí analýzou motivů a potvrzují tak správný směr hosticích organizací.

Tabulka 9 Přínosy a dopady rezidencí

	Profesní rozvoj	Ekonomický rozvoj	Kulturní rozvoj	Sociální rozvoj
Umělci	získání času a prostoru na přípravu projektu a rozvoj své tvůrčí praxe, inspirace ostatními umělci	zisk finanční podpory – stipendium, honorář, uhrazené náklady rezidence	rozvoj nápadů a kreativity	interakce s ostatními umělci, hosticí organizací, místní komunitou – budování vztahů s lidmi i místem
	získání reflexe od diváků, odborné obce, hosticí organizace či ostatních umělců	investice do nového díla, vstup na nové trhy, rozšíření divácké obce	obohacení skrze setkávání s lidmi jiných národů, kultur, identit, sociálního zázemí	sdílení myšlenek a tvorby s širším okolím

	rozvoj dovedností v praktickém provozu kulturních a rezidenčních center	příležitost uvedení díla, navázání spolupráce nejen s hostící organizací, ale i okolními kulturními subjekty	otevírání debaty a mezikulturního dialogu	odstraňování bariér, síťování a navazování kontaktů
Hostící organizace	rozvoj manažerských dovedností a logistických schopností	více zdroje financování provozu, navazování partnerství, zviditelnění pro investory	obohacení skrze setkávání s lidmi jiných národů a kultur – navazování mezinárodní spolupráce	budování vztahů, poskytnutí rovných příležitostí umělcům
	vzdělávání, změna myšlení, rozšiřování obzorů skrze nahlédnutí do tvorby	budování vztahů s publikem pro návratnost investic a potenciální generování zisků	otevírání debaty a mezikulturního dialogu	síťování a navazování kontaktů
Místní komunita	vzdělávání, změna myšlení, rozšiřování obzorů skrze umělecká témata a nahlédnutí do tvorby	příležitost participovat na provozu rezidenčního centra či některých jeho aktivitách	zvýšení kulturní nabídky pro občany, oživení volného času	budování vztahů s hostící organizací, umělci a komunitou navzájem
	zlepšení kvality života	podpora lokálních podnikatelů, rozvoj služeb	participace na lokálních kulturních aktivitách a tvorbě umělce – rozvoj publika	inkluze – začleňování různorodých skupin do kulturního života
	iniciativa k zapojení se do občanského života		otevírání debaty a mezikulturního dialogu	otevírání mezigeneračního dialogu
Obec / Region	zvýšení sebevědomí občanů a image místa	rozvoj kulturního cestovního ruchu generující zisky	vznik rozmanité komunity s lepším pochopením jiných kultur, rozvoj tradic	vznik rozmanité komunity s lepším pochopením a respektem k sociálním rozdílům
	větší ztotožnění se s místem a zabránění odlivu obyvatel z lokality	multiplikační efekt a rozvoj strategií získávání investic	prohlubování identity místa – navazování vztahu umělců i místních obyvatel k lokalitě a ke krajině	změna systému a myšlení zástupců veřejné správy
Obor	profesionalizace oboru scénických umění, decentralizace umění	generování příjmů či transferů od různých investorů z veřejné i soukromé sféry	rozvoj živého umění a kultury jako takové, posilování image státu	posílení enkulturace, vzájemného dialogu, setkávání a občanské společnosti

Zdroj: rozhovory s respondenty, zpracování vlastní

3.5.1. Socio-kulturní kontext

Profesní rozvoj

Respondenti se shodují na tom, že rezidenční pobyty přináší benefity primárně umělcům, kteří jsou jejich cílovou skupinou. Pro umělce a kulturní pracovníky jsou rezidence účelně vytvořeným nástrojem rozvoje. Ať už se jedná o rozvoj přístupů, metod a postupů tvůrčího procesu skrze umožnění výzkumu, či osobní rozvoj umělce skrze zážitky, otevírání nových témat a sdílení myšlenek a tvorby s ostatními aktéry. SE.S.TA díky systému klastrů podněcuje setkání více umělců v daném čase na jednom místě, čímž dochází k podpoře vzájemné výměny, inspirace a tvůrčích postupů mezi umělci z různých prostředí a zejména v různých fázích své kariéry. Dochází tak dle Dryjové (E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021) k obohacování méně a více zkušených umělců navzájem. Studio ALTA zase prostřednictvím uměleckých rezidencí za běžného provozu kulturního centra rozvíjí zejména mladé umělce v praktické rovině a komunikaci se všemi složkami provozního týmu. Kašiarová (osobní rozhovor, 11. 11. 2021) dodává, že pro studenty uměleckých oborů je to výjimečná příležitost naučit se i praktickým a produkčním dovednostem souvisejícím s reálným uměleckým světem, v nichž je však škola nerozvíjí.

Osobní rozvoj

Z pohledu hostících organizací respondenti zmiňují zejména přínos v budování vztahů s umělci. Osobní setkání, hlubší poznání rezidentů, dialog s tvůrčími skupinami, nahlédnutí do jejich tvůrčího procesu, myšlení, ale i osobních životů rozvíjí dle respondentů poskytovatele rezidencí samotné. Zejména Málková (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) a Fendrych (osobní rozhovor, 12. 11. 2021) potvrzují, že dopadem těchto setkání je to, že se umělci do rezidenčních míst rádi vrací. Upevňují tak vztah k místu i lokální komunitě a dochází k dlouhodobější spolupráci mezi subjekty. Přínos v osobním setkání je esenciální zejména pro provozovatele Naplaveno, Studia ALTA a REZI.DANCE, kteří se shodují, že rezidence umožňují vytvořit otevřený a hlubší dialog, který není v běžné každodennosti městského prostředí obvyklý.

Rozvoj komunity

Neméně důležitý je i rozvoj místních obyvatel a komunit. Tento přínos zmínili všichni respondenti. Evidentní je rozvoj místního publika. Formát rezidencí zakončený nějakou formou prezentace pro veřejnost s navazující debatou diváků s umělci, odstraňuje bariéru a strach mezi zúčastněnými, vtahuje je do procesu tvorby, umožňuje kladení otázek oběma stranám a otevírá tak různá témata. Opět dochází k budování vztahu, tentokrát diváků s umělcem. Kašiarová (osobní rozhovor, 11. 11. 2021) dodává, že *„divák přijde na work in progress někdy i raději než na premiéru, protože se necítí hloupě, že tomu dílu nerozumí. Může se doptat a stejně tak vidí, že i umělci mají otázky. Najednou se srovná divák vůči umělci na jednu úroveň.“* Tímto nástrojem se tvoří divácká základna rezidenčních center složená z diváků, kteří spíše přijdou i na náročnější díla se

specifickým uměleckým jazykem, který obor současných scénických umění produkuje. Fendrychová (osobní rozhovor, 12. 11. 2021) zmiňuje, že díky výstupu z rezidencí pro veřejnost zprostředkovává Naplavenu místním nevšední zážitek a umožňuje jim setkání s lidmi z měst vybavenými jiným kulturním i sociálním kapitálem. Dochází tak dle respondentky k obohacování, vzdělávání a rozšiřování obzorů komunity.

Evidentní dopad na rozvoj komunit uvádí Dryjová (osobní rozhovor, 3. 12. 2021) na konkrétním příkladu členů dětského pěveckého sboru Žďáráček, kteří se ve věku devíti let účastnili rezidence a participovali na premiéře festivalu KoresponDance. Díky udržování vztahu s touto komunitou, jsou nyní tito již dospívající jedinci pro respondentku ambasadory místa. Navštěvují představení, participují na programu a pozitivně se vztahují k organizaci SE.S.TA a jejím aktivitám v lokalitě. Respondentka zároveň dodává, že mnozí se rozhodli studovat obory scénických umění. Je zde tedy evidentní návratnost investic a výsledky projevující se v pozitivním vztahu k organizaci i k současnému umění jako takovému. SE.S.TA svými aktivitami vtahuje do kulturního dění např. i skupinu seniorů, kteří participují na programu organizace a navštěvují i výstupy z rezidencí.

Z odpovědí též vyplývá, že program pro veřejnost pořádaný rezidenčními centry zasahuje diváky v širším geografickém rozměru. V Naplavenu se sejdou diváci z okolních obcí, Jistebnice, Tábora i Prahy. Dramaturgie Švestkového dvora přiláká též kromě místních i obyvatele z Písku, Českých Budějovic, v případě větších či zahraničních projektů diváky z celé republiky i zahraničí. Podobně je tomu v Komařicích i Žďáru nad Sázavou. Studio ALTA je i díky spolupráci se spolubydlíci organizacemi výjimečné inkluzivností různých sociálních a národnostně pestrých skupin návštěvníků (Kašiarová, L., osobní rozhovor, 11. 11. 2021).

3.5.2. Geograficko-politický kontext

Oživení místa

Z rozhovorů vyplývá, že rezidenční dům POD JAVORY, Naplaveno i Švestkový dvůr poskytují místo k setkávání veřejnosti a oživují kulturní nabídku, která je v okolí minimální, zaměřená na populární kulturu, nebo úplně chybí. REZI.DANCE v Komařicích dle Málkové (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) zastává funkci bývalého zámku, který byl po desetiletí otevřený obci a poskytoval společenské a kulturní zázemí. Nynější majitel však budovu veřejnosti uzavřel. REZI.DANCE tak částečně plní roli poskytovatele zázemí pro setkávání. Zároveň se snaží v místních podnítit iniciativu a obnovit komunitní život. Vnímá totiž, že kulturní potenciál v Komařicích je. Organizace staví na tradicích Doudlebska, které se snaží v regionu rozvíjet a ochraňovat tak prvky tradiční lidové kultury.

Rozvoj lokality

Díky činnosti rezidenčního domu dochází dle respondentky i k pozitivním změnám v myšlení tamní místní správy. Okolní starostové jeví zájem s REZI.DANCE spolupracovat. Organizace získala možnost využívat kulturní dům ve vedlejší vesnici a byl projeven i zájem o cirkulaci představení rezidentů v jiných obcích. REZI.DANCE též poskytne zázemí pro přednášku architektů starostům Jihočeského kraje o tématu architektonické soutěže, což může dle Málkové (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) do budoucna povýšit vesnickou architekturu v okolí. Pozitivní změny v rozvoji lokality zaznamenává i Dryjová (osobní rozhovor, 3. 12. 2021), která jakožto projektová manažerka rezidenčních pobytů do Žďáru nad Sázavou v pravidelných intervalech dojíždí. Respondenti zároveň zmiňují i fenomén prohlubování identity místa. Místní obyvatelé se díky činnosti uměleckých rezidencí více ztotožňují s místem.

3.5.3. Ekonomický kontext

Ekonomické přínosy

Z rozhovorů vyplývá, že společenské a kulturní dopady nebo pozitivní externality rozvoje lokality jsou větší, než ekonomické dopady. Dryjová (osobní rozhovor, 3. 12. 2021) přiznává, že na ekonomické dopady rezidencí nemá SE.S.TA analýzu, avšak domnívá se, že nějaké zisky rezidence oblasti přináší. Zejména během festivalu KoresponDance, kdy do lokality přijede velký počet návštěvníků, kteří jsou ubytováni v místních hotelech, stravují se v restauracích, nakupují apod. Dodává, že i rezidenti během svého pobytu utrácejí peníze v lokalitě a podporují místní podnikatele. Stejně tak Málková (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) potvrzuje, že rezidenti nakupují v místním obchodě či v hospodě ve vedlejší vesnici a využívají služeb pošty. Kašiarová (osobní rozhovor, 11. 11. 2021) zmiňuje, že do provozu rezidencí je zapojen celý tým Studia ALTA, jehož členům práce generuje příjmy. Šobáňová (osobní komunikace, 1. 12. 2021) dodává, že do některých větších produkcí Švestkového dvora pracovníě zapojují místní obyvatelé a jako samozřejmost považují podporu prodejců lokálních surovin a místních řemeslníků.

Lze tedy identifikovat velkou škálu přínosů, výhod a pozitivních dopadů. Pro ilustraci přemýšlení nad některými aspekty přínosů uměleckých rezidencí autorka opět dodává vybrané autentické citace respondentů do přílohy č. 3.

3.6. Finanční modely rezidencí

V následující kapitole jsou zmíněny modely hostících organizací v oblasti financování rezidenčních pobytů. Tabulka 10 data shrnuje.

Tabulka 10 Zdroje financování rezidencí

Rezidenční subjekt	Veřejné zdroje	Soukromé zdroje	Partnerské projekty
Studio ALTA	MK ČR		Mezinárodní visegrádský fond
SE.S.TA	MK ČR, kraj, obec	sponzoři, příjmy z rezidencí	Mezinárodní visegrádský fond
Švestkový dvůr	MK ČR, Státní fond kultury, EU	Nadace Život umělce, příjmy z rezidencí	ART-IN-RES
REZI.DANCE	MK ČR	příjmy z rezidencí, vlastní kapitál	Mezinárodní visegrádský fond, ART-IN-RES
Naplaveno	obec	Nadace Via, dary, příjmy z rezidencí, vlastní kapitál	ART-IN-RES

Zdroj: rozhovory s respondenty, zpracování vlastní

Jak již bylo řečeno, všechny vybrané umělecké rezidence fungují jako neziskové organizace. V problematice financování rezidencí se respondenti shodují, že v ČR není mnoho možností čerpání veřejných zdrojů pro účely podpory rezidenčních pobytů. Na svoji činnost tedy každoročně podávají žádosti o dotace MK ČR v dotačním okruhu Profesionální umění (hudba, divadlo, tanec, výtvarné umění) ve výběrovém dotačním řízení v programu Kulturní aktivity, a to v oblasti Divadlo a (nebo) Tanec (viz kap 2.4.2.). Pro nahlédnutí do problematiky autorka cituje Kašiarovou (osobní rozhovor, 11. 11. 2021):

„Když Studio ALTA začínalo, tak nic jako rezidence v grantových žádostech neexistovalo. Což neexistuje doted', ale už se alespoň změnilo to, že grantová komise ty rezidence nějak vnímá a akceptuje i v rámci celoroční činnosti organizace. Ale není to grantový okruh zvlášť. Můžeš je zařadit i do kolonky 'jiný projekt', což se taky změnilo. Dřív se říkalo, že když dáš něco do kolonky 'jiný projekt', že to automaticky nebude podpořeno. A to už se dnes naštěstí neděje.”

Studio ALTA, SE.S.TA a Švestková dvůr z důvodu rozsahu své činnosti žádají v tematickém okruhu č. 5 celoroční produkční činnost. Rezidenční pobyty a náklady s nimi spojené tedy financují z tohoto provozního grantu. REZI.DANCE, neboť je specifickým prostorem – není ani tvůrčím subjektem ani produkční jednotkou a neprovozuje jevištní prostor, žádá na svůj rezidenční program v tematickém okruhu

č. 9 jiný projekt (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021). Naplaveno prozatím o dotace MK ČR nežádalo z důvodu počáteční fáze fungování a omezených kapacit (Fendrych, L., Fendrychová, K., osobní rozhovor, 12. 11. 2021).

Z důvodů vícezdrojového financování **SE.S.TA** v některých letech využívala i menší granty např. města Žďár nad Sázavou nebo kraje Vysočina. Významnou část zdrojů na podporu výzkumu organizace získává i ze soukromých zdrojů v podobě sponzoringu, čímž je mezi respondenty výjimkou. Dalším zdrojem jsou též příjmy z rezidencí, neboť se na úhradě nákladů někteří rezidenti finančně podílejí (Dryjová, E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021).

Švestkový dvůr je financován i Státním fondem kultury a některé konkrétní projekty jsou podpořeny i Nadací Život umělce a např. programem Erasmus. Zdrojem jsou také příjmy z rezidencí. Zmiňovaná rekonstrukce prostoru v roce 2015 byla hrazená převážně z Evropského fondu pro regionální rozvoj prostřednictvím Regionálního operačního programu Jihozápad.

REZI.DANCE každoročně žádala o dotace na Jihočeském kraji v dotačním programu Podpora kultury – živé umění, avšak neúspěšně. Málková (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) však upřesňuje, že v letošním roce vznikl na kraji nový okruh přímo na podporu rezidencí, kde bude o podporu opět žádat. Zkušenost má i s podáním žádosti na Státní fond kultury, kde se však setkala s nepochopením. Pro ilustraci autorka cituje Málkovou (osobní rozhovor, 22. 11. 2021):

„Tam mě před 5 lety s žádostí vyhnali. To mi řekli, že rezidence je komunistický přežitek. Byl tam nějaký sokol a řekl: ‘Bratři a sestry smetme to ze stolu.’ A to bylo opravdu hrozný. To jsem plakala a říkala si, že to je fakt hrozný. A to jsem žádala asi o 50 000, a dostala takový políček. “

30% podíl, který je podmínkou grantů MK ČR, kofinancuje REZI.DANCE z příjmů z placených workshopů a seminářů pro veřejnost, z příjmů z placených rezidencí a 15% podílu rezidentů na nákladech spojených s rezidenčním pobytem.

Naplaveno do začátku fungování a do oprav stavení investuje vlastní kapitál, získalo dary a využívá např. i pomoci dobrovolníků skupiny Tamjdem. Aktivitu spolku a konkrétní kulturní a komunitní projekty byly podpořeny Nadací Via v programu Živá komunita, Nadací Život umělce i městem Jistebnice. Na nákladech rezidenčních pobytů se podílí sami rezidenti (Fendrych, L., Fendrychová, K., osobní rozhovor, 12. 11. 2021).

Respondenti též uvádějí podporu partnerských organizací a spolupráci s dalšími rezidenčními subjekty. Všechny vybrané hostící organizace jsou součástí platformy ART-IN-RES, v rámci jejíhož rezidenčního programu byly v roce 2021 podpořeny projekty s rezidencí ve Švestkovém dvoře, rezidenčním domě POD JAVORY i Naplaveno. Dále organizace spolupracují s Mezinárodním visehradským fondem. Rezidence umělců z V4 již hostila SE.S.TA, Studio ALTA i REZI.DANCE.

3.7. Nástroje udržitelnosti rezidencí

V této kapitole jsou identifikovány hlavní nástroje pro zajištění udržitelnosti rezidenčních prostor. Otázky zněly: Jakými nástroji zajišťujete budoucnost Vaší umělecké rezidence v dynamickém prostředí 21. století? Jak v souvislosti s poskytováním rezidenčních pobytů přistupujete k současným tématům tzv. zelené mobility, snižování uhlíkové stopy, udržitelnosti či ekologie?

Zazněly přístupy jako:

- udržení osobní motivace poskytovatelů rezidenčních pobytů,
- vědomí poslání a vize hostící organizace,
- adaptace na trendy, vývoj a změny prostředí,
- budování dlouhodobých vztahů s rezidenty, investory i místní komunitou,
- aktivní komunikace s veřejnou správou,
- zapojování se do celorepublikového kulturního managementu,
- členství v profesních organizacích – asociacích, sítích, platformách,
- maximální využití potenciálu rezidenta,
- naplnění kulturního dědictví smyslem a současným důvodem existence,
- zařazení památky do ekonomického a kulturního provozu,
- využití přirozeného potenciálu udržitelného a ekologického rámce vycházejícího z esence prostorů a jejich okolí,
- využívání nových technologií a udržitelných principů v tvorbě, opravách i v zásahu do okolí,
- citlivý přístup ke krajině a místní komunitě.

Studio ALTA dle Kašiarové (osobní rozhovor, 11. 11. 2021) zajišťuje ekonomickou a programovou udržitelnost prostřednictvím osobního přístupu k umělcům a využití jejich potenciálu přínosného pro organizaci. Umělec se tak na základě svých možností může zapojit do programu organizace v podobě vedení workshopů, koučingu umělců, práce s komunitou aj. Organizace mu může díky svým kontaktům zajistit spolupráci se spolubydlíci organizacemi nebo zprostředkovat tour po partnerských organizacích v ČR i zahraničí. V tomto osobním přístupu a navazování vztahů vidí Kašiarová (osobní rozhovor, 11. 11. 2021) udržitelnost nejen v průběhu rezidence, ale i v možné návratnosti investic v budoucnu. Snaží se tedy budovat vztah založený na potřebách a zájmech obou stran, navázat komplexní propojení mezi umělci a jejich organizací. Dodává, že tohle je pro ni v souvislosti s řízením organizace *„nejvíc ekologické uvažování, o kterém se vlastně málo mluví“* a není akceptováno, neboť se nejedná o kvantifikovatelná data. Zároveň zmiňuje i rovinu udržitelnosti v reakci organizace na změny a vývoj současného umění, kultury v ČR a světa jako takového. Organizace se nesnaží standardizovat procesy v rezidenčním programu, ale naopak každoročně program i své fungování přizpůsobuje aktuálním podmínkám a potřebám oboru a implementuje výsledky evaluace z předchozího roku. Též zmiňuje důležitost posilování celého oboru scénických umění a kultury vůbec ve vztahu s veřejnou správou. Kašiarová (osobní rozhovor, 11. 11. 2021) apeluje: *„Důležitá je komunikace*

reálných potřeb toho oboru jako takového. Aby se stále reflektoval v zastřešení seshora. To když nefunguje, tak můžeš dělat sebelepší věci, ale nebude to fungovat. A ta organizace to dělat nevydrží."

SE.S.TA v areálu Zámku Žďár nad Sázavou stejně jako Studio ALTA v Invalidovně vychází z přirozeného potenciálu kulturní památky a toho, co nabízí. Rezidence se dle Dryjové (osobní rozhovor, 3. 12. 2021) konají „v areálu, který je celý vedený k nutnosti udržitelnosti a kontinuitě“, což se snaží předávat i rezidentům a divákům prostřednictvím site-specific rezidencí a kulturního programu. Respondentka dodává, že „udržitelnost je v tom, že se to místo nesmí zakonzervovat, ale musí se mu dát smysl a současný důvod existence“ (Dryjová, E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021).

Šobáňová (osobní komunikace, 1. 12. 2021) přiznává, že otázka udržitelnosti v rámci ukotvení do dlouhodobé koncepce **Švestkového dvora** stojí před organizací. Hledají způsoby zapojení do mezinárodních projektů a vnímají, že je to důležité téma nejen v tvorbě, ale i během celého uměleckého procesu a každodenního fungování organizace. Respondentka dodává, že organizace podporuje „umělce, kteří hledají nové cesty a přístupy, jak sdílet svá díla s diváky za pomoci nejnovější technologie, nebo naopak využívat udržitelný a recyklovatelný materiál či objekty při přípravě inscenace“ (Šobáňová, K., osobní komunikace, 1. 12. 2021).

Pro **REZI.DANCE** je v otázce udržitelnosti projektu nejdůležitější motivace managementu. Rezidenční dům POD JAVORY stojí na dvou osobách. Proto je pro Málkovou (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) v této intimní rovině důležitá osobní mentální hygiena, rovnováha osobního a pracovního života, kontrola vlastních kapacit či určování hranic. Jako dobrý prvek k udržitelnosti vidí, že jako majitelé objektu nemají žádné dluhy a do oprav vkládali jen vlastní kapitál. Jako prevence před konkurenčním bojem je pro respondentku důležitá aktivní komunikace se subjekty veřejné správy financující kulturu a aktivní účast v odborné debatě rozvoje kultury. V otázce udržitelnosti a v současné době i přežití kulturních organizací vnímá jako zásadní jejich zapojení do profesních organizací v podobě asociací, sítí či jiných platforem. Na otázku ekologického přístupu REZI.DANCE Málková (osobní rozhovor, 22. 11. 2021) odpovídá: „Je to pro nás hodně důležité, protože na té vesnici to pociťuješ víc, ty ekologické katastrofy. Není tady natažený vodovod. Takže se nám stalo, že nám jedno léto došla pitná voda.“ V reakci na tuto problematiku Aleš Hrdlička vytvořil komplexní systém hospodaření s dešťovou vodou, organizace využívá obnovitelné zdroje energie a vybízí rezidenty k cestování hromadnou dopravou pro snižování uhlíkové stopy.

Naplaveno v současné době hledá koncept udržitelného fungování rezidence, zejména zajištění finanční stability a kapacit týmu. Otázka udržitelnosti a ekologie je pro organizaci v dnešní době zásadní a snaží se prostřednictvím své činnosti, umělecké tvorby, výběrem rezidentů i pořádání přednášek odborníků v oblasti ekologie edukovat či inspirovat okolí. Ochranu životního prostředí má spolek přímo ve stanovách. Podnikají kroky k udržení vody v krajině, sázením remízků se zasazují o pestrost krajiny.

3.8. Identifikované problémy

Na základě výzkumu vycházejícího z teoretického základu autorka identifikovala problémy, se kterými se obor uměleckých rezidencí potýká. Systémovými překážkami je v současné době absence pravidelně aktualizovaných dat a analýz o uměleckých rezidencích, stavu živého umění a kultury vůbec. Rovněž neexistuje systematická osvěta o přínosech a dopadech rezidencí na rozvoj ekonomiky a společnosti. Chybí analýzy konkrétních potřeb a absorpční kapacity sektoru, což ztěžuje implementaci nástroje uměleckých rezidencí do politik, opatření a strategií rozvoje kultury. Podceňování výzkumu a sběru dat je v ČR palčivým problémem, který vyvstává např. v souvislosti s implementací Národního plánu obnovy.

Veřejná správa nereflexuje vývoj, trendy, potřeby a problémy oboru scénických umění. Doposud neexistuje jednotný systém podpory uměleckých rezidencí ani rezidentů, pro které jsou rezidenční pobyty nástrojem profesního rozvoje, tvůrčího procesu a výzkumu. Přestože na evropské úrovni je podpora mobility zahrnuta i do oblastí mimo kulturní politiku, v ČR meziresortní spolupráce příliš nefunguje. Podpora není patrná ani stran vzdělávacích institucí, které by měly docenit rezidence jako nástroj rozvoje kreativity a přípravy studentů do praktického profesního života. Každoroční boj rezidenčních center o finance a absence víceletých transferů způsobuje nejistotu a nestabilitu zásadní pro efektivní poskytování služeb. Velký problém respondenti vnímají v limitujících podmínkách pro dosažení financí na investiční projekty a cítí překážku v jejich náročné administraci. Udržitelnost rezidenčních projektů v regionech ČR stojí na schopnostech a dovednostech mikromanagementu s omezenými kapacitami. Z rozhovorů vyplynul i problém v legislativně-administrativních překážkách v podobě kolaudace uměleckých rezidencí, které mají specifický charakter, a s tím související hygienická opatření.

Respondenti se shodují též na výzvě time managementu a efektivního plánování. Sladění rezidencí v rámci vlastního rezidenčního programu, rezidenčních pobytů iniciovaných třetími stranami a partnerskými organizacemi je spolu s dalšími aktivitami organizace náročné. Všechny organizace zároveň zmínily problém nedostatečné kapacity prostoru z důvodu mnohonásobně větší poptávky, než jsou schopni odbavit. Řeší tedy možnosti navýšení kapacity ubytování a prostorů pro tvorbu, na jejichž realizaci však potřebují značné finanční zdroje. Vidí však potenciál v setkávání umělců rozmanitých žánrů a oborů v inspirativním prostředí či nabídce dlouhodobých rezidenčních pobytů umožňujících prohloubit výzkumnou práci.

Tabulka 11 Identifikované problémy

Aktuální situace způsobená pandemií	omezení zahraniční spolupráce
	nepředvídatelné změny plánů hostící organizace, umělců a vládních opatření
Omezení prostoru	nedostatečná kapacita – poptávka převyšuje nabídku
	amortizace nemovitého majetku a vybavení – potřeba oprav, údržby a péče o prostor a okolí
Efektivita plánování	sladění časového harmonogramu rezidencí s dalším programem hostící organizace a dotačním systémem
	sladění všech aktivit v rámci celoročního provozu za limitujících podmínek prostoru
Personální limity	limit personálních kapacit v místě
	nedostatečné manažerské dovednosti
	omezené kapacity na fundraising a účetnictví
Finanční mechanismus	absence nástrojů systematické podpory rezidencí ze strany veřejné správy
	omezené dotační nástroje pro rezidenty i hostící organizace
	absence víceletých grantů na podporu rezidenčních míst – absence finanční jistoty, stability a kontinuity
	těžko dosažitelná podpora na investiční projekty – překážka v náročné administraci investičních dotací
	limitující závazky a podmínky veřejných financí
	harmonogram dotačních řízení – pozdní vyhlášení výsledků
Limity veřejné správy	nejednotný, nesystematický a nekoncepční přístup k podpoře kultury a rezidencí
	nedostatečná reflexe trendů oboru scénických umění – rostoucí počet nezávislých subjektů, nedostatek prostorů ke zkoušení, změna praxe přípravy projektů
	nedostatečné povědomí o fenoménu rezidencí jako nástroji pro rozvoj kreativity, společnosti a regionu
Výzvy regionu a lokality	odlišné regionální rytmy – pracovní a volnočasové návyky
	přizpůsobení programu a logistiky místní infrastruktury
	udržitelnost – závislost projektu na mikromanagementu

	nepochopení úředním aparátem a špatná komunikace
Omezené statistické údaje	absence pravidelně aktualizovaných dat a analýz o rezidencích
	absence analýzy dopadů a pozitivních externalit rezidencí na rozvoj ekonomiky a společnosti
	absence analýzy potřeb a absorpční kapacity sektoru
	komplikace tvorby politik a opatření bez průkazných dat
Legislativně-administrativní překážky	kolaudace a hygienická opatření rezidenčního prostoru
	právní status umělců a pracovníků v kulturním sektoru
Nerovnost	diskriminace skupin rezidentů – matky, rodiny, senioři, techničtí pracovníci a podpůrné profese, nižší management
	bariérovost prostoru – brání inkluzi
	nerovnováha v poměru přijíždějící a vyjíždějící rezidenti
	centralizace kultury
Výzva udržitelnosti	otázka konkurence a spolupráce v kultuře
	dopady mobility na životní prostředí
	dopady změny klimatu

Zdroj: rozhovory s respondenty, zpracování vlastní

3.9. Navrhovaná doporučení

Vzhledem k tomu, že za poslední desetiletí došlo v ČR k značnému rozvoji uměleckých rezidencí a změny trendů v oblasti živého umění, je třeba na tento vývoj reagovat. Rezidenční pobyty jsou uměleckou a kulturní obcí vyhledávaným a potřebným nástrojem profesionálního rozvoje, což jde vidět na převaze poptávky po rezidenčních pobytech nad dostupnými kapacitami nabídky. Z činnosti uměleckých rezidencí těží umělecká, kulturní a divácká obec spolu s místními komunitami v rozsáhlém společenském a geografickém měřítku. Pozitivní externality se projevují regenerací lokality a regionu. EU (2016, s. 63) „je přesvědčena, že rezidenční pobyty umělců představují důležitou součást kulturní krajiny.“

Umělecké rezidence by tak měly být v ČR integrované do systému divadelní praxe a to jak vykonávané, tak i reflektované a implementované systematickými nástroji podpory ze strany veřejné správy. Jestliže rezidenční centra v podobě neziskových organizací, které Úřad vlády ČR (2021, s. 2) považuje za silné partnery státu, naplňují potřeby

občanů a poskytují služby, na které sama veřejná správa nestačí (Úřad vlády ČR, 2015, s. 44), potřebují být pro efektivní fungování veřejnou správou akceptovány, podporovány a vést s ní otevřený dialog. Nechápe-li úřední aparát význam uměleckých rezidencí, jen těžko může organizace v lokalitě dlouhodobě existovat. Dialog a kooperace mezi státní správou, samosprávou, zřizovanými organizacemi a nezávislými subjekty je dle autorky základním předpokladem k rozvoji oboru. Autorka dále navrhuje doporučení na zlepšení situace uměleckých rezidencí v českém prostředí.

Ke zlepšení situace oboru je na úrovni **veřejné správy** potřeba:

- Podporovat a iniciovat shromažďování statistik a příslušných kvalitativních a kvantitativních dat o uměleckých rezidencích.
- Po vzoru EU vytvořit odbornou pracovní skupinu, která se bude tématem uměleckých rezidencí zabývat a provede komplexní výzkum situace v ČR.
- Věnovat pozornost úpravě regulačního rámce jako např. legislativy týkající se statusu umělce a pracovníků v kultuře.
- Iniciovat analýzu potřeb sektoru jak na straně umělecké a kulturní obce, tak na straně rezidenčních míst. Spolu s kvantitativními a kvalitativními výsledky analýzy přínosů a dopadů uměleckých rezidencí uznat jejich význam a zahrnout je do kulturní politiky, strategie a koncepce rozvoje kultury na státní úrovni.
- Koherentní strategie uměleckých rezidencí z hlediska financování i rozvoje prostor by měla vzniknout i na nižších úrovních veřejné správy.
- Resorty zabývající se zejména otázkami kultury, vzdělávání, regionálního rozvoje, zahraniční spolupráce a financování by měly reflektovat význam a přínosy uměleckých rezidencí a ve spolupráci implementovat podpůrné nástroje pro jejich rozvoj a odstraňování překážek.
- Vytvořit a implementovat systematické nástroje podpory uměleckých rezidencí. Jedním z nástrojů může být např. speciální dotační okruh na podporu rezidencí, jehož žadateli budou tvůrci, profesionálové v kulturním a kreativním sektoru a rezidenční subjekty. Program bude reflektovat jak podporu kulturní mobility v rámci tuzemska i zahraničí, podporu všech fází přípravy a realizace tvůrčích projektů prostřednictvím rezidencí, projektů profesionálů v kulturním a kreativním sektoru, tak i činnost a rozvoj rezidenčních prostorů.
- Rezidenčním centrům by pro efektivní poskytování kulturních a veřejných služeb pomohla víceletá podpora, která by pomohla kontinuálnosti provozu a udržitelnosti projektu, neboť by díky ní organizace získala větší jistotu a stabilitu.
- Finanční příležitosti poskytují programy a fondy EU. Proto by se měla posílit absorpční kapacita regionálních rezidenčních center prostřednictvím podpory ze strany územních samospráv např. v podobě poskytování informací,

poradenských a konzultačních služeb, organizaci seminářů a přednášek o tématu čerpání dotací EU, a to zejména investičního charakteru. Skrze to a prostřednictvím příkladů dobré praxe motivovat a posilovat kapacity managementu uměleckých rezidencí. Projekty stojí především na kvalitních lidských zdrojích. Proto je třeba podpořit kompetence příjemců perfektně připravovat, úspěšně realizovat a administrovat projekty spolufinancované EU

Ke zlepšení situace oboru na úrovni **hostících organizací a rezidentů** autorka doporučuje:

- Evalúovat a lépe vyhodnocovat rezidenční pobyty, sbírat data nutná pro posilování oboru a získání argumentů pro veřejnou správu i soukromý sektor.
- Aktivně se zapojovat jako jednotlivci i organizace do debaty o rozvoji kultury v ČR a potřebách oboru a překážkách v jeho rozvoji.
- Vytvářet a udržovat síť kontaktů, budovat vztahy mezi umělci, hostícími organizacemi, komunitami, partnery a investory jak v soukromé, tak veřejné sféře.
- Být členem profesní organizace – asociace, sítě, platformy apod. pro rozšiřování know-how a posílení hlasu organizace či jedince a profesionalizaci oboru.
- Vyhledávat příležitosti a usilovat o vícezdrojové financování, které napomáhá udržitelnosti projektů.
- Navazovat partnerství se sponzorskými subjekty, které se zasazují o rozvoj kreativity, podporu výzkumu, inovací, ekologických principů či témat kulturní krajiny apod., nebo kterých se dotýkají otázky hospodářské a sociální regenerace, ke které umělecké rezidence přispívají.
- Je zde potenciál v navázání kontaktů s akademickou půdou, pro kterou mohou být rezidenční centra detašovaným pracovištěm a nástrojem k rozvoji studentů a pedagogů.
- Management rezidenčních center by měl usilovat o profesní rozvoj a navštěvovat cílená školení, v případě potřeby využívat možností mentoringu či koučinku, inspirovat se zahraničními rezidenčními centry a dbát i na duševní hygienu. Obdobně by ke svému osobnímu a profesnímu rozvoji měli přistupovat i umělci a profesionálové v oboru.
- Umělci mohou využívat podpory mezinárodních organizací, programů a fondů jako je Erasmus+, Mezinárodní visehradský fond, ČNFB a hledat další příležitosti podpory mobility.
- Důležitá je jasná a srozumitelná komunikace mezi hostícími organizacemi a umělci, vyjasnění cílů rezidenčního programu, očekávání a podmínek pobytu.

Závěr

Autorka v této diplomové práci popsala fenomén uměleckých rezidencí pro scénická umění, provedla analýzu výchozí situace v českém prostředí, porovnála pět českých organizací poskytujících rezidenční pobyty, analyzovala jejich přínosy a nakonec identifikovala problémy oboru a navrhla doporučení pro zlepšení situace. Zabývala se analýzou přínosů a pozitivních dopadů uměleckých rezidencí v českém prostředí, motivy hostících organizací pro poskytování rezidenčních pobytů, způsoby jejich financování a přístupy organizací k udržitelnosti svých projektů. Odpověděla tak na výzkumné otázky a splnila vytyčený cíl práce.

Umělecké rezidence prochází od počátku 21. století značným vývojem. Nachází nové formy a reagují na změny dynamického prostředí, trendy oboru a potřeby umělců a profesionálů v kulturním a kreativním sektoru. Umělecké rezidence jsou jedním z nástrojů kulturní mobility, diplomacie a mezinárodní spolupráce s mnoha pozitivními externalitami ve společenském, ekonomickém, kulturním i geografickém kontextu. Na principu pohostinnosti a důvěry dochází prostřednictvím kulturní výměny k propojení nejpokročilejších oblastí světa s těmi odlehlými. Rezidence podporují porozumění mezi odlišnými kulturami, otevírají mezikulturní dialog a tvoří mosty mezi národy. Poskytují azyl umělcům – uprchlíkům a exilovým kulturním profesionálům. Vytvářejí pracovní příležitosti pro místní komunitu, rozvíjí lokální, městské či vesnické i regionální struktury a jsou zdrojem ekonomických přínosů. V globalizovaném světě se staly nutnou součástí kariéry umělců a jejich profesního rozvoje, v konkurenčním prostředí ne-li přežití. Umělcům přináší inspiraci, podporu tvůrčího procesu, síť kontaktů i přístup na nové trhy.

Na úrovni EU si mobilita umělců a kulturních profesionálů díky tlaku odborníků a reprezentativních organizací svoji důležitost obhájila a je např. jednou z priorit Evropské agendy pro kulturu i jako součást Pracovních plánů pro kulturu. Oficiální program na podporu rezidenčních pobytů i-Portunus je však teprve v pilotní fázi svého fungování. I v ČR se situace akceptace nástroje rezidencí a jejich podpory lepší, avšak je třeba implementovat systémové změny v podobě zařazení problematiky do kulturní politiky, strategií a koncepcí na všech úrovních veřejné správy a integrovat nástroje podpory.

Z výzkumu, české i zahraniční praxe vyplývá převis poptávky po rezidenčních pobytech nad nabídkou. Zájem o přípravu projektů prostřednictvím rezidenčních center je doložitelný a nasvědčuje změně praxe na poli současného scénického umění. České prostředí na tyto potřeby reaguje a v současné době poskytuje rezidenční pobyty v ČR na 40 subjektů, z nichž převážná část se nachází v regionech, což napomáhá decentralizaci umělecké praxe. Rezidenční centra v ČR vynakládají maximální úsilí v naplňování potřeb umělců a profesionalizaci oboru. Jejich modely fungování a strategie jsou velmi pestré a přidaná hodnota tkví v pořádání dalších aktivit, které zasahují široké spektrum aktérů.

Primárním profitujícím je dle výzkumu umělecká a kulturní obec, pro kterou jsou rezidenční pobyty nástrojem profesního a osobního rozvoje, neboť jim přináší čas a prostor, inspirativní prostředí pro výzkum, rozvoj tvůrčího procesu či manažerských dovedností. Díky kvalitní přípravě projektů mohou vznikat inovativní a hodnotná díla, z čehož těží benefity celý obor a rozvíjí se umění a kultura obecně. Pozitivní externalitou je nabývání kulturního kapitálu obyvatel v okolí rezidenčního centra, vzdělávání, rozvoj publika a komunit. Záběr veřejnosti navštěvující program či participující na aktivitách rezidenčních center je geograficky široký a sociálně i národnostně pestrý. Umělecké rezidence v památkách a nevyužitých budovách oživují prostory, dávají smysl památkám a uvádějí je do ekonomického provozu, čímž přispívají k udržitelnosti kulturního dědictví pro další generace.

Problematika rezidencí není v českém prostředí dostatečně zmapovaná. Chybí statistická data a analýzy. Diplomová práce tedy může sloužit pro samotné zviditelnění tématu a jako výchozí materiál poskytující kvalitativní základ, na který je potřeba navázat dalšími studiemi a kvantitativním výzkumem. Vyplynula témata jako status umělce, kolaudace rezidenčních prostor, ekonomická analýza dopadů aj., na jejichž rozebrání z důvodu rozsahu diplomové práce nebyl již prostor. V tématu je velký potenciál, rezidenční centra spolu s dalšími ohnisky kultury mohou pomoci rozvoji společnosti a ekonomiky. Naráží-li na legislativní, administrativní a regulační bariéry spolu s nejednotným přístupem bez koncepce, strategií a systémové podpory, nebude potenciál rozvoje ve společenském, ekonomickém, kulturním ani geografickém kontextu skrze rezidence naplněn.

Použitá literatura

AMU. (2021, 2. březen). *Mimořádný stipendijní program na podporu studia a pobytu v ČR v neakreditovaných programech a kurzech fakult AMU pro studenty z Běloruské republiky*. [vid. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://www.amu.cz/cs/uredni-deska/jina-oznameni/2064/>

Artists Communities Alliance. (2021a). *About*. [vid. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://artistcommunities.org/about>

Artists Communities Alliance. (2021b). *History*. [vid. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://artistcommunities.org/history>

Atelier Chroma. (n.d.). *Atelier Chroma*. [vid. 2021-05-25]. Dostupné z: <http://www.atelierchroma.fr/www.atelierchroma.fr/English.html>

Berger, T., Fetscher, S., Jackson, M., R. (Ed.), Kebwasa-Green, F., Kik, B., Levy, D., ... Wahnon, C., W. (2012). *Surviving to Thriving: Sustaining Artist Residencies*. Rhode Island, USA: Alliance of Artists Communities. [vid. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://artistcommunities.org/AAC-SustainingArtistResidencies-web.pdf>

Centrum pro současné umění Praha. (2001). *Výroční zpráva*. [vid. 2021-09-18]. Dostupné z: https://cca.fcca.cz/fileadmin/user_upload/CENTRUM/O_centru/Vyrocní_zpravy/2001.pdf

Centrum pro současné umění Praha. (2005). *Výroční zpráva za rok 2005*. [vid. 2021-09-18]. Dostupné z: https://cca.fcca.cz/fileadmin/user_upload/CENTRUM/O_centru/Vyrocní_zpravy/2005.pdf

Centrum pro současné umění Praha. (2012). *Výroční zpráva za rok 2012*. [vid. 2021-09-18]. Dostupné z: https://cca.fcca.cz/fileadmin/user_upload/CENTRUM/O_centru/Vyrocní_zpravy/2012.pdf

Centrum pro současné umění Praha. (2020). *Výroční zpráva za rok 2020*. [vid. 2021-09-18]. Dostupné z: https://cca.fcca.cz/fileadmin/user_upload/CENTRUM/O_centru/Vyrocní_zpravy/VZ_CS_U_2020.pdf

CzechMobility.Info. (n.d.). *Zdroje podpory*. [vid. 2021-09-30]. Dostupné z: <https://www.czechmobility.info/cs/temata/financni-podpora-zahranicni-kulturni-spoluprace/podpora-zahranicni-kulturni-spoluprace>

Česká centra. (n.d.-a). *Kurátorské cesty*. [vid. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.czechcentres.cz/o-nas/aktivit-v-cr/kuratorske-cesty>

Česká centra. (n.d.-b). *O nás*. [vid. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.czechcentres.cz/o-nas>

- Česká centra. (n.d.-c). *Umělecké rezidence*. [vid. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://paris.czechcentres.cz/projekty/umelecke-rezidence>
- Česko-německý fond budoucnosti. (2021a). *Co podporujeme*. [vid. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://fb.cz/co-podporujeme/>
- Česko-německý fond budoucnosti. (2021b). *Kultura*. [vid. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://fb.cz/co-podporujeme/kultura/>
- Česko-německý fond budoucnosti. (2021c). *O nás*. [vid. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://www.fondbudoucnosti.cz/o-nas/o-nas/>
- Česko-německý fond budoucnosti. (2021). *Téma roku*. [vid. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://fb.cz/co-podporujeme/tema-roku/>
- Český statistický úřad. (2021a, 30. duben). *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2021*. [vid. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142756350/1300722103.pdf/53ded62a-5c7c-45ba-b17f-ba60021e5c54?version=1.1>
- Český statistický úřad. (2021b, 4. říjen). *Statistický bulletin – Hl. m. Praha – 1. až 2. čtvrtletí 2021. Tab. D.2 Pohyb obyvatelstva v kraji Hl. m. Praha podle 22 správních obvodů. Stav na počátku období 1. ledna 2021*. [vid. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/143060155/33012121q2d01.pdf/2daea2be-b9eb-4f64-b351-0023f7a512af?version=1.1>
- Daubeuf, C., Pletosu, T., Kern, P. & Gall, A. (2018). *Mobility of artists and culture professionals. Towards a European policy framework: research for CULT Committee*. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2861/439222.
- Dolanová, L. (2011). O Hermitu, sympoziích v plaském klášteře a skryších pro umělce in *Mezi první a druhou moderností 1985–2012*. [rozhovor]. Praha, Česko: Akademie výtvarných umění. [vid. 2021-09-18]. Dostupné z: <https://www.agosto-foundation.org/cs/o-hermitu-sympoziich-v-plaskem-klastere-a-skrycich-pro-umelce>
- European Commission. (2006, 11 December). *2006: A boost for workers' mobility, but challenges lie ahead*. [Press release]. IP/06/1723. Brussels, Belgium: European Commission. [vid. 2021-04-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_06_1723
- European Commission. (2011, 11 December). *Information Standards for the Mobility of Artists and Cultural Professionals. Expert Group on Mobility Information Standards convened by the European Commission*. Brussels, Belgium: European Commission. [vid. 2021-04-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/publications/mobility-info-standards_en.pdf

European Union. (1995-2021). *Mobility of artists and cultural professionals*. [vid. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/culture/policies/selected-themes/mobility-artists-and-cultural-professionals>

European Union. (2012, June). *Report on Building a Strong Framework for Artists' Mobility: Five Key Principles: European Agenda For Culture Work Plan For Culture 2011-2014*. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg: Publications Office of the European Union. [vid. 2021-04-06]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/artist-mobility-report_en.pdf

European Union. (2014, March). *Policy Handbook on Promoting Creative Partnerships. European agenda for culture: work plan for culture 2011-2014*. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg: Publications Office of the European Union. [vid. 2021-04-06]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/creative-partnerships_en.pdf

European Union. (2016). *Policy Handbook on Artists' Residencies. European agenda for culture: work plan for culture 2011-2014*. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2766/199924.

European Union. (2021a). *Creative Europe 2021-2027*. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2766/794740.

European Union. (2021b). *Horizon Europe Strategic Plan (2021 – 2024)*. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2777/083753

FACE. (n.d.). *FACE*. Dostupné z: <https://www.fresh-europe.org/>

Fellmann, L. (Ed.) (2015). *Res Artis Artist Residency Handbook 2015*. [vid. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://resartis.org/wp-content/uploads/2019/06/Res-Artis-Artist-Residency-Handbook-2015.pdf>

Gardner, S. (Ed.) (2013). *International Perspectives on Artist Residencies. D'Art Topics in Arts Policy*, no. 45. Sydney, Australia: International Federation of Arts Councils and Culture Agencies. [vid. 2021-05-18]. Dostupné z: https://ifacca.org/media/filer_public/1e/19/1e199fee-6d12-4218-a6a2-f969126b5298/dart45residenciesmay2013.pdf

Gkartzios, M. & Crawshaw, J. (2019, October). *Researching Rural Housing: With an Artist in Residence. Sociologia Ruralis*. 59(4). 589-611. doi: 10.1111/soru.12224.

Hlaváček, L. (2008-2010). *Atlas transformace*. [vid. 2021-09-20]. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/s/sorosovo-centrum/sorosovo-centrum-soucasneho-umeni.html>

Holeňová, J. (Ed.). (2001). *Český taneční slovník. Tanec, balet, pantomima*. Praha, Česko: Divadelní ústav.

IETM. (n.d.). *IETM – International network for contemporary performing arts*. Dostupné z: <https://www.ietm.org/en/about>

Institut umění – Divadelní ústav. (2017). *Institut umění*. [vid. 2021-10-20]. Dostupné z: <https://www.idu.cz/cs/o-nas/institut-umeni>

International Visegrad Fund. (2021). *Performing Arts Residency*. [vid. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://www.visegradfund.org/apply/mobilities/performing-arts-residency/>

i-Portunus. (n.d.-a). *About the programme*. [vid. 2021-10-06]. Dostupné z: <https://www.i-portunus.eu/about-the-programme/general-information/>

i-Portunus. (n.d.-b). *Info Call Houses Round 2*. [vid. 2021-10-06]. Dostupné z: <https://www.i-portunus.eu/about-the-programme/call-for-applications/i-portunus-houses-round-2/>

Julie's Bicycle. (2011). *Green Mobility A guide to environmentally sustainable mobility for performing arts*. [vid. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://on-the-move.org/files/Green-Mobility-Guide.pdf>

Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. (2016). *Úřední věstník Evropské unie*, 59(C 202/01), 1-388. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=LV>

Královéhradecký kraj. (2010). *Rezidence v oblasti kultury – Dotační program Královéhradeckého kraje*. [vid. 2021-10-22]. Dostupné z: <https://dotace.kr-kralovehradecky.cz/dotace/Modules/DOTISKUHK/Pages/Public/ProjectList.aspx?Id=7>

Královéhradecký kraj. (2021, květen). *Strategie rozvoje kultury, kulturního dědictví a kulturních a kreativních odvětví Královéhradeckého kraje 2022–2030: návrhová část*. ONplan lab. [vid. 2021-10-22]. Dostupné z: <https://www.prokreativitu.cz/strategie-vystupy>

Lehman, K. (2017). Conceptualising the value of artist residencies: a research agenda. *Cultural Management: Science and Education*, 1(1), 9-18. doi:10.30819/cmse.1-1.01

Magistrát hlavního města Prahy. (2021a, 22. březen). *Dotační systém hlavního města Prahy v oblasti kultury a umění na léta 2022–2027*. [vid. 2021-10-21]. Dostupné z: https://kultura.praha.eu/jnp/cz/granty/archiv/programove_dotace_2022/dotacni_system_hlavniho_mesta_prahy_v.html

Magistrát hlavního města Prahy. (2021b, 7. červen). *Program podpory v oblasti kultury a umění pro jednoleté dotace v roce 2022 a pro víceleté dotace na léta 2023–2026*. [vid. 2021-10-21]. Dostupné z: https://kultura.praha.eu/public/31/9/8b/3279531_1158452_Program_podpory_v_oblasti_kultury_a_umeni_pro_jednolete_dotace_v_roce_2022_a_pro_vicelete_dotace_naleta_2023_2026.pdf

Ministerstvo kultury České republiky. (n.d.-a). *Dotační okruhy*. [vid. 2021-10-24].

Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/dotacni-okruhy-1137.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (n.d.-b). *Dotační programy*. [vid. 2021-10-24].

Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/dotacni-programy-237.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (n.d.-c). *Plánované výzvy v rámci Národního plánu obnovy*. [vid. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/verejna-konzultace-21102021-2627.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (n.d.-d). *Programy ve správě Odboru*

ekonomického. [vid. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/programy-ve-sprave-odboru-ekonomickeho-1557.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (2015a). *Koncepce podpory umění v ČR na léta 2015-2020*. Česko: Praha. [vid. 2021-04-20]. Dostupné z:

<https://www.mkcr.cz/koncepce-podpory-umeni-v-ceske-republice-na-leta-2015-az-2020-1279.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (2015b). *Státní kulturní politika na léta*

2015–2020 (s výhledem do roku 2025). Česko: Praha. [vid. 2021-04-20]. Dostupné na:

<https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (2020). *Program státní podpory profesionálních divadel a profesionálních symfonických orchestrů a pěveckých sborů*. [vid. 2021-10-24].

Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/program-statni-podpory-profesionalnich-divadel-symfonickych-orchestru-a-peveckych-sboru-2281.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (2021a). *Výběrové dotační řízení pro rok 2021 na podporu spolufinancování projektů, které uspěly v rámci unijního programu Kreativní Evropa – tematický okruh Kultura*. [vid. 2021-10-24]. Dostupné z:

<https://www.mkcr.cz/zadost-o-dotaci-ze-statniho-rozpocet-v-roce-2021-2497.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (2021b). *Výběrové řízení na poskytnutí příspěvků ze státního rozpočtu na tvůrčí nebo studijní účely v oblasti profesionálního umění*. [vid. 2021-10-24]. Dostupné z:

<https://www.mkcr.cz/stipendijni-program-prijem-zadosti-na-rok-2022-2606.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (2021c). *Výzva k podávání žádostí ve výběrovém dotačním řízení programu „Kulturní aktivity“ na podporu projektů profesionálního divadla na rok 2022*. [vid. 2021-10-24]. Dostupné z:

<https://www.mkcr.cz/vyberova-dotacni-rizeni-na-rok-2022-zahajeni-prijem-zadosti-2591.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (2021d). *Výzva k podávání žádostí ve výběrovém dotačním řízení programu „Kulturní aktivity“ na podporu projektů profesionálního tance, pohybového a nonverbálního umění na rok 2022*. [vid. 2021-10-24]. Dostupné z:

<https://www.mkcr.cz/vyberova-dotacni-rizeni-na-rok-2022-zahajeni-prijem-zadosti-2591.html>

Ministerstvo kultury České republiky. (2021e). *Výzva k podávání žádostí ve výběrovém dotačním řízení v Programu státní podpory festivalů profesionálního umění*. [vid. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/program-festivalu-prijimame-zadosti-o-dotaci-na-rok-2022-2607.html>

Ministerstvo financí Česká republika. (2021f). *Základní informace. Fondy EHP a Norska*. [vid. 2021-10-20]. Dostupné z: <https://www.eeagrants.cz/cs/programy/kultura/zakladni-informace>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2021a). *Komunitární programy*. [vid. 2021-10-06]. Dostupné z: <https://dotaceeu.cz/cs/ostatni/dulezite/slovník-pojmu/k/komunitarni-programy>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2021b). *Programy*. [vid. 2021-10-06]. Dostupné z: <https://dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/programy>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2021c). *Více o fondech*. [vid. 2021-10-06]. Dostupné z: <https://dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/informace-o-fondech>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. (2013–2021). *Mezinárodní visehradský fond*. [vid. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/mezinarodni-visegradsky-fond>

Nadace Via. (2015–2021). *Vytváříme místa, kde je radost žít*. [vid. 2021-09-30]. Dostupné z: <https://www.nadacevia.cz/>

Nadace Život umělce. (2021). *O nadaci*. [vid. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://www.nadace-zivot-umelce.cz/o-nadaci/>

Naplaveno, z. s. (n.d.). *O nás*. [vid. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.naplaveno.cz/o-nas/>

Nová síť. (2020). *Výroční zpráva Nová síť z. s. 2020*. [vid. 2021-10-22]. Dostupné z: http://www.novasit.cz/DATA/download/cz/VZ_NS_2020.pdf

Nová síť. (2021a). *ART-IN-RES: Portál do světa uměleckých rezidencí*. [vid. 2021-10-22]. Dostupné z: <https://artinres.cz/>

Nová síť. (2021b). *O nové síti*. [vid. 2021-10-22]. Dostupné z: <https://www.novasit.cz/nova-sit>

Nová síť. (2021c, 25. listopad). *Open call ART-IN-RES 2022*. [vid. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://artinres.cz/open-call-art-in-res-2022/>

Nová síť. (2021d, 1. listopad). *Report: Rezidenční programy Nové sítě 2021*. [vid. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://artinres.cz/report-rezidencni-programy-nove-site-2021/>

Nová síť. (2021e). *REZI.DANCE*. [vid. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://artinres.cz/rezidence/pod-javory/>

Nová síť. (2021f). *Rezidence. ART-IN-RES*. [vid. 2021-10-01]. Dostupné z: <https://artinres.cz/rezidence/>

On the Move. (n.d.). *On the Move*. Dostupné z: <https://on-the-move.org/>

On the Move. (2017). *Guide to Funding Opportunities for the International Mobility of Artists and Culture Professionals – Czech Republic*. [vid. 2021-04-06]. Dostupné z: https://www.czechmobility.info/dokumenty/guide_mobility-funding-guide-cz-2018.pdf

On the Move. (2019, March 31). *Mobility Scheme for Artists and Culture Professionals in Creative Europe countries: Operational study*. Brussels, Belgium: On the Move. [vid. 2021-10-01]. Dostupné na: <https://www.i-portunus.eu/wp-fuut/wp-content/uploads/2019/04/OS-final.pdf>.

Petrová, P. (2006). *Rezidenční pobyty v oblasti umění v České republice a v zahraničí – historie, současná situace, doporučení*. Praha, Česko: Institut umění – Divadelní ústav. Dostupné z: <https://www.culturenet.cz/coKmv4d994Swax/uploads/2014/11/Rezidencni-pobyty-v-oblasti-umeni-.pdf>

Petrová, P. (2010). *Překážky mobility v oblasti kultury*. Praha, Česko: Institut umění – Divadelní ústav.

Plum Yard. (2020a). *O nás*. [vid. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.svestkovydvur.cz/o-nas/>

Plum Yard. (2020b). *Rezidence*. [vid. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://www.svestkovydvur.cz/rezidence/>

Plzeň 2015. (n.d.). *KREKR – Kreativitou k rozvoji*. [vid. 2021-06-05]. Dostupné z: <http://www.plzen2015.cz/cs/krekr>

Res Artis – Worldwide Network of Arts Residencies. (2021a). *Advocacy*. [vid. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://resartis.org/res-artis-advocacy/>

Res Artis – Worldwide Network of Arts Residencies. (2021b). *Discover quality arts residencies*. [vid. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://resartis.org/>

Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1992). *In search of the non-profit sector. I: The question of definitions*. *Voluntas*, 3(2), 125-151. <https://doi.org/10.1007/BF01397770>

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Nová evropská agenda pro kulturu {SWD(2018) 167 final} (COM(2018) 267 final). (2018). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0267&from=CS>

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Sdělení o evropském programu pro kulturu v globalizovaném světě {SEK(2007) 570} (KOM/2007/0242 v konečném znění). (2007). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0242&from=CS>

- SE.S.TA. (n.d.). *Profil SE.S.TA.* [vid. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.se-s-ta.cz/cs/informace-sesta/profil.php>
- Smejkalová, I. (2021, září). *Rezidence pro běloruské umělce – podruhé.* Národní divadlo. [vid. 2021-11-08]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/emagazin/rezidence-pro-beloruske-umelce-podruhe-60033353>
- Studio ALTA. (n.d.). *O nás.* [vid. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.altart.cz/o-nas/>
- Styhre, A. & Eriksson, M. (2008, March). Bring in the arts and get the creativity for free: A study of the Artists in Residence project. *Creativity and Innovation Management*. 17(1), 47-57. doi:10.1111/j.1467-8691.2007.00458.x
- Transartists. (n.d.-a). *About DutchCulture/TransArtists.* [vid. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://www.transartists.org/en/about-dutchculture-transartists>
- Transartists. (n.d.-b). *Artist-in-Residence History.* [vid. 2021-05-28]. Dostupné z: <https://www.transartists.org/en/artist-residence-history>
- Transcultures Europe – Pépinières de création. (n.d.) *About.* [vid. 2021-11-07]. Dostupné z: <http://pepinieres.eu/en/about/>
- United Nations. (2015). *Všeobecné deklarace lidských práv* (OSN Česká republika, Trans.). Praha, Česko: Informační centrum OSN v Praze. (Originál byl publikován v roce 1948 s názvem Universal Declaration of Human Rights). [vid. 2021-04-15]. Dostupné z: https://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf
- UNESCO. (2005). *Úmluva UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů.* [vid. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.culturenet.cz/coKmv4d994Swax/uploads/2014/12/Umluva-UNESCO-o-ochrane-a-podpore-rozmanitosti-kulturnich-projevu.pdf>
- UMPRUM. (2020, 23. listopad). *Nabídka pro studenty z Běloruska.* [vid. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://www.umprum.cz/web/cs/umprum/nabidka-pro-studenty-z-beloruska-10816>
- Úřad Vlády ČR. (2015). *Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015–2020.* Praha, Česko: Úřad Vlády ČR. [vid. 2021-10-13]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/statni_politika.pdf
- Úřad vlády ČR. (2021). *Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030.* Praha, Česko: Úřad Vlády ČR. [vid. 2021-10-13]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/aktuality/Strategie_NNO_2021_2031.pdf
- Valek, N. S. (2018). Word-of-art: contribution of artists-in-residence to a creative tourism destination. *Journal of Tourism and Cultural Change*. 18(2), 81-95. doi: 10.1080/14766825.2018.1467920

Woronkowicz, J., & Schert, J. M. (2020). Artists in Local Government. *Stanford Social Innovation Review*. 18(1), 63-64. [vid. 2021-04-06]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=139719062&lang=cs&site=ehost-live&scope=site>

Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Zpráva o provádění a významu pracovního plánu pro kulturu na období 2011–2014 (COM/2014/0535 final). (2014). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0535&from=EN>

Žáková, E. (Ed), Petrová, P., Černá, M., Debnár, V., Dohnalová, L., Pecková-Černá, M., ... Štorek, P. (2019). *Metodický rámec hodnocení programu idu na podporu exportu a mezinárodní spolupráce*. Praha, Česko: Institut umění – Divadelní ústav. Dostupné z: <https://www.idu.cz/dokumenty/dokumenty-pdf/metodicky-ramec-hodnoceni-programu-idu-na-podporu-exportu-a-mezinarodni-spoluprace.pdf>

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1 Umělecké rezidence registrované v ART-IN-RES.....	28
Tabulka 2 Umělecké rezidence neregistrované v ART-IN-RES.....	29
Tabulka 3 Dělení dle nakládání subjektu se ziskem.....	30
Tabulka 4 Dělení dle zřizovatele/zakladatele provozujícího subjektu.....	31
Tabulka 5 Dělení dle charakteru objektu	32
Tabulka 6 Obecné údaje	46
Tabulka 7 Vybrané aspekty rezidenčního programu.....	51
Tabulka 8 Motivy pro poskytování rezidencí	52
Tabulka 9 Přínosy a dopady rezidencí.....	54
Tabulka 10 Zdroje financování rezidencí	59
Tabulka 11 Identifikované problémy.....	64
 Graf 1 Právní subjektivita uměleckých rezidencí.....	 31

Přílohy

Příloha č. 1 Tematické okruhy rozhovoru	2
Příloha č. 2 Citace: Motivy pro poskytování rezidenčních pobytů.....	4
Příloha č. 3 Citace: Přínosy a dopady rezidencí.....	5

Umělecká rezidence pro scénická umění ve 21. století

Tematické okruhy pro rozhovor

Praktický úvod a stručná historie:

Jak funguje Vaše umělecká rezidence z organizačního a právního hlediska a jaký je její historický kontext ?

- Jaká organizace s jakou právní subjektivitou realizuje rezidenční program a jaký má vztah z budově, v níž se realizují rezidenční pobyty? Kdy rezidenční program vznikl a jak se vyvíjel?

Současný formát:

Jaká je podoba rezidenčního programu dnes, co rezidentům*kám nabízíte a co od nich očekáváte?

- Co, pro koho, v jakém rozsahu nabízíte, za jakých podmínek a požadavků na výsledek či vliv na komunitu/lokalitu apod.?

Motivace:

Jaká je Vaše motivace pro poskytování rezidenčních pobytů pro scénická umění?

- Z jakého důvodu jste se rozhodli rezidenční pobyty poskytovat, na co tím reagujete?

Benefity/dopady:

Kdo z provozování Vaší umělecké rezidence těží výhody, jaké jsou přínosy a konkrétní dopady rezidenčních pobytů?

- Jací aktéři participují na Vašich rezidenčních pobytech a jaké vnímáte pozitivní externality v sociologickém/ekonomickém/kulturním/geografickém kontextu?

Management:

Jak je Váš rezidenční program organizován a řízen v průběhu roku? Opíráte se o nějaké strategické/koncepční materiály či podrobnější plán?

- Máte definované poslání, vizi, sdílené hodnoty, cíle Vaší umělecké rezidence? Kdo se na rezidenčním programu podílí pracovně a jaké jsou fáze a celoroční procesy spojené s poskytováním rezidenčních pobytů? Jakým kritérii rezidenční pobyty hodnotíte?

Financování:

Jaký je finanční model Vaší umělecké rezidence a z jakých zdrojů rezidenční program financujete?

- Nabízíte rezidenční program pro rezidenty*ky plně zadarmo/poskytujete částečný příspěvek/diety/platí si rezidenti ubytování/stravu nebo celý pobyt sami apod.?

Udržitelnost ve 21. století:

Jakými nástroji zajišťujete budoucnost Vaší umělecké rezidence v dynamickém prostředí 21. století a jak v souvislosti s poskytováním rezidenčních pobytů přistupujete k současným tématům tzv. zelené mobility/snižování uhlíkové stopy/udržitelnosti/ekologie?

Zdroje komplikací (slabé stránky/hrozby):

Jaké aktuální výzvy v souvislosti s poskytováním rezidenčních pobytů řešíte a s jakými limity/problémy se potýkáte dlouhodobě?

- Jak ovlivnila formát rezidenčních pobytů pandemie způsobená šířením viru COVID19? Byla pro Vaši uměleckou rezidenci omezující nebo přinesla inovativní řešení?

Zdroje radosti (silné stránky/příležitosti):

V čem Vaše umělecká rezidence vyniká a v čem vidíte potenciál rozvoje do budoucna?

- Co Vám udělalo/dělá v souvislosti s rezidencemi radost a jaký je pro Vás úspěšný rezidenční pobyt?

Příloha č. 2 Citace: Motivy pro poskytování rezidenčních pobytů

Studio ALTA

„První motivací je to, že vím, že umělci potřebují prostor pro nastudování projektu. Ale co si myslím, že je za ta léta mnohem větší motivace a důležitější, je linka dramaturgie. Jak jinak se ty, jako člověk, který dělá dramaturgii prostoru, dozvíš o umělci víc, než skrze rezidenci. Pro tebe je to bezpečný moment, kdy se s ním můžeš potkat, uvidíš ho v procesu tvorby, ale ne nutně musíš uvést jeho premiéru. Dává mi to možnost se rozhodnout, zda s ním půjdu do další spolupráce nebo ne.” (Kašiarová, L., osobní rozhovor, 11. 11. 2021)

SE.S.TA

„Institucionální motivací je to, že dlouhodobě podporujeme rozvoj oboru současného tance a performance. A rezidence jsou jedním z nástrojů, jak to otevřít a rozšířit, protože dávají lidem čas a prostor. V neexistujícím čase umožňují získat další čas na práci. Je to jiné, než když máš v našem prostředí čas 3-4 týdny na zkoušení inscenace v divadle před premiérou. A pokud nejsi dost silný subjekt, tak máš třeba jen 14 dní a na poslední 3 dny přijde osvětlovač. To se samozřejmě lepší, myslím, i díky tomu, jak fungují ostatní rezidenční prostory. Naším cílem je podpořit důraz na rešerši a na výzkum v oblasti tance, protože je to potřeba. A moje osobní motivace je taková, že je super být u procesu tvorby. To je to, co bych chtěla zprostředkovat i divákům.” (Dryjová, E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021)

Švestkový dvůr

„Sdílení je první slovo, které mě napadne na tuto otázku. Sdílení uměleckého prostoru s těmi, kteří nemají možnost domovské scény a chybí jim zázemí, které potřebují pro svou tvorbu. Sdílení uměleckých vizí mezi umělci samotnými a sdílení své práce s publikem. Sdílení pedagogiky a sdílení s místní komunitou. Cílem je vytvořit společenské centrum a kulturní prostor obce v tom nejširším slova smyslu, obohacovat život vesnice, ale také nabídnout zázemí v rámci regionu, jako místo pro rodinné setkávání.” (Šobáňová, K., osobní komunikace, 1. 12. 2021)

REZI.DANCE

„Pro to, aby vznikaly kvalitní věci, musí mít kvalitní start. A na to konto je potřeba, aby vznikaly v kvalitním prostředí, které bude obohacovat ne jen umělce samotného, ale posléze i toho diváka. Myslím, že kultura a umění, mají obrovský hybatelský smysl. Tak to vnímám. Takže když budou vznikat věci, které jsou promyšlené, tak se toho diváka opravdu dotknou a pohnou s ním.” (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021)

Naplaveno

„Když jsme to tu koupili, tak jsem tady chodila po dvoře a říkala si, co s tou naší stodolou. Nemáme koně, nemáme traktor, nemáme vůz. Nemáme, co do ní dávat a je nesmysl, aby byla jen plná dřeva na zátop. Tak jsme se rozhodli z toho udělat rezidenční místo. Přinést inspiraci z Polska do Čech.” (Fendrychová, K., osobní rozhovor, 12. 11. 2021)

Fendrych (osobní rozhovor, 12. 11. 2021) dodává: *„Mimo to propojování vesnice s uměním je to nějaká láska k umělecky smýšlejícím lidem. Nás samotné hodně inspirují. Vždycky pro nás bylo a bude důležité se s rezidenty potkat a popovídat si s nimi. Není to jen tak, že poskytujeme prostor. Od té doby, co sem umělci jezdí, tak mě fascinuje, jak jejich tvorbu poznáváme blíž.*

Příloha č. 3 Citace: Přínosy a dopady rezidencí

Studio ALTA

„Pro organizaci to přináší další rozměr, a to je audience development nebo development komunity. Jak jsem mluvila o budování těch vztahů, tak tam se utváří ty vztahy. A ty jsou pro mě alfou a omegou dobrého fungování organizace (Kašiarová, L., osobní rozhovor, 11. 11. 2021).“

SE.S.TA

„Benefitem je i oživení prostoru. Jak tam nežiju, ale často tam dojíždím jako projektový manažer, tak jde vidět, jak to koresponduje a rezonuje s ideou rozvoje místa jako takového. Se stavbou Muzea nové generace v roce 2015, které jako jediné směřuje návštěvníka ven z muzea. Vysvětluje mu proces, jak se to místo tvořilo a jak fungovalo ekonomicky, kulturně a politicky, což nějakým způsobem koresponduje s dnešním fungováním. Jezdí tam lidi na rezidence pracovat a vytváří se z toho jinak živé místo. Předtím to bylo třeba duchovní místo, teď je to zas kulturní místo. Už samo to, že Muzeum nové generace je architektonicky postavené na místě, kde dříve býval pivovar, který generoval zisky pro ten prostor ve 13 století. A teď v tom samém místě generuje zisky kulturní zdroj, řekněme, muzeum. A tímhle způsobem se přemýšlí o celém tom areálu. Myslím, že i rezidenční program se vtiskává do toho místa, struktury prostoru a krajiny vůbec.“ (Dryjová, E., osobní rozhovor, 3. 12. 2021)

Švestkový dvůr

„Kromě samotných umělců těží benefity určitě i divák. Na Švestkovém Dvoře v programové nabídce najde inscenace pro děti a jejich rodiče, tvůrčí dílny, studentská divadelní představení, výstupy projektů na rezidencích, představení renomovaných divadelních souborů z ČR i zahraničí různých divadelních disciplín a dramaturgie tanečního programu se dlouhodobě snaží nabízet publiku všech věkových kategorií to nejlepší, co na české i světové scéně mohou zhlédnout diváci ve velkých městech.“ (Šobáňová, K., osobní komunikace, 1. 12. 2021)

REZI.DANCE

„Já si myslím, že celá komunita rezidence začala vnímat hodně pozitivně. Já z Komařic pocházím. Lidi jsou tu dost zvědaví a kulturní nabídka tady není. Takže cokoliv se děje v REZI.DANCE i malého, tak oni rádi přijdou. A když je to jednou za čas, tak probíhá taková hezká symbióza.“ (Málková, M., osobní rozhovor, 22. 11. 2021)

Naplaveno

„Zanechává to taky nějakou historii. Jdeme tady okolo rybníčka a víme, že tam byl v noci koncert a výtvarná instalace. Pak jdeme kolem posedu, kde v létě proběhla ukázka taneční tvorby. V tom místě, které tu stojí stovky let a má svou historii, jsou v něm zapsané příběhy typu tvrdé práce při děláni sena, v houštinách si hrávaly děti, u rybníka se kdysi někdo zastřelil, chodilo se tu na divočáky, ale neprobíhalo tady nic takového jako díky rezidencím. Najednou se vytváří úplně nová historie těchto setkání člověka, kulturního dění, performerů a diváka. Taková zážitková mapa.“ (Fendrychová, K., osobní rozhovor, 12. 11. 2021)